

2022

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve SARIKAYA

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL YARDIM VE SOSYAL HİZMET İLİŞKİSİNİN
SYDV VE SHM BAĞLAMINDA İNCELENMESİ:
ANKARA İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve SARIKAYA

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

ANKARA, 2022

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL YARDIM VE SOSYAL HİZMET İLİŞKİSİNİN
SYDV VE SHM BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve SARIKAYA

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Abdülkadir Develi

ANKARA, 2022

ONAY SAYFASI

Merve Sarıkaya tarafından hazırlanan “Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet İlişkisinin SYDV ve SHM Bağlamında İncelenmesi: Ankara İli Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	Kurumu	İmza
Doç. Dr. Abdülkadir DEVELİ	AYBÜ	
Prof. Dr. Murat ATAN	AHBVÜ	
Dr. Süheyla ERİKLİ	AYBÜ	

Tez Savunma Tarihi: 10.02.2022

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.
10.02.2022

İmza

Merve SARIKAYA

Canım Anneme...

TEŐEKKÜR

Bu teze başlarken beni her anlamda özgür bırakan, öğrencilik hayatımdan bu yana her zaman beni destekleyen, bana hep güvenen sayın hocam Prof. Dr. Erdal Tanas Karagöl'e teőekkür gönül borcumdur. Sevgili danışman hocam Doç. Dr. Abdülkadir Develi'ye sabrı, sevecenliği, tezimin her adımında beni yönlendirişi için sonsuz teőekkürler.

ÖZET

Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet İlişkisinin SYDV ve SHM Bağlamında İncelenmesi: Ankara İli Örneği

Türkiye’de 2000’li yılların başından bugüne sosyal yardım ve hizmetler alanında belirli bir değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Sosyal yardım ve hizmetlerde bütüncül ve koordineli bir yapının öneminden hareketle bir dizi politika tedbirleri alınmış, reformlar hayata geçirilmiştir. Yardım ve hizmetlere ayrılan kaynakların yükseldiği, çeşitliliğin arttığı bu dönemde kurumsal yapılanma da önemli bir gündem maddesi olarak yer almıştır. Bu kapsamda hem kavramsal açıdan hem de uygulama olarak belirli ortaklıklara sahip olan sosyal yardım ve sosyal hizmet arasındaki bütüncül yapı ve koordinasyonun önemi her geçen gün artmaktadır.

Bu çalışma sosyal yardım ve hizmet arasındaki bağlantıyı yerel aktörler üzerinden incelemeyi hedeflemektedir. Sosyal yardımların yereldeki dağıtıcısı rolündeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) ile il ve ilçelerde sosyal hizmet sunumunu sağlayan Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) bağlamında sosyal yardım ve sosyal hizmet bağlantısındaki mevcut durum, Ankara ili örneği üzerinden incelenmiştir. İki alan arasındaki ilişki kurumsal yapı, personel durumu, veri altyapısı ve koordinasyon boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu kapsamda sosyal yardım ve sosyal hizmet bağlantısının güçlendirilmesi ve daha etkin bir yapının oluşması için gerekli düzenlemelere yönelik çözüm önerileri sunulmaya çalışılmaktadır. Nitekim bu çalışmanın sosyal yardım ve sosyal hizmet ilişkisinde SYDV ve SHM’lerdeki kurumsal yapılanmanın rolünü tespit etmek açısından literatüre katkı sunması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Yardım, Sosyal Hizmet, SYDV, SHM

ABSTRACT

Examining the Relationship Between Social Assistance and Social Service in the Context of SASF and SSC: The Case of Ankara Province

There has been a certain change and transformation in the field of social assistance and services in Turkey since the beginning of the 2000s. Due to the importance of an integrated and coordinated structure in social assistance and services, some policy measures were taken and reforms were implemented. In this period, when aid and service expenditures increased and diversity increased, institutional structuring was also an important agenda item. In this context, the importance of the holistic structure and coordination between social assistance and social work, which has certain partnerships both conceptually and in practice, is increasing day by day.

This study aims to examine the link between social assistance and service through local actors. In the context of Social Assistance and Solidarity Foundations (SASF), which is the local distributor of social assistance, and Social Service Centers (SSC), which provide social services in provinces and districts, the current situation in the connection of social assistance and social service has been examined through the example of Ankara province. The relationship between the two areas is discussed in terms of institutional structure, personnel status, data infrastructure and coordination. In this context, it is tried to offer solutions for the necessary arrangements in order to strengthen the connection between social assistance and social services and to create a more effective structure. Thus, it is aimed that this study will contribute to the literature in terms of determining the role of institutional structuring in SASF and SSCs in the relationship between social assistance and social services.

Keywords: Social Assistance, Social Services, SASF, SSC

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR DİZİNİ	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
TABLolar DİZİNİ.....	vii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problemi.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	3
İKİNCİ BÖLÜM	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Kavramlarının Tarihsel Gelişimi	9
2.1.1. Refah Devletinin Başlaması	10
2.1.2. Sosyal Refah Rejimleri.....	12
2.2. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımlar	13
2.3. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımlar	17
2.3.1. Türkiye’de Sosyal Yardımlarda Kurumsal Yapı.....	19
2.3.1.1. 3294 Sayılı Kanun ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu	19
2.3.1.2. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü.....	21
2.3.1.3. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV)	22
2.3.1.4. Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi	29
2.4. Türkiye’de Sosyal Hizmetlerde Kurumsal Yapı.....	30
2.4.1. Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM).....	31
2.4.2. Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP)	33
2.5. Sosyal Yardım Artı (+) Dönemi	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	37
LİTERATÜR TARAMASI.....	37
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	46
GEREÇ VE YÖNTEM.....	46

4.1. Araştırmanın Yöntemi	46
4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	48
4.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri	49
4.4. Veri Toplama Süreci	49
4.5. Verilerin Analizi	51
BEŞİNCİ BÖLÜM	53
BULGULAR	53
5.1. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetlerde Kurumsal Yapılanma	53
5.1.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında Kurumsal Yapının Dönüşümü	53
5.1.2. SYDV'lerde Mütevelli Heyetinin Rolü	54
5.1.3. Sosyal Hizmet Merkezlerinde Kurumsal Yapının Dönüşümü	55
5.2. Personel Yapısı	56
5.2.1. SYDV'lerde Mütevelli Heyeti ve Personel Arasındaki İlişki	57
5.2.2. SYDV'lerin Görev ve Sorumlulukları	58
5.2.3. Sosyal Hizmet Merkezlerinde Personel Yapısı	59
5.2.3.1. SHM'lerde ASDEP Yapılanması	59
5.3. Veri Altyapısı	61
5.3.1. Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi	61
5.3.2. SHM Uzmanları ve ASDEP Personelinin SOYBİS'e Erişimi	61
5.4. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Entegrasyonu	62
5.4.1. SYDV ve SHM Arasındaki Farklılıklar	62
5.4.2. Sosyal Yardım ve Hizmetlerde Bütüncül Yapı	64
ALTINCI BÖLÜM	67
SONUÇ VE ÖNERİLER	67
KAYNAKÇA	76
EKLER	83
EK-1 YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT SORULARI	83
EK-2 ETİK KURULU PROJE ONAY BELGESİ	84
EK-3 SOSYAL HİZMET MERKEZLERİ İLE MÜLAKAT İZİN YAZISI	85
EK-4 ÖZGEÇMİŞ	86

KISALTMALAR DİZİNİ

SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
SHM	: Sosyal Hizmet Merkezi
SYGM	: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SOYBİS	: Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
BSYS	: Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
ASDEP	: Aile Sosyal Destek Programı
DDK	: Devlet Denetleme Kurulu
BM	: Birleşmiş Milletler
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
IFSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu
SHRM	: Sosyal Hizmet ve Rehabilitasyon Merkezi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. SYDV'lerin Denetim Mekanizması

Şekil 4.1. Görüşmeci Kodlama Örneği

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Dünyada Sosyal Politika Uygulamalarının Ülkelere Göre Başlama Tarihleri

Tablo 2.2. Türkiye’de Uygulamada olan Sosyal Yardım Programları

Tablo 4.1. Görüşme Yapılan Katılımcıların Kodlanması

Tablo 4. 2. Çalışmada Elde Edilen Bulgulara Göre Belirlenen Tema ve Kategoriler

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Toplumda gelir eşitsizliklerinden doğan farklılıkları gidermeyi, ekonomik ve sosyal dengeyi sağlamayı amaçlayan sosyal yardım ve hizmetler, çeşitli kurumlar aracılığıyla bireylere sunulmaktadır. 2000’li yılların başından bu yana Türkiye’de sosyal yardım ve hizmetlere ayrılan kaynaklar her geçen gün artarken, hizmet sunumu da gelişmiştir. Yardım ve hizmetlerin ne şekilde, kimler tarafından verileceği ve nasıl denetleneceğini belirleyen kurumsal yapılanma konusunda ise çeşitli politika önerileri sunulmuştur. 2003 yılında 58. Hükümet Acil Eylem Planı’nda sosyal yardım ve hizmetlerin dağınık bir yapıda olduğu bildirilmiş dağınıklığın giderilmesi için bütüncül ve koordineli yapıya ihtiyaç olduğu belirtilmiştir (58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP), 2003). 2009 yılında Devlet Denetleme Kurumu tarafından yayımlanan raporda ise sosyal yardım ve hizmetlerin yeniden yapılandırmasına yönelik hem kurumsal yapıda hem de mevzuatta bütüncül ve kapsayıcı önerilere yer verilmiştir (Devlet Denetleme Kurulu, 2009). Kurumsal yapıdaki sorunlar mevcutken hizmetlerin gelişmesinin uzun vadeli bir çözüm sunmadığına dikkat çekilmiştir.

Türkiye’de bugüne kadar yardım ve hizmetlerin dağıtımında ve sunumunda çeşitli aktörler rol almış, kurumlar yapısal olarak dönüşme uğramıştır. Günümüzde sosyal yardımların dağıtımı, Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) tarafından gerçekleştirirken sosyal hizmetlerin sunumunda ise Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) görev almaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın örgütsel yapılanması altında yer alan bu her iki kurum, birbirlerinden farklı işleyişe sahiptir. 1986 yılında çıkarılan 3294 sayılı kanunla birlikte kurulan SYDV’ler, sosyal yardımlar alanında il ve ilçelerde yetkili mercii olarak yer almaktadır. SYDV’lerin finansmanı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından sağlanmaktadır. Vakıflara sağlanan kaynaklar ayni ve nakdi yardım olarak ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktadır. 2013 yılında Aile ve Sosyal Hizmetler il müdürlüklerine bağlı olarak faaliyete başlayan Sosyal Hizmet Merkezlerinde ise dezavantajlı gruplara koruyucu, önleyici ve rehabilite edici hizmetlerin

sunumu gerekleŒmektedir. Bu merkezlerde ihtiyaç sahiplerinin tespiti yapılıp sosyal hizmet müdahalesi gerekleŒmekte ve takip edilmektedir.

SYDV ve SHM'lerdeki kurumsal yapının detaylı bir Œekilde incelendiği bu araŒtırmanın temel sorusu "sosyal yardım ve hizmetler arasındaki iliŒkide kurumsal yapılanmanın durumu nedir ve iki alan arasındaki bağlantı nasıl etkin hale getirilir?" olarak belirlenmiŒtir. Alt sorular ise kurumsal yapıyı, personel durumunu, mevzuat yapısı, veri altyapısı ile sosyal yardım ve hizmet bağlantısını ortaya çıkarmak üzerine kurulmuŒtur.

Sosyal yardım ve hizmetler alanında kaynak ve hizmetlerin etkinliği açısından kapasite kullanımı oldukça önemlidir. alıŒmanın temelinde SYDV ve SHM'lerin kurumsal yapılarındaki mevcut durumdan hareketle sosyal hizmet ve yardım bağlantısının ele alınması yatmaktadır. alıŒmanın bu bölümünde araŒtırmanın problemi, amacı ve önemi, kapsamı ve sınırlılıklarına yer verilecektir.

1.1. AraŒtırmanın Problemi

Türkiye'de sosyal politikalar alanında daha etkili ve verimli uygulamaların hayata geçirilmesi için sosyal yardım ve sosyal hizmet sistemi arasındaki iliŒki, detaylıca ele alınması gereken bir meseledir. Türkiye'de sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin kamudaki en yetkili mercii olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yereldeki birimleri olan Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) ile sosyal yardımların yereldeki uygulama aktörü olan Sosyal YardımlaŒma ve DayanıŒma Vakıflarının (SYDV) bu iliŒkideki rolünün tespit edilmesi ve önümüzdeki süreçte bu iki alanının entegrasyonunda, söz konusu kurumlarının beklenti ve taleplerinin görünür hale getirilmesi önem taŒımaktadır. Bu alıŒmada sosyal hizmet ve sosyal yardım iliŒkisine yönelik kurumların ne tür bir bakıŒ açısına sahip olduğu Ankara ili rneği üzerinden ele alınarak bu konudaki beklenti ve önerilerin belirlenmesi amalanmıŒtır. Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin yereldeki uygulama aktrlerinin sosyal yardım ve sosyal hizmet entegrasyonunda yeni bir yapının oluŒturulması konusundaki dŒnce, beklenti ve nerileri bir araya getirilerek konuya ıŒık tutulmak istenmiŒtir.

Bu tezin problemi sosyal yardım ve sosyal hizmetler arasında nasıl bir iliŒki olduğu ve bu iki alan arasındaki bağlantının nasıl etkin hale getirileceğidir. SYDV ve SHM'lerde sosyal yardım ve sosyal hizmet bağlantısının güçlendirilmesi konusunda neler yapılması

gerektiğine dair incelemelerin sınırlı oluşu bu konuda yeni çalışmaların yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bugüne kadar sosyal yardım ve sosyal hizmet bağlantısının ele alındığı çalışmalarda iki alan arasındaki bağlantının nasıl etkin hale getirileceğine sınırlı bir şekilde değinilmiştir. Bu çalışmada sosyal yardım ve hizmet ilişkisinde SYDV ve SHM'lerin kurumsal yapıları değerlendirilerek iki alan arasındaki bağlantının nasıl etkin hale getirileceği konusunda literatüre katkı sunulması hedeflenmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma sosyal hizmet ve sosyal yardım ilişkisinde, SYDV ve SHM'lerin bakış açısını incelemeyi, kurumsal yapılanmanın bu ilişkideki rolünü ve bu alanda ne tür reformların hayata geçirilmesi gerektiğini tespit etmeyi amaçlıyor. Yoksullukla mücadelenin en önemli araçlarından biri olan sosyal yardımların ve sosyal hizmet uygulamalarının bütüncül ve koordineli bir sistem içerisinde işleyişi, hem yaklaşım hem kurumsal hem de finansal açıdan yeni bir yapıyı ortaya çıkaracaktır. Sosyal yardım ve sosyal hizmet bağlantısının SYDV ve SHM'ler üzerinden incelendiği bu çalışma, Ankara ili örneği üzerinden sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde kurumsal yapılanmadaki mevcut durumu, beklentileri ve bu konudaki önerileri kapsamına almaktadır.

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında kamuda yerel düzeyde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Sosyal Hizmet Merkezleri görev almaktadır. Çalışmada sosyal yardım veren kamu dışındaki kurumlar kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışma Ankara ilinde yer alan SYDV ve SHM'ler ile sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda Ankara ilinde yer alan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Sosyal Hizmet Merkezleri seçilmiştir. Sosyal Yardımlaşma Vakıfları arasından Etimesgut SYDV ve Mamak SYDV ile görüşmeler yapılmıştır. Söz konusu iki vakıf ile iletişime geçerken kaynaklara erişim konusunda imkanlar elverişli olduğundan bu iki vakıf seçilmiştir.

Sosyal hizmet alanında ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yazılı izninin ardından görüşmelere başlanmıştır. Vakıf görüşmelerinin yapıldığı ilçeler hariç tutularak Ankara ilinde yer alan 7 SHM arasından rastgele seçim yapılmıştır. Altındağ ve Gölbaşı

SHM seçilerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. rneklemede maksimum çeşitliliğe ulaşmak amaçlandığı için vakıfların bulunduğu ilçelerdeki Sosyal Hizmet Merkezleri ile görüşme yapılmamıştır. Bu çalışmada aynı ilçedeki SHM ve SYDV arasındaki ilişkinin tutarlılığının ölçülmesi hedeflenmemektedir. Bu nedenle farklı ilçelerdeki sosyal hizmet merkezleri tercih edilerek iki alan arasındaki bağlantının farklı bölgelerde nasıl işlediğinin keşfedilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın nitel verilerinin toplanması pandemi koşullarının da etkisiyle 10 ay gibi bir süre ile sınırlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde sosyal yardım ve sosyal hizmet kavramına ilişkin tanımlar yer almaktadır. Sosyal yardım ve sosyal hizmet kavramının ortaya çıkışı dünyada ilk uygulama örnekleri ele alınmıştır. Ardından Türkiye’deki sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarının tarihsel gelişimine yer verilmiştir. Uygulamalar cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet sonrası dönem olmak üzere ikiye ayrılarak anlatılmıştır.

Sosyal yardım ve sosyal hizmet kavramı, günlük hayatta zaman zaman birbiri yerine kullanılan ve hem nitelik bakımından hem de kapsam açısından mevcut farklılıklarıyla birbirinden ayrılan kavramlardır. Bu konudaki görüşlerden bir kısmı sosyal yardımları bir sosyal güvenlik aracı olarak görmekteyken bazı görüşler de sosyal yardımları, sosyal hizmetlerin uygulama alanı olduğunu iddia etmektedir (Karataş, 2003). Oysaki sosyal hizmet ve sosyal yardım kavramı en temelde toplumda gelir eşitsizliklerinden doğan farklılıkları azaltmak ekonomik ve sosyal dengeyi sağlamak maksadıyla bireyleri belirli bir refah seviyesine ulaştırma amacı taşımaktadır.

Sosyal hizmetler, devlet, özel sektör ve STK’lar tarafından bireylere yönelik sunulan koruma, bakım hizmetleri bütünüdür. Burada doğrudan ve dolaylı olarak sunulan tüm hizmetler kapsama alınmaktadır. Sosyal hizmet Tomanbay tarafından dar anlamda, toplumda bireylerin yaşamını sürdüreceği imkanlara sahip olmaması durumunda hayatlarını sürdürebilecek şartları ve koşulları sağlamak amacıyla verilen hizmetler olarak tanımlanmıştır (Tomanbay, 1999; Uyanık 2018). Yani sosyal hizmet bireylerin hayatlarını kendi başlarına idame ettirecek koşullara sahip olmaması durumunda onlara ekonomik, sosyal, kültürel anlamda uygun koşulları sunma imkânının verilmesidir.

Sosyal hizmetin merkezinde sosyal problemler bulunmaktadır. Sosyal problemler, bireyin mevcut yaşam şartları gereği belirli ihtiyaçlarını karşılayamaması ve dezavantajlı duruma düşmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Temel ihtiyaçlarından yoksun olan kişi muhtaç duruma düşmektedir. Sosyal hizmet bu kapsamda oluşan sorunları konu eden ve bireylerin refahını esas alan bir disiplin ve uygulama alanıdır. 2028 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nda yer alan tanıma göre ise sosyal hizmet;

“Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü”dür (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983).

Sosyal hizmet kavramının farklı şekillerde tanımları bulunmaktadır. Çengelci (1996), bunlardan ilkinde sosyal hizmetleri, herhangi bir sebepten dolayı bireylerin ekonomik ve sosyal anlamda muhtaçlıkla karşılaşması sonucu bu kişilerin insani değerlere uygun bir yaşam sürmesi için yapılan destekler olarak tanımlamaktadır. Diğer bir tanımda sosyal hizmetler, toplumda ortalama yaşam standartlarının gerisinde kalan bireylere hem maddi açıdan hem de rehberlik ve danışmanlık gibi sosyal anlamda hizmet niteliği taşıyan destekler bütünü olarak açıklanmaktadır. Bu tanım çerçevesinde sosyal hizmetler, ekonomik ve sosyal açıdan muhtaç durumdaki bireylere destek olarak insani değerlere uygun bir yaşam tarzının oluşmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir (Çengelci, 1996). Türkiye’de sosyal hizmetler hukuki olarak 27.05.1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile tanımlanmıştır. Bu kapsamda sosyal hizmetler; bireylerin kişisel ve çevresel koşullardan kaynaklanan, kendi kontrolleri dışında doğan yoksunluklarının giderilmesini ve yaşam standartlarının iyileştirilmesini amaçlayan hizmetler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983).

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) tanımına göre; *“Sosyal hizmet, amacı, hem bireysel gelişim hem de genel olarak toplumda sosyal değişimler yaratmak olan bir meslektir”* (Ünlü, 2008). Bir diğer tanımlama ise Sosyal Hizmet Eğitimi Konseyi (CSWE) tarafından yapılmıştır. Burada sosyal hizmet, toplumların sosyal işlevselliğini arttırmak amacıyla yardım etme süreci olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği ve Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonu’nun yaptıkları ortak tanımda ise; sosyal hizmet, insan hakları ve sosyal adaletin temel alındığı, bireylerin iyi olma durumlarının geliştirilmesinin hedeflendiği ve bu kapsamda insan ilişkilerine müdahale edildiği bir meslek olarak tanımlanmıştır (Duyan, 2003).

Sosyal hizmetlere yönelik yapılan tüm tanımların temelinde, insanlara yardım ve bu kapsamda sosyal işlevselliğin artırılması yatmaktadır. Sosyal işlevsellikten kasıt bireyin

ebeveyn, aile üyesi, hasta veya çalışan gibi toplumda sahip olduğu rolünü hayata geçirebilmesi ve sağlık, eğitim, barınma gibi başlıca temel ihtiyaçlarını karşılayabilme potansiyelidir (Selcik ve Güzel, 2016).

Bireylerin sosyal hayatta karşı karşıya kaldığı zorlukların ortadan kaldırılmasında, sorunların çözüme ulaştırılmasında ve bireylerin refah seviyesini arttırarak yoksulluğu ortadan kaldırmada sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal hizmet ve sosyal yardım sosyal güvenlik kavramının çatısı altında bulunmaktadır. Sosyal güvenliğin sağlanmasında sosyal hizmet ve sosyal yardımlar iki önemli araç olarak yer almaktadır (Çiçek, 2010).

Sosyal güvenlik kişilerin muhtaç, yoksul duruma düşme riskine karşı bir koruma mekanizmasıdır. Yoksulluğa karşı bu şekilde bir sosyal koruma mekanizmasının olması, bireylerin kendilerini güvence altında hissetmelerini sağlamaktadır. Bireylerin yoksul duruma düşme riskleri, gelir kayıpları veya gider artışları sonucunda ortaya çıkabilir. Öte yandan yaşlılık, ölüm ve engelli gibi durumlar da sosyal riskler olarak değerlendirilmektedir. Bireyleri bu gibi sosyal risklere karşı güvence altına almak amacıyla gerçekleştirilen eylemler, sosyal güvenlik hizmeti olarak görülmektedir (Arıcı, 2014).

Modern çağda sosyal güvenlik iki araçla sağlanmakta olup bunlardan ilkinin sosyal sigortacılık oluşturmaktadır. Sosyal sigortacılıkta, sosyal güvenlik sisteminden faydalanan kişilerin katılımı söz konusudur. İkinci olarak ise sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler gelmekte olup burada kişilerin sisteme katılımı söz konusu değildir ve karşılıksız olarak bu faaliyetler gerçekleştirilmektedir (Karabayır, 2019). Türkiye’de sosyal güvenlik sistemi, sosyal sigortacılık çatısı altında faaliyetlerini yürütürken aynı zamanda çeşitli kurumların finansman ayırdığı ve vergilerle finanse edilen sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarını da kapsamına almaktadır (Keskin & Şahin, 2010).

Sosyal hizmetler, bireylerin sosyal işlevlerini yerine getirme hususunda başkalarına bağımlı olmadan kendine yeterli hale gelebilmeleri için düzenlenmekte olup sağlık ve iyilik durumlarının geliştirilmesini amaçlamaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2001). Sosyal güvenlik araçlarından olan sosyal hizmet ve sosyal yardımları birbirinden ayrılan en önemli özellik, sosyal yardımların daha parasal ve maddi bir nitelik taşıyor gibi gözükmesidir. Oysa hizmet yardımı da sosyal yardımlar kapsamında verilen bir yardım türüdür. Bu açıdan dar anlamda yapılan değerlendirmelerde sosyal yardım sadece maddi

olarak yapılan yardımlar olarak anlaşılabilir. Sosyal hizmet adından da anlaşıldığı üzere daha çok belirli hizmetleri kapsamına almaktadır. Sosyal hizmet, toplumda yer alan birey veya grupları korumak ve bu kişilerin toplum içerisindeki sosyal işlevselliğini arttırmak amacıyla yardımda bulunan mesleki bir harekettir (Selcik ve Güzel, 2016). Sosyal hizmetleri diğer sosyal güvenlik sistemlerinden ayıran, ekonomik desteklerin yanında sosyal destekler de sunmasıdır. Ülkeden ülkeye sosyal güvenlik ve sosyal hizmet kavramı arasındaki ilişkide farklılıklar gözlemlenmektedir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, sosyal güvenlik çalışma hayatı odaklı şekillenirken ve kapsamını bu yönde belirlerken sosyal hizmet sadece çalışma alanı odaklı değil daha geniş kapsamda sorun alanlarını kapsamına almaktadır.

Sosyal hizmetlerin herhangi bir kar amacı gütmemesi söz konusu değildir. Toplumsal anlamda bireylerin refahı ve uygun yaşam koşullarına ulaşmaları için ideal zemini sunmaya çalışmaktadır. Sosyal hizmetler, toplumsal alanın tamamına yönelik bu kapsayıcı bakış açısı ile devlet tarafından sunulan imkanlar bütünü olmaktan çıkar. Toplumsal alanda bireylerin sorunlarına çözüm arayışı geliştiren birden fazla sivil toplum örgütü, dernek ve vakıf gibi paydaş bulunmakta ve bu paydaşlar da destek ve hizmetleriyle sosyal hizmetlerin birer parçası olmaktadır.

Sosyal hizmetler tüm insanlığın sosyal işlevselliği üzerinde durarak kapsam alanına almış olsa da öncelik ayrımcılığa maruz kalan, savunmasız ve dezavantajlı gruplara aittir. Bu gruplar, yaşlı, engelli, kadın ve çocuklar gibi toplumun en savunmasız ve korunmaya muhtaç kesimleridir.

Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik sistemi içerisinde prime tabi olmayan vergi yoluyla finansmanı sağlanan uygulamalardır (Kılıç ve Çetinkaya, 2012). Sosyal yardımlar devlet tarafından bireylere karşılıksız olarak sunulur. Ancak sosyal yardımlarda hak sahibi olmanın ilk koşulu da muhtaç olma durumudur. Bireylerin muhtaçlık durumuna göre yapılan karşılıksız yardımlar, sosyal yardımlar olarak adlandırılmaktadır.

Sosyal yardımlar, yoksullukla mücadele konusunda önemli bir politika aracı olup, muhtaç durumdaki bireylere karşılıksız olarak ayni ve nakdi olarak yapılmaktadır (Kesgin, 2014). Sosyal yardım, muhtaç durumdaki bireyin, muhtaçlık durumu ortadan kalkana kadar devam eden bir koruma mekanizması olarak görülebilir. Sosyal güvenlik sistemine tamamlayıcı nitelik taşıyan sosyal yardımlar, sosyal dengeyi koruma amacı taşımakta ve

toplumdaki bireylerin insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmeleri için gerekli koşulları sunma hedefindedir. Nitekim ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerinde açıklar ve eksiklikler bulunabilir, sosyal yardımlar bu gibi durumlarda tamamlayıcı rolüyle devreye girmektedir.

Sosyal yardımlara yönelik yaklaşımlar ele alındığında Avrupa'da bu programların hak merkezli kurgulandığı görülmektedir. Avrupa'da sosyal yardımlar bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Bu farklılıklarda ülkelerin ve bölgelerin refah seviyeleri birinci unsur olarak yer almaktadır. Refah seviyesinin artışı ve sosyal yardım sistemlerinin gelişmişliği arasında paralellik olduğu görülmektedir.

Arıcı (2003), sosyal yardım hakkını, muhtaç durumdaki kişilerin kendi yetileriyle muhtaçlıktan kurtulamamaları durumunda devletten yardım talep etme hakkına sahip olması olarak tanımlamıştır. Seyyar (1998), sosyal hizmet ve sosyal yardım kavramı arasında ayırım bulunduğunu ancak net bir sınır çizilemeyeceği yönündeki hakim görüş bulunduğunu savunmuştur.

Sosyal yardımlar, yoksulluk durumundaki bireyleri bu düşkünlükten kurtulması için devletin ekonomik yardımları çatısı altında değerlendirilebilecek unsurlar barındırırken sosyal hizmet, ekonomik unsurların yanında sosyal ve kültürel boyutlarıyla da bireylerin toplum içerisindeki uyum ve dengesini gözetmektedir. Sosyal yardımlar aynı, nakdi ve hizmet yardımı olmak üzere üç ayrı kategoride ele alınmaktadır.

2.1. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Kavramlarının Tarihsel Gelişimi

Sosyal yardımların tarihsel gelişim sürecinde Sanayi Devrimi oldukça önemli bir olgudur. 19. yy ile beraber işçi sınıfı ve çalışma kavramlarına yönelik bakış açısında değişiklik yaşanmıştır. Sanayi devrimi, sanayileşmenin toplum üzerindeki etkisini gözle görünür bir hale getirirken beraberinde sosyal uygulamaların da hayata geçirilmesine sebep olmuştur. Refah devletinden önceki dönemde yaşlı, çocuk, bakıma muhtaç kişilerin ihtiyaçları, vakıflar, loncalar, dini ve sosyal kuruluşlar tarafından karşılanmıştır (Gümüş, 2018). İngiltere'de salgın hastalıkların yaşandığı ve Yüzyıl Savaşları'nın yıkımının yaşandığı döneme denk gelen 1351 yılında İşçi Yasası, 1388 yılında ise Yoksulluk Yasası çıkarılmıştır (Fraser, 1984; Gümüş, 2018). Bu yasalar sosyal koruma anlamında devlete sorumluluk ve müdahale alanı oluşturmuştur. 1576 yılında çıkarılan Yoksulluk

Yasaları'nda, muhtaçlara yardım karşılığında çalışma şartı konurken 1601 yılında çıkarılan Yoksulluk Yasaları'nda yoksulların kategorilere ayrıldığı görülmektedir. Hasta ve bakıma muhtaç yoksullar için yoksullar evinde bakım öngörülürken çalışmaya müsait yoksullar için ise ıslahevlerine yerleşim ve bir işte çalışma imkanı sunulmuştur (Barr, 2004; Gümüş, 2018).

Sosyal yardımlar uygulandıkları bölge ve coğrafyaya göre gerek sosyoekonomik açıdan gerekse kültürel açıdan farklılıkları nedeniyle uygulama açısından birbirinden ayırmaktadır. Sosyal yardım uygulamalarında öncü niteliğindeki İngiliz Yoksul Yasaları bu açıdan önem taşımaktadır. Sosyal yardımların sistematik olarak ilk ele alındığı ve sosyal yardım tarihinde önemli bir yere sahip olan İngiliz Yoksul yasaları belli noktalara dikkat çekmek gerekmektedir (Akyüz, 2008; Aksanyar, 2015). İngiliz Yoksul Yasaları'nın sosyal yardımların tarihsel sürecinde önemli bir yere sahip olmasının sebeplerinden bazılarını yoksullara yardım düşüncesinin otoriteler tarafından kamusal bir sorumluluk olarak kabul edilmesi ve yoksulluk olgusunun istihdamla bağdaştırılarak sistematik olarak ilk kez ele alınmaya başlanması oluşturmaktadır (Kovancı, 2003). İngiltere'deki Yoksulluk Yasası'nda devlet, çalışacak durumda olmayan veya çalışacak durumda olup çalışmayan kişilerin, toplumda maddi açıdan en kötü durumdaki çalışanın hayat standartlarından daha düşük bir seviyede yaşamasını öngörmüş ve bu kişileri yoksul olarak nitelemiştir (Kovancı, 2003).

2.1.1. Refah Devletinin Başlaması

Refah devleti kavramı, devletin sorumluluk bilincinin yeniden tanımlanmasına ve sosyal politikalarda yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Sanayi Devrimi'nin beraberinde getirdiği yenilikler toplumsal yapı üzerinde ciddi değişikliklere sebep olmuş ve toplumsal yapı dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşümde, sanayileşmeyle beraber hızla artan dünya nüfusu, üretimde yaşanan artış, çalışma hayatında beyaz yakalıların görünürlüğünün artması son derece etkili olmuştur. Dolayısıyla eldeki mevcut imkan ve olanaklar dönüşen toplumsal yapı için yeterli olmamaya başlamıştır. Bu yapı içerisinde ileri yaşta ve sınırlı etkinlik alanına sahip bireyler ve çalışma yetisi bulunmayan bireylerin ne olacağı sorusu cevap bulamamış ve bir soruna dönüşmüştür. Vakıf, lonca gibi yardım kuruluşların söz konusu sorunlara cevap vermekte yeterli olmadığı görülmüştür. Bu

sebeple devlet yeni bir sorumluluk bilinciyle toplumsal belli başlı görevler üstlenmek durumunda kalmıştır.

İlk refah devleti uygulamaları Almanya’da Bismarck döneminde hayata geçirilirken o dönemde Almanya en erken sanayileşen ülkeler arasında yer alıyordu (Gümüş, 2018). Dünyada sosyal politika uygulamalarına tarih ve ülke bazlı kronolojik olarak bakıldığında da ilk olarak sağlık alanında 1880 yılında Almanya’da sağlık sigortasının devreye girdiği görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 2.1. Dünyada Sosyal Politika Uygulamalarının Ünelere Göre Başlama Tarihleri (Flora ve Heidenheimer, 1981; akt. Gümüş, 2018)

	Almanya	İngiltere	Fransa	İtalya	Kanada	İsveç	ABD
Aile Yardımı	1954	1945	1932	1936	1944	1947	-
İşsizlik Sigortası	1927	1911	1967	1919	1940	1934	1935
Emeklilik	1889	1908	1910	1919	1927	1913	1935
Sağlık Sigortası	1880	1948	1945	1945	1972	1962	-
Hastalık Sigortası	1883	1911	1939	1943	1971	1910	-
İş Kazası Sigortası	1884	1906	1946	1898	1930	1901	1930

Bu alanda ilk uygulamaların hayata geçirildiği Almanya’da 1883 yılında yine Hastalık sigortası, 1884 yılında ise İş Kazası Sigortası başlatılmıştır. Almanya’da en geç hayata geçirilen sosyal politika uygulaması aile yardımlarıdır. Bu yardımların uygulamaya konulması İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme yani 1954 yılına kalmıştır. İngiltere’de ilk olarak 1906 yılında İş Kazası sigortası yürürlüğe girmiş, 1908’de emeklilik 1911’de Hastalık ve İşsizlik sigortası son olarak 1948’de sağlık sigortası hayata geçirilmiştir.

Fransa’da ilk olarak 1910 yılında emeklilik uygulamasına geçilmiştir. 1932 yılında Aile yardımı, ilk olarak Fransa’da verilmeye başlanmıştır. 1939’da Hastalık sigortası, 1945’te sağlık sigortası, 1946’da iş kazası sigortası, 1967’de ise işsizlik sigortası devreye girmiştir. İtalya sosyal politika uygulamalarına 1898 yılında iş kazası sigortası uygulamasıyla başlamış, 1919 yılında emeklilik ve işsizlik sigortasını yürürlüğe koymuş, 1943’te Hastalık Sigortası, 1945’te ise sağlık sigortası devreye girmiştir. Kanada’da en erken uygulama tarihi 1927 yılında emeklilik ile sağlanmıştır. En geç uygulama alanı ise

1971 yılında hastalık sigortasında gerçekleşmiştir. İsveç'te aile yardımı, sağlık sigortası gibi uygulamalar, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hayata geçirilmiştir. ABD'de, 1930'da İş Kazası Sigortası, 1935'te ise emeklilik ve işsizlik sigortası uygulamasına geçilmiştir.

1942 yılında refah devletinin gelişiminde önemli bir yere sahip olan Beveridge Raporu yayınlanmıştır. Bu rapor, tüm dünyada sosyal güvenlik sisteminin modern bir niteliğe kavuşması açısından son derece önem arz etmektedir. Bu rapor gerek yoksulluk konusu kapsamlı bir şekilde incelemesi bakımından gerekse toplumun yoksulluktan kurtulması için ortaya konulacak sosyal güvenlik sistemi için altı temel prensibi ile sosyal yardım tarihi açısından önem taşımaktadır (Gündüz, 2006). Sosyal güvenlik sistemleri açısından hazırlanan en kapsamlı rapor olan Beveridge Raporu ayrıca refah devleti kavramının literatürde yaygınlaşmasını sağlamıştır. Refah devleti, 1940'lı yılların sonunda düzenli olarak kullanılan bir kavram haline gelmiştir (Özdemir, 2007). Barker (1999; akt. Çetin, 2014) refah devletini, halkın eğitim, sağlık bakımı ve ekonomik ve sosyal güvenliğini sağlamakla kabul eden sorumlu ulus olarak tanımlamıştır.

2.1.2. Sosyal Refah Rejimleri

Refah devleti sınıflandırmalarında en fazla kabul gören Esping-Andersen'in üçlü refah rejimi sınıflamasıdır. "Liberal", "Muhafazakar" ve "Sosyal Demokrat" olmak üzere üç tür refah devleti modeli belirlemiştir (Esping-Andersen, 1990; Çetin, 2014). Liberal model, piyasa çözümlerini odağına almaktadır. Çalışma hayatının dışında yer alan bireyler için sosyal refah anlamında sınırlı hizmet sunulmaktadır (Çetin, 2014). Gümüş (2020), liberal refah rejiminde devletin, bireylerin sosyal ihtiyaçlarını öncelikle piyasadan karşılama yoluna gitmesini beklediğini belirtmiştir. Burada eğer ihtiyaçlar piyasadan karşılanmıyorsa devlet son merci olarak harekete geçmekte ve kısa süreli olarak sosyal imkanları sunmaktadır. Esping-Andersen'e (1990) göre bu modelin başlıca örnekleri arasında ABD, Kanada ve Avustralya yer almaktadır.

Muhafazakâr refah rejimlerinde devletler, devletçi ve geleneksel bir yapıya sahiptir. Kurumsal refah rejimi, Kıta Avrupası modeli ve Bismarck modeli olarak da adlandırılabilir (Gümüş, 2018). Bu modelde sosyal harcamalar liberal refah rejimine göre daha yüksek seviyededir (Myles ve Quadagno, 2002). Harcamaların büyük kısmı sosyal transferlere giderken erken emeklilik imkanlarıyla çalışma hayatından erken ayrılma teşvik

edilmektedir (Pierson, 2001; akt. Gümüş, 2020). Esping-Andersen'e (1990) göre Almanya, Fransa, Avusturya ve İtalya bu modelin örnekleri arasında yer almaktadır.

Üçüncü refah devleti modeli olan sosyal demokrat refah rejimleri ise İskandinav modeli olarak adlandırılmaktadır. Modelde sosyal reformların arkasındaki itici güç sosyal demokrasi olarak görüldüğünden bu tanımlama yapılmıştır (Esping-Andersen, 1990). Bu modelde devletin refah harcamalarındaki payı yüksek iken özel sektörün bu harcamalardaki payı oldukça sınırlıdır (Pierson, 2001; akt. Gümüş; 2020). Model tam istihdamı sağlamaya çalışırken asgari şartlarda eşitlikten ziyade en yüksek düzeyde eşitliği hedefler (Çetin, 2014). Aynı zamanda devletin çocuk, yaşlı ve muhtaçlar konusundan doğrudan sorumluluk aldığı görülür (Esping-Andersen, 1990).

2.2. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımlar

19. yüzyılda Osmanlı'da toplumda yoksulluğu tanımlayan birden fazla kavram yer alıyordu. Yardım edilmeyi hak eden kesim "muhtac-ı muavenet" olarak tanımlanırken, sürekliliği olan yoksulluk "muhtacın" kavramı ile açıklanmaktadır. Deprem, sel gibi felaketlerde mağdur olanlar için "musabın" kavramı, yaşlılık ve sakatlık durumları için "aceze" kavramı kullanılmaktadır (Özbek, 2002). Söz konusu kavramlar dışında yoksullukla alakalı kullanılan birden fazla tanımlama bulunmaktadır. Bu kavramlar, Osmanlı Devleti'nde yoksulluğun sınırlarının çizilerek kategorilere ayrıldığını göstermektedir. Bu tanımlamalar aslında Osmanlı'da devletin sosyal yardım uygulamalarının hangi kesimlere yönelik olduğunu göstermektedir.

Osmanlı Devleti'nde yardım faaliyetleri aile içi yardımlar, dini yardımlar ve vakıflar yoluyla yapılan yardımlar olarak gerçekleşmektedir (Yıldırım, 2007). Bu dönemde toplumda muhtaç, düşkün durumdaki kişilere, geleneksel yapıdaki koruma, sahip çıkma güdüsünden hareketle yardımlarda bulunuluyordu. Dini yardımlar daha çok fitre ve zekat ile sağlanırken vakıflar da yardım konusunda belli faaliyetler gösteriyordu. Vakıflar, geçmişi oldukça eskiye dayanan Osmanlı döneminde, sosyal yardımlaşma ve dayanışma konusunda önemli bir yere sahipti.

Vakıfların sosyokültürel hizmetleri düzenlemedeki rolü ve misyonu Osmanlı toplumunda da sosyal hizmetler alanında önemli bir karşılık bulmuştur. Osmanlı

Devleti'nde vakıflar resmi olarak devlet bütçesine bağlı değildi. Ancak devlet tarafından ilgilenilen ve gözetilen yapılardı. Toplumda sosyal yardımlaşma ve dayanışma olgusu bu kurumlar sayesinde oturmuş ve bu kurumların faaliyetleriyle karşılık bulmuştur. Ancak modern toplumlardaki sosyal devlet algısının ön plana çıkmasıyla vakıflara yönelik bu bakış açısı ve vakıfların sosyal hizmetler alanındaki rolü belli bir değişime uğramıştır.

Osmanlı'da ilk defa 18. Yüzyılda sosyal yardımların finansmanı için kaynak oluşturulmak maksadıyla vergiler toplanmıştır. (Keleş, Nowak ve Tomanbay, 1991). Bu vergiler, yoksul, düşkün, muhtaç kimselerin ihtiyaçlarının karşılanması ve korunması için belli bir finansman oluşturma amacı taşımaktadır. Söz konusu yöntem, toplumda gelir grupları arasındaki eşitsizliklerin doğurduğu muhtaç olma durumuna karşı somut bir adım olarak değerlendirilebilir.

Akyüz (2019), Osmanlı'da sosyal hizmetleri üç dönemde ele almıştır. İlk dönem, Tanzimat ile I. Meşrutiyet arasındaki dönemi kapsamına almakta ve burada sosyal yardım uygulamalarının devlet merkezli şekillendiği görülmektedir. İkinci dönem 1876-1908 yıllarını kapsarken bu dönemde II. Abdülhamit'in bağış ve yardımlarının ön planda olduğu ve sosyal yardımların şekillenmesinde de bu tutumun etkili olduğu dikkat çekmektedir. Üçüncü dönem 1908-1918 yılları arasını işaret etmektedir. Bu dönemde II. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte sosyal yardım ve sosyal hizmet politikalarının daha modern bir yapıya ulaştığı görülmektedir.

19. yüzyıl, Osmanlı'da siyasi yapılanmadan sosyal hayata her alanda yenileşme hareketlerinin görülmeye başlandığı dönem olarak bilinmektedir. 1808 yılındaki Sened-i İttifak ve 1839 tarihinde ilan edilen Tanzimat Fermanı söz konusu değişimin öncü hareketi olarak bilinmektedir. Toplumsal hayatın her alanına sızan dönüşüm algısı, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında da kendini göstermiştir. Osmanlı'da sosyal hizmet kavramı ilk olarak 1808 tarihli Sened-i İttifak'ta yer almıştır (Tanör, 1999). Sened-i İttifak'ın yedinci şartında yoksulların ve reayanın korunması esas kabul edilerek vergi adaleti hükmü getirilmiştir (Arslan, 2013). Bu hükümle vergi adaletsizliklerinin ortadan kaldırılması ve halkın eşitsiz vergiler altında ezilmesinin önlenmesi amaçlanmıştır. Merkezileşmeye yönelik ilk adımlar 1823'da Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin kurulmasıyla atılmaya başlanmıştır. Toplumsal yoksulluk meselesine ve yoksullara yönelik devletin görev ve sorumluluklar almaya başlamıştır.

19. yüzyılda sosyal yardım alanında dikkat çeken en önemli konulardan biri, merkezi yönetimin güçlenmesi aşamasında, vakıf ve imarethanelerin kaynaklarının kısıtlanması ve bu kurumların işlevini kaybetmesidir. Bu dönem, yoksulların korunması konusunda merkezi yönetimin yetki ve görev alanının genişlediği bir süreci beraberinde getirmiştir. 19. Yüzyılda devletin yoksullara maaş bağlamasıyla “muhtacın maaşı” uygulaması hayata geçirilmiştir (Özbek, 2002). Tanzimat döneminde muhtacın maaşı uygulaması, Hazine harcamaları içerisinde yer almaya başlamış ve Meşrutiyet döneminde bu uygulama belirli bir düzene oturtulmuştur (Özbek, 2002). Tanzimat döneminde Maliye'nin yoksullara yönelik çeşitli harcama kalemlerinin olduğu dikkat çekmektedir. Önceki dönemlerde vakıflar tarafından karşılanan bu harcamalar, Maliye'nin kapsam alanına geçirilmiştir. Bunun dışında söz konusu dönemde taşrada “kapualtı tahsilatı” adı altında yoksullar için harcama yapılmıştır. Osmanlı'da 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerel yönetimlerin oturmaya başlamasıyla yoksulların korunması ve sosyal yardımlarda yeni bir yapıya büründüğü söylenebilir. 1863 yılında Sultan Abdülaziz döneminde Darüşşafaka, II. Abdülhamit döneminde ise Darülaceze ile Darülhayr-ı Ali kurulmuştur.

Osmanlı'da savaşların beraberinde getirdiği göç ve yoksulluk, yetim çocukların korunma ve bakım ihtiyaçlarını ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda 1860 yılında çocukların korunması için kurulan çocuk ıslahhaneleri bulunmaktadır. Bu yıllarda Tuna Valisi Mithat Paşa, Müslümanların ve gayrimüslimlerin bakıma muhtaç çocuklarının korunması ve bakımı için Niş, Sofya ve Rusçuk'ta ıslahhane açmıştır (Koçer, 1987). Bu kurumlarda, çocukların bakım ve ihtiyaçları karşılanmakta olup kimsesiz çocukların koruma ve gözetimi amaçlanıyordu. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı ile beraber yetim ve korunmaya muhtaç çocuk sayısında önemli bir artış meydana gelmiştir. Osmanlı'da öksüz ve yetim çocukları öncelikli olarak alındığı ilk parasız yatılı okul olan Darüşşafaka, 1863'te kurulmuş olup 1865 yılında eğitim faaliyetleri vermeye başlamıştır (Akyüz, 2019). Ücretsiz eğitim veren bu kurum başarılı öğrencilere de maddi destek sağlamaktadır.

Osmanlı'da sosyal hizmet ve yardım alanında faaliyet gösteren bir diğer kurum ise Hilal-i Ahmer Cemiyeti'dir. Bugünkü adıyla Kızılay olarak bilenen Cemiyet, 1868 yılında İstanbul'da kurulmuş ve 1876 yılında Hilal-i Ahmer Cemiyeti adını almıştır (Akgün & Uluğtekin, 2001; Akyüz, 2019). Sokak çocukları, engelli, düşkün ve yaşlıların ihtiyaçlarını karşılaması için 1896 yılında Osmanlı'da Darülaceze kurumu kurulmuştur (Yıldırım, 1996;

Akyüz, 2019). Darülaceze Osmanlı'da açılan ilk modern sosyal hizmet kurumu olma özelliğine sahiptir (Özbek, 2002; Akyüz, 2019).

19. Yüzyılın sonunda modern anlamda sosyal yardım kurumlarının çıktığı ve bu kurumların dağınık bir yapıda olmasına rağmen kapsamlı faaliyetleri barındırdığı görülmektedir. II. Abdülhamit döneminde kimsesiz çocukların bakımı için Darülhayr-ı Ali kurulmuştur. 1903-1909 yılları arasında faaliyette olan kurumda yaklaşık 400 çocuğun bakımı gerçekleştirilmiştir (Yıldırım, 2017). Bu kapsamda söz konusu çocukların korunması, bakımı ve gelişimi için 1914 yılından itibaren Darüleytamlar ortaya çıkmıştır. Kimsesiz çocuklar konusunda devlet tarafından atılan en kapsamlı adımlardan biri olan Darüleytamlar, bugünkü yetimhanelerin yerini almaktadır.

Osmanlı Devleti'nde 19. yy'da yerel yönetimlerin almaya başladığı görev ve yetkilerde toplumsal faaliyetler de önemli bir yere sahip olmuştur. Yoksul, kimsesiz, bakıma muhtaç durumdaki kimselere yönelik yardım ve hizmet uygulamalarında yerel yönetimler de belli görevler üstlenmiştir. Osmanlı'da padişah tarafından atanan valiler atandıkları illerin hem siyasi hem de sosyal anlamda yetkin kişisi olarak görevlendirilmişlerdir. İllerde sosyal yardım faaliyetleri konusunda belli görevlere sahip olan Vilayet-i Umumi Heyeti oluşturulmuştur.

20. yüzyılın başında çocuklara hizmet veren kurumların başında Himaye-i Etfal Cemiyeti gelmektedir. 1908 yılında Kırklareli'nde kurulan bu kurum, 1917 yılında İstanbul'a taşınmıştır (Yıldırım, 2017; akt. Çavuşoğlu, 2001). Kurtuluş Savaşı sırasında kimsesiz kalan çocukların ve şehit çocuklarının korunması için Ankara'da 1921 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu (Himaye-i Etfal Cemiyeti) kurulmuştur (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, 1995). Çocuk Esirgeme Kurumu'nun faaliyete geçmesiyle beraber sosyal hizmet alanında son derece kapsamlı çalışmalar hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu çalışmalar söz konusu alanda ilk olarak adlandırılabilir. Çocuk Esirgeme Kurumu'nun süt dağıtımından doğum ve para yardımına, kreşlerden çocuk kütüphanelerine kadar oldukça geniş bir yelpazede hizmet sunduğu dikkat çekmektedir (Çavuşoğlu, 2001).

Osmanlı'da 19. yüzyılın başlarından itibaren görülen modernleşme hareketleri hem vakıf ve loncaların etkinliklerinin azalmasına hem de sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren kurumların devlet himayesinde yapılanmasına neden olmuştur. Söz konusu dönem sosyal hizmetlerde merkezileşmeyi ortaya çıkarmıştır.

2.3. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımlar

Cumhuriyet sonrası dönemde sosyal yardım ve hizmet alanında atılan en önemli adımlardan birini 1921 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Sosyal Yardım Komisyonu kurulması oluşturmaktadır. Bu oluşum sosyal yardım konusunun Meclis'te bizzat ele alınmasını sağlayarak, siyasi erk tarafından konunun dikkate alındığını göstermektedir. 1924 yılına gelindiğinde savaşın ardından salgın hastalıkların yaygınlaşması nedeniyle toplum sağlığını korumak adına Hıfzıssıhha Enstitüsü açılmıştır. 1930 yılında ise bu konuda çıkarılan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti ve Memurin Kanunu ile daha kapsamlı adımlar atılmıştır. Toplumda sağlık alanında iyi hizmet verilmesinin amaç edinildiğini ve bu konuyu devletin sorumluluğu altında olduğunun belirtildiği kanunlar halk sağlığı konusunda geniş yelpazede konuları kapsamına almaktadır (Özbek, 2006; Kaya, 2017). İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı 1939-1945 yıllarında ülkede yoksulluk ve muhtaçlık yüksek seviyelere ulaşmıştır. 2. Dünya savaşı sırasında ve sonrasında halkın ihtiyaçlarını karşılama konusunda devletin sorumluluk ve yükümlülükleri daha da artmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında resmi olarak sosyal yardımların daha çok bakım ve tedavi olarak uygulandığı görülmektedir. 1941 yılında çıkarılan 4109 sayılı Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkındaki Kanun ile askerlik görevini yerine getiren vatandaşların muhtaç ailelerine yardım yapılması konusunda esaslar belirlenmiştir (Öztürk, 2012). Bu gelişme sosyal yardımlar alanında kanunen atılan önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. 1949 yılında 5387 sayılı "Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun" çıkarılmıştır. Bu kanunun ardından 1957 yılında yine kimsesiz çocukların temele alındığı 6972 sayılı "Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun" çıkarılmıştır.

Türkiye'de sosyal hizmetler alanında en modern ve bilimsel anlamda atılan adımlardan biri, 1959 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın himayesinde Sosyal Hizmetler Enstitüsü'nün kurulmasıdır (Alptekin, Topuz ve Zengin, 2017; Çengelci, 1998). Sosyal hizmet alanında eğitim vermeye ise 1961 yılında kurulan Sosyal Hizmet Akademisi çatısı altında başlamıştır. 1982 yılında Sosyal Hizmetler Akademisi, Hacettepe Üniversitesi bünyesine alınmış ve Sosyal Hizmetler Yüksekokulu adını almıştır (Alptekin vd., 2017; Kut, 2005).

1963 ve 1983 yılları arasında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, sosyal yardım faaliyetleri düzenlemek ve sosyal güvenlik hizmetlerini sağlamak amacıyla çalışmalarını sürdürmüştür (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, 1995). Bu dönemde sosyal yardımlar alanında yaşanan önemli gelişmelerden birini 1976 yılında 2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Vatandaşlara Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” oluşturmaktadır (Çiçek, 2010). Bu kanun ile başlatılan 65 yaşını doldurmuş, bakıma muhtaç, herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmayan yaşlılara aylık bağlanmasına karar verilmiştir.

2022 sayılı kanun kapsamındaki uygulamalar, vatandaşların sosyoekonomik açıdan ihtiyaçlarını karşılamada ve gelir adaletini sağlamada sınırlı kalmıştır. Vatandaşların belirli bir kısmının ekonomik açıdan refah şartlarına ulaşamamış olması sosyal yardım taleplerini her geçen gün arttırmıştır. Bu durum sosyal yardımlarda farklı politika arayışlarının oluşmasına neden olmuştur.

Sosyal yardımlar alanında atılan en önemli adımlardan biri olan 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) 1986 yılında çıkarılmıştır (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, 1986). 3294 sayılı kanun, 2022 sayılı kanundaki mevcut eksiklikler ve devamında oluşan sorunlardan yola çıkılarak hazırlanarak daha geniş kapsamlı düzenlemeler içermektedir. 2022 sayılı kanun ve 3294 sayılı kanun arasında karşılaştırmalar yapıldığında ilk olarak 2022 sayılı kanun daha merkeziyetçi bir yapıya sahipken 3294 sayılı kanunun vakıflar üzerinden kurulacak yapıyla bürokrasinin daha az işlediği bir yapıyı hedeflediği dikkat çekmektedir. 2022 sayılı kanunda sadece nakdi yardım imkânı sağlarken 3294 ile hem aynı hem de nakdi yardım imkanı sunulmaktadır (TBMM Tutanak Dergisi, 1986; akt. Yatkın, 2019).

Sosyal hizmetler alanında 24 Mayıs 1983 tarihinde, 2828 sayılı Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu kurumun kurulması ile birlikte “Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birlikleri”, “Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü”, Çocuk Esirgeme Kurumu” tek bir çatı altında toplanarak, söz konusu yardım ve hizmetlerin tek bir merkezden kontrol ve yönetiminin sağlanması amaçlanmıştır. Kurum 2011 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. 8 Haziran 2011 tarihinde yayınlanan 633 sayılı Kanun Hükmünde

Kararname ile kapatılmış ve görev ve yetkileri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na verilmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 2011). Bakanlık bünyesinde çocuk hizmetlerinin yürütülmesi kapsamında Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

2.3.1. Türkiye’de Sosyal Yardımlarda Kurumsal Yapı

Türkiye’de sosyal yardım anlayışı ve uygulamaları kırdan kente göçle birlikte belli bir dönüşüm yaşamıştır. 1976 yılında çıkarılan “2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” ile Türkiye’de sosyal yardım alanındaki değişim ve dönüşüm yasalaştırılmıştır. Bu bölümde sosyal yardımların kurumsallaşmasında öncü niteliği taşıyan 3294 sayılı kanun, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ele alınmıştır.

2.3.1.1. 3294 Sayılı Kanun ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

1986 yılında sosyal yardım uygulamalarında kurumsallaşmanın sağlanması adına çıkarılan 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ve bu kanun kapsamında kurulan Fon, Türkiye’de sosyal yardımlaşma ve dayanışma alanındaki politikaların gelişiminde başlangıç niteliği taşımaktadır. Fonun kurulmasının amacı, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmek ve gelir dağılımı adaletini sağlamaya katkıda bulunmaktır. Söz konusu kanun kapsamında oluşturulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu (SYDTF), sosyal yardımlarda doğrudan finansal kaynak mekanizmasını ortaya çıkarmıştır. Sosyal yardımlarda mali olarak kaynak sağlayan bu fon, muhtaç durumdaki kişilere yardımı, adil gelir dağılımını amaçlamıştır (Demirhan & Kartal, 2010).

SYDTF’nin kurulması devletin yoksullukla mücadeledeki rolünün bu dönemde arttığını göstermektedir. Fonun oluşturulmasındaki en önemli amaçlar, gelir dağılımı farklılıkları neticesinde oluşan gelir gruplarının arasındaki farkın açılmasını önlemek, orta

gelir grubunu korumak ve toplumdaki mevcut sosyoekonomik riskleri minimum seviyeye indirmektir (Kalağan, 2009; Yatkın, 2019).

SYDTF'nin fon gelirleri için gerekli tahsilat T.C. Merkez Bankası nezdinde gerçekleşmektedir. Fon gelirleri için aktarılması gereken miktar ve tahsilatlar Merkez Bankası fon hesabına yatırılmaktadır. Bu gelirler (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, 1986);

- Kanun ve kararnamelerle kurulu bulunan ve kurulacak fonlardan
- Cumhurbaşkanı kararıyla %10'a kadar aktarılacak miktardan,
- Bütçeye konulacak ödeneklerden,
- Trafik para ceza hasılatının yarısından
- RTÜK gelirlerinin %15'inden
- Diğer bağış, yardım ve gelirlerinden oluşmaktadır.

SYDTF'nin karar organı, "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fon Kurulu"dur. Fon Kurulu'nun görev alanına ilişkin 1986 yılında hazırlanan yönetmelikte fonda toplanan kaynakların vakıflara aktarılacağı bu kararı da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fon Kurulu'nun vereceği belirtilmiştir. Kurulda Başbakan tarafından görevlendirilecek bir Devlet Bakanı'nın başkanlığında Başbakanlık Müsteşarı, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müsteşarı ve Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürü'nün yer alacağı açıklanmıştır. 2011 yılında 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulunca bu yapıda belirli değişikliklere gidilmiş ve başkan söz konusu bakanlık olarak belirlenmiştir. Fon Kurulu'nun aldığı kararlar ülke genelindeki tüm Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) tarafından uygulamaya alınır. Fon kurulu, toplam kaynakların vakıflar ve Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün programlarında kullanmasını için dağıtımına karar vermede yetkilidir. Fon Kurulu, vakıflarda çalışacak olan personelle ilgili görüşleri karara bağlamakta ve vakıflardan gelen talep ve önerileri değerlendirerek Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'ne önerilerde bulunmaktadır. Burada vakıfların toplumdaki ihtiyaç ve taleplerin tespitinde yerelde nabız tutarak merkeze ilettiği bir mekanizma öne çıkmaktadır. Talep ve ihtiyaçlarla mikro düzeyde ilgilenilirken çözüm üretme ve politika geliştirmede makro düzeyde bir bakış açısı oluşturulmaktadır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişle birlikte 9 Temmuz 2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 703 sayılı KHK kapsamında Fon Kurulu kaldırılmıştır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

2.3.1.2. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nun kurulduğu 1986 yılından 2004 yılına kadar idari işleri, Fon Genel Sekreterliği tarafından yürütülürken 2004 yılında yürürlüğe giren 5263 sayılı Kanun kapsamında Fon Sekreterliği Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlüğe dönüşmüştür (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 2004). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla sosyal yardımlar alanında yeni bir dönem başlamıştır. SYDV'lerin kurumsal yapılanmasından sosyal yardımların işleyişine kadar oldukça kapsamlı bir alandan sorumlu üst bir mekanizma oluşturulmuştur. Bu kapsamda sosyal yardım uygulamalarında birliği sağlamak adına çatı bir yapı ortaya konmuştur.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2004-2011 yılları arasında tek başına bir kurum olarak varlığını sürdürmüştür. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2011 yılında 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla bu bakanlığın çatısı altında Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) olarak yer almış ve faaliyetlerine devam etmiştir. 633 sayılı KHK'nın 11. Maddesinde SYGM'nin görevleri açıklanırken dikkat çeken önemli bir husus bulunmaktadır. Bu maddede, vakıfların harcama ve işlemlerinin araştırılması, incelenmesi ve denetlenmesi bu kapsamda gerekli tedbirlerin alınması, vakıfların çalışma şekillerinin belirlenmesi ve sosyal yardım programlarının çerçevesinin belirlenmesinde SYGM'nin görev ve yetki sahibi olduğu belirtilmiştir.

2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemiyle birlikte çıkarılan 15 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamında Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurulmuştur. Bu bakanlık Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın birleştirilmesiyle kurulmuştur. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü söz konusu bakanlığın hizmet birimlerinden biri olarak işlevini yerini getirmektedir. Kararname kapsamında Genel Müdürlüğün görev ve sorumluluk alanlarına bakıldığında sosyal yardımlar alanında politikaların belirlenmesi, uygulanması ve izlenmesi, Fonun gelirlerini toplamak ve ihtiyaca göre kullanımını sağlamak, vakıfların harcama işlemlerini araştırmak, denetlemek ve vakıfların çalışma esas ve usullerini belirlemek ve Sosyal Yardımlar Bilgi Sistemi'nin işlerini yürütmek gibi konuların öne

çıkacağı görülmektedir. 21 Nisan 2021'den itibaren ise SYGM, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde faaliyetlerini sürdürmektedir (Resmi Gazete, 2021).

2.3.1.3. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV)

Türkiye'de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) oluşturulmasına yönelik politika anlayışının ortaya çıkmasında 1986 yılında çıkarılan 3294 sayılı kanun büyük bir öneme sahiptir. Bu dönemde Türkiye'nin hem ekonomik ve toplumsal açıdan mevcut durumu hem uluslararası iş birliği ve diyalogları etkili olmuştur. Türkiye'de Turgut Özal hükümeti döneminde oluşturulan SYDV'lerin ortaya çıkmasında Özal'ın politika anlayışının etkileri bulunmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Teşvik Kanuna bağlı olarak kurulan vakıflar, 1986-2002 yılları arasında özel hukuk tüzel kişiliğine bağlı olarak faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir.

3294 sayılı kanun fon ve SYDV'ler olarak iki ayaklı bir yapı olarak formüle edilmiştir. Turgut Özal döneminde ortaya çıkan 3294 sayılı kanunun sosyal yardımlar alanında çizdiği genel çerçeve ve vakıfların işleyişine dair kurumsal yapısının oluşmasında önem arz eden bir durum bulunmaktadır. Bu durum Turgut Özal'ın yerel halktan gelen talepleri, yardım ihtiyaçlarını çözme konusunda görevlendirdiği vali ve kaymakamların bu sorunların çözümü için yeterli teknik altyapı kapasite ve maddi imkana sahip olmadığını fark etmesidir (Özal, 1990; Pıtırılı, 1993). Bunun sonucunda sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları fikri ortaya çıkmıştır ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonlarının oluşturulması konusunda karar alınmıştır (Yatkın, 2019).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları muhtaç durumdaki kişilere ayni ve nakdi yardımda bulunarak ihtiyaçlarını karşılamak için her il ve ilçede kurulmuştur. (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, 1986). SYDV'ler, merkezde vali, ilçede kaymakam başkanlığında işlevlerini yerine getirmektedir. Vakıfların kurumsal yapılanmasına bakıldığında 5737 sayılı 2008 tarihli Vakıflar kanunda belirtildiği üzere SYDV'lerin özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olduğu görülmektedir (Resmi Gazete, 2008). Ancak vakıflar kanununda tanımlanan vakıflara göre daha farklı bir yapıya sahiptir. Bugüne kadar SYDV'lerin hukuki statüsü çeşitli tartışmalara konu olmuştur. Yatkın (2019) SYDV'lerin kurumsal kimliğine dair Yargıtay 9. Hukuk dairesinin 24.01.2018 tarih 2018/1153 karar nolu kararında önemli değerlendirme ve bulgulara dikkat çekmektedir. Yapılan

değerlendirmede öncelikle SYDV'lerin kuruluş, işleyiş, amaç ve uygulama alanı gereği normal vakıf mantığından farklı bir yapıya sahip olduğu normalde vakıfların gönüllülük esasına bağlı olarak kuruluş gerekçesi bulunurken SYDV'lerin devlet tarafından yasa ile kurulduğu belirtilmektedir. Öte yandan SYDV'ler özel hukuk tüzel kişisi olmakla birlikte kamu yararına hizmet eden kuruluşlar oldukları için çeşitli ayrıcalıklara da sahiptirler. Yani Yargıtay kararı bu meseleye şu şekilde açıklık getirmektedir: “SYDV'ler özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olsalar dahi kamu kurumu olarak kabul edilmesi gerekmektedir.”

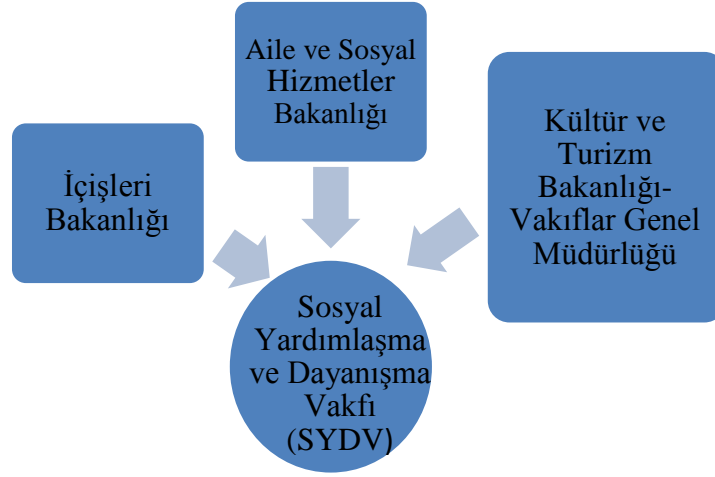
Kuruluş gerekçesi, yönetim yapısı denetim mekanizması bakımından ele alındığında SYDV'lerin başlı başına bir özel hukuk kişisi olarak tanımlanması mümkün değildir. Öncelikle SYDV'ler, kuruluş amacında da belirtildiği üzere bir kamu hizmeti olan sosyal yardım faaliyetlerinin hayata geçirilmesini sağlamak için oluşturulmuştur. Dolayısıyla SYDV'ler vakıf tanımı altında özel hukuk kişisi olmakla birlikte bütçe, finansman ve bağlı olduğu mevzuat açısından bir kamu kuruluşu görünümü sergilemesi bu konuda farklı görüşlerin ortaya çıkmasındaki başlıca sebep olarak durmaktadır.

Bu kapsamda SYDV ve vakıflar arasındaki farklılıklar konusunda Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin 01.07.2019 tarihli karar ile söz konusu farklılıkları açıkladığı 7 maddeyi ele almak gerekmektedir (Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 2019). İlk maddede vakıfların gönüllülük esasına dayanarak kuruluşu gerçekleşirken SYDV'lerin devlet tarafından kurulduğu belirtilmiştir. İkinci maddede, vakıflara yönetim ve organizasyon yapısı oluşturmada serbestlik tanınırken SYDV'lerde yönetim ve karar alma mekanizmasının nasıl oluşturacağı kanun tarafından belirtildiği anlatılmaktadır. Üçüncü madde vakıfların personel yapısına ilişkindir. SYDV'lerde personelin işe alım ve işten ayrılma süreçlerinde herhangi bir serbestliğin söz konusu olmadığı bu kurumlara giriş ve çıkış işlemlerinin kamu göreviyle bir tutulduğuna değinilmiştir. Dördüncü maddede SYDV'lerin tescilinde o bölgenin en büyük mülki amiri görevlendirildiği ancak vakıflarda vakfedenin talebine göre tescil işleminin gerçekleştiği belirtilmektedir. Beşinci maddede vakıflar belirli bir mal varlığı ile kurulurken SYDV'lerin sembolik bir mal varlığı ile kurulduğu ve giderlerinin kamu bütçesinden karşılandığına değinilmiştir. Altıncı maddede vakıfların amacı ve yönetim değişimi gibi konularda mahkeme kararı gerektiği ancak SYDV'lerde bu tarz değişimlerin TBMM tarafından yasayla yapıldığı belirtilmiştir. Son olarak yedinci maddede, denetim konusunda vakıflar Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün denetimine tabii

iken SYDV'ler aynı zamanda İçişleri Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından da denetlendiği açıklanmıştır.

Gümüş (2019), SYDV'lerin normal vakıflardan ayrılan yönlerini kuruluş, mali, yönetim, tescil, denetim ve muafiyetler yönünden beş ayrı başlıkta ele almıştır. İlk olarak kuruluş açısından SYDV'lerin normal vakıf mantığında yer alan gönüllülük esasına dayanmadığı dikkat çekmektedir. Mütevelli heyetinin vakıf kurmak için bir araya gelmediği vakfın kuruluşundan sonra yetki ve görev sahibi oldukları görülmektedir. SYDV'leri mali yönden farklı kılan unsur, bütçesinin SYDTF'den tedarik edilen kaynak ile oluşmasıdır. Vakıf bütçelerinde kaynak finansmanı bağışlar yoluyla sağlanmaktadır. Yönetim açısından bakıldığında 3294 sayılı kanun kapsamında SYDV'lerin yönetimde yer alan mütevelli heyetlerini nasıl oluşturacakları belirtilirken normal vakıfların yönetiminin belirlenmesi konusunda bu şekilde net belirleyici hükümler yer almamaktadır. Diğer bir farklılık olan tescil konusunda, normal vakıflarda kimin tescil edeceğine ilişkin özel bir düzenleme yer almazken SYDV'lerde 3294 sayılı kanun ile illerde vali ilçelerde ise kaymakam görevlendirilmiştir.

Denetim yönünden SYDV'leri normal vakıflardan ayıran SYDV'lerin üç farklı kurum tarafından denetlenmesidir. Vakıfların denetimi Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleşmekte olup, SYDV'lerin bunun yanında ayrıca İçişleri Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından denetlendiği görülmektedir. Muafiyet açısından SYDV'lerin bazı kamusal ayrıcalıkları bulunmaktadır. 3294 sayılı kanunun 9. Maddesinde de belirtildiği üzere SYDV'ler kurumlar vergisinden, Veraset ve İntikal vergisinden, her türlü vergi, resim, harç ve fondan, VGM tarafından tahsis edilen teftiş ve denetleme masraflarına katılma paylarından ve her türlü döner sermaye ücretlerinden muafır. Bu kapsamda SYDV'lerin özel hukuk tüzel kişisi olmalarına rağmen kanundan alınan yetki çerçevesinde belli başlı kamusal ayrıcalıklara sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 2.1. SYDV’lerin Denetim Mekanizması

SYDV’lerin denetimi, İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) tarafından gerçekleştirilmektedir. İçişleri Bakanlığı, mülki idari amirinin vakıf kapsamında hayata geçirdiği uygulamaları denetlemesini gerçekleştirirken, Vakıflar Genel Müdürlüğü, SYDV’lerin işletilmesine yönelik icraat ve işlemlerin denetlemesinde sorumludur (Özbilgin ve Hatipoğlu, 1987; Sözeriyim, 2019). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bu mekanizmanın sosyal yardım faaliyetlerini denetleyen kısmında yer almaktadır.

Bugün Türkiye genelinde il ve ilçelerde 1003 SYDV bulunmaktadır. Vakıfların yönetiminde mütevellî heyeti kurulu görev almaktadır. İllerde mütevellî heyeti; belediye başkanı, defterdar, il millî eğitim müdürü, il sağlık müdürü, il tarım müdürü, il sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu müdürü ve il müftüsünden oluşmaktadır. İlçelerde; ilçe belediye başkanı, mal müdürü, ilçe millî eğitim müdürü, Sağlık Bakanlığının ilçe üst görevlisi, eğer mevcutsa ilçe tarım müdürü ve ilçe müftüsü SYDV’nin mütevellî heyetini oluşturmaktadır. Ayrıca muhtarlar ve STK temsilcilerinin de mütevellî heyetinde yer alması söz konusudur.

Vakıf mütevellî heyetinin görevleri, ihtiyaç sahiplerinin tespitini gerçekleştirmek, bu kişilerin sağlık ve eğitim giderlerinin karşılanması konusunda destek sağlamak, yardım miktarlarını belirlemek, personel ve muhasebe işlerini yürütmek gibi belirli başlı konuları kapsamına almaktadır. Yardım sahiplerinin belirlenmesinde muhtaçlık kriterlerinin

oluşturulması, vakıf personeli ve müteveli heyeti tarafından yapılmaktadır (Saran, 1997; Sözeriyim, 2019). Her bir vakıf, kendi müteveli heyetinin aldığı kararlar doğrultusunda kimlere ne tür yardımlar yapılacağını belirlemektedir. Burada yardımların niteliksel ve niceliksel olarak belirlenmesinin heyetin inisiyatifinde olduğu görülmektedir. Ancak Şartlı Nakit Transferi, Engelli ve Yaşlı Aylığı gibi yardımlarda müteveli heyetinin inisiyatif kullanması söz konusu olmamaktadır. Çünkü bu yardımlar merkezi ve düzenli olarak uygulanan yardım türleri içerisinde yer almaktadır.

Vakıflar, finansman ihtiyacının büyük bir bölümünü SYDTF üzerinden karşılamaktadır (Akan, 2015). Merkezden yerele bir köprü görevi gören vakıflar yereldeki sorunları tespit ederek talepleri almakta ve merkeze iletmektedir. İllerden ve ilçelerden gelen bu taleplerin merkezde bir araya getirilmesi sonucu makro bir bakış açısı geliştirilmekte ve kapsayıcı politikalar ortaya çıkarılmaktadır. Öte yandan il ve ilçelerde ihtiyaç sahibi kişilerin sorunlarının çözümünde SYDV' ler hızlı ve yerinden çözümleriyle etkili bir rol oynamaktadır.

SYDV çatısı altında çalışan personelin işe alınma, ücret, görev ve sorumluluklarının bu belirlenmesi müteveli heyet kararıyla yapılmaktadır. Personelin istihdamıyla ilgili işlemler “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Personelinin Norm Kadro Standartları, Nitelikleri, Özlük Hakları ve Çalışma Şartlarına İlişkin Esaslar” çerçevesinde yürütülmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021). Ayrıca İş Kanunu gereği belirli ve belirsiz süreli iş sözleşmesi kapsamında personel istihdam edilmekte olup her Vakıf kendi bünyesinde gerçekleştirmektedir.

Personelin ücreti, eğitimi, iş yoğunluğu, çalışma kriterleri gibi koşullar göz önünde bulundurularak müteveli heyeti tarafından taban ve tavan ücretler arasında kalacak şekilde belirlenir. Öte yandan “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Personelinin Norm Kadro Standartları, Nitelikleri, Özlük Hakları ve Çalışma Şartlarına İlişkin Esaslar”ın onuncu maddesinde “Vakıf hizmetlerinin aksamaması için personelin başka kurum ve kuruluşlarda görevlendirilmemesi esastır” ifadesi yer almaktadır. Bu ifade ile personelin vakıf bünyesinde istihdamında devamlılığın esas olduğuna dikkat çekilmiştir.

2011 yılından sonra ise SYDV personelinin çalışma esas ve usullerinin belirlenmesi konusunda birtakım değişiklikler yaşanmıştır ve bu konu, SYGM görev ve yetki alanına girmiştir. Ardından 2012 yılında da hazırlanan bir yönerge kapsamında SYGM bünyesinde

kurulan Vakıf Hizmetleri Daire Başkanlığı'na SYDV'lere ve personel yapılanmasına ilişkin görevler verilmiştir. Yani SYDV'lerin çalışma esas ve usullerinden Vakıf Hizmetleri Daire Başkanlığı sorumlu tutulmuştur. 2012 yılında uygulamaya konulan bu yönerge ile SYDV'lerin SYGM ve Vakıf Hizmetleri Daire Başkanlığı'nın altında hiyerarşik bir düzenin parçası haline geldiği söylenebilir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesiyle birlikte bu yapı mevcudiyetini korumaktadır.

Türkiye'de sosyal yardımların yaşadığı dönüşümle beraber sosyal yardım programlarının sınıflandırılmasında da değişiklikler yaşanmıştır. 2002 yılında Türkiye'de 4 tane sosyal yardım programı bulunurken bugün 42 ayrı sosyal yardım programı bulunmaktadır. 2002 yılında yaşlılık aylığı, gıda yardımları, eğitim materyali yardımları ve sağlık yardımı programları yer almaktaydı. İlerleyen dönemlerde sosyal yardım türlerinde artış yaşanması ile birlikte belli kategoriler altında sınıflandırmalar yapılmıştır. Bugün güncel olarak sosyal yardım türleri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çatısı altında Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından aile, barınma-gıda, engelli-yaşlı, sağlık, eğitim ve proje kategorisinde sınıflandırılmaktadır (Tablo 2.2.).

Aile kategorisinde doğum yardımı, muhtaç asker çocuğu yardımı, şehit ve gazilere yönelik yardımlar, işe başlama yardımı ve işe yönlendirme yardımı gibi türler yer almaktadır. Barınma ve gıda kategorisinde ise gıda ve barınma yardımları, elektrik tüketim desteği, yakacak yardımları ve geçici koruma statüsündeki yabancılara yönelik Sosyal Uyum Desteği (SUY) yer alıyor. Engelli ve yaşlılara yaşlı aylığı, engelli aylığı, engelli yakını aylığı verilirken yaşlı ve engellilere bakım projesi olan Vefa Projeleri de bu kapsamda yürütülüyor. Eğitim yardımları, eğitim materyali, şartlı eğitim yardımları ve yurt yapımı gibi yardım programlarını kapsamına alırken sağlık yardımları içerisinde Genel Sağlık Sigortası katılım payı ödemeleri, GSS Gelir Tespiti ve Prim Desteği ve kronik hastalara yönelik yardımlar yer almaktadır.

Tablo 2. 2. Türkiye’de Uygulamada olan Sosyal Yardım Programları

AİLE	Doğum Yardımı	Çoklu Doğum Yardımı	Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yapılan Yardımlar	Öksüz ve Yetim Yardımı	Muhtaç Asker Ailelerine Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı
AİLE	Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	Terör Zararı Yardımları	Afet-Acil Durum Yardımları	İşe Yönlendirme Yardımı	İşe Başlama Yardımı
AİLE	Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Yardımlar				
BARINMA-GIDA	Gıda Yardımları	Aşevleri	Barınma Yardımları	Sosyal Konut Projesi	Yakacak Yardımları
BARINMA-GIDA	Elektrik Tüketim Desteği	Sosyal Uyum Yardımı (SUY)			
ENGELLİ-YAŞLI	Yaşlı Aylığı	Engelli Aylığı	Engelli Yakını Aylığı	Yaşlı ve Engelli Bakım Projeleri (Vefa Projeleri)	Engelli İhtiyaç Yardımları
SAĞLIK	Genel Sağlık Sigortası (GSS) Prim Ödemeleri	Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik)	Katılım Payı Ödemeleri	Kronik Hastalık Yardımı	Silikozis Hastalarına Yapılan Ödemeler
SAĞLIK	Kronik Hastalara Elektrik Tüketim Desteği				
EĞİTİM YARDIMLARI	Şartlı Eğitim Yardımları	Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı (YŞEY)	Eğitim Materyali Yardımı	Öğrenci Taşıma Barınma-Yemek Yardımı	Yurt Yapımı
EĞİTİM YARDIMLARI	Yükseköğrenim Öğrencilerine Yönelik Yardımlar	Muhtelif Eğitim Yardımları			
PROJE	ADEM Projeleri	SODAM Projeleri	Evsizlere Konaklama Projesi	Sosyal Hizmet Projeleri	Vakıf Modernizasyonu Projeleri
PROJE	Kuruluş Bakımından Ayrılan Gençlerin Sosyal Yönden Desteklenmesi Projesi				

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

2002 yılında sonra sosyal yardım türlerinde artış görülmüştür. 2002 yılından önce sosyal yardım türleri yalnızca yaşlı, engelli ve aile yardımları olarak ayrılırken ilk olarak 2003-2004 yılları arasında aşevi yardımları, şartlı eğitim ve sağlık yardımları, yakacak yardımları, öğle yemeği yardımları uygulamaya konularak yardım türlerinde belirli oranda artış görülmüştür. 2005-2006 yılları arasında engelli öğrencilerin taşınması yardımı uygulamaya konulurken 2007-2008 yıllarında istihdam eğitimi projeleri, geçici istihdam projeleri gibi yardımlar hayata geçirilmiştir. 2009-2011 yılları arasında Slikozis hastalarına

yönelik yardım uygulaması ve sosyal konut projesi uygulaması başlamıştır. 2012-2013 yıllarında eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar ve GSS prim ödemeleri, 2014-2015 yıllarında öksüz yetim yardımı, terör zararı yardımları, 2016-2017 yıllarında sosyal uyum yardımı ve yabancılara yönelik şartlı eğitim yardımı, 2018-2019 yılında ise çoklu doğum yardımı, kronik hastalara elektrik desteği gibi uygulamalar hayata geçirilmiştir.

2.3.1.4. Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi

Sosyal yardımlar alanında kurumsallaşma sürecinin en önemli parçalarından birini Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi ve Sosyal Yardım Bilgi Sistemi'nin kurulması oluşturmaktadır. 2009 yılında sosyal yardım başvurusu yapan bireylerin verilerini temin etmek ve yardımlarda mükerrerliği önlemek amacıyla kurumlar arası veri paylaşımının sağlanacağı Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS) geliştirilmiştir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017). Bu sayede sosyal yardım başvurularında kullanılmak üzere donanımlı bir bilişim altyapısı oluşturulmuştur. 2010 yılında ise bu sistemdeki verileri farklı kurumlardan alınan verilerle bütünleştiren Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (BSYS) geliştirilmiştir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü merkezli sistemde yerelde SYDV'ler vasıtasıyla uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Kurulan bu sistem ile kimlik numarası üzerinden kişi ve bulunduğu haneye ait sosyoekonomik veriler, sosyal yardımlar ve bu konuda yapılan inceleme raporlarına ulaşılabilir. Bu kapsamda sosyal yardım kararları alınmakta ve burada vatandaş düzeyinde değil hane halkı düzeyinde bir uygunluk durumu tespit edilmektedir.

BSYS, tüm sosyal yardım hizmetlerinin tek bir yapı altında birleştiren ve veri paylaşımına açık altyapısıyla sosyal yardımların daha etkin bir şekilde verilmesini ve adil kaynak dağılımını sağlamayı hedeflemektedir. Bu alandaki kurumlar arasında bilgi paylaşımı ve iletişimin daha şeffaf hale gelmesini amaçlanmaktadır. Sosyal yardımlarda bütüncül bir bakış açısının geliştirilmesinde BSYS son derece önemli bir role sahiptir. BSYS öncesindeki dönemde sosyal yardımların sağlanması süreci daha uzun ve teferruatlı aşamalardan geçerken bu koordineli yapı ile zaman ve iş yükü konusunda ciddi bir tasarruf sağlanmaktadır. Koordinasyonun temel alındığı bu yapı ile sosyal yardım sisteminde, mükerrerliklerin önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

2.4. Türkiye’de Sosyal Hizmetlerde Kurumsal Yapı

Sosyal hizmetler, üniter yapıdaki devletlerde merkezi yönetim tarafından sunulurken federal yapıdaki devletlerde yerel yönetimlerin görev ve sorumluluğu altında yer almaktadır (Çevikbaş, 2010; T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015). Kurumsal yapı, sosyal hizmet ve sosyal yardımların sosyal alanda nasıl işlediğini, ne şekilde yönetildiği ve kontrol edildiğini ifade etmektedir. Sosyal hizmetlerde kurumsallaşma için öncelikle sosyal bir sorunun varlığının ortada olması gerekmektedir. Bu kapsamda kurumsallaşmanın gerektirdiklerini Page ve Goldsmith (1987) beş madde ile açıklamıştır. İlk olarak sosyal anlamda bir sorunun var olması ikinci olarak ise konuyla ilgili aktörlerin söz konusu yapıya entegrasyonunun sağlanması gerekmektedir. Burada kamu, özel veya sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet uygulamalarında üstlendiği görev ve sorumluluklar ve aralarındaki ilişkiler ifade edilmektedir. Üçüncü sırada kaynakların dağılımı yani finansmanı gelirken dördüncü ise kontrol mekanizmalarının oluşturulmasıdır. Kontrol sisteminden kasıt sosyal hizmetlerde yasal altyapı ve düzenlemelerdir. Sosyal hizmetlerde merkezi veya yerel yönetimlerin rolü bu maddede belirtilmiştir. Son olarak ise meşruiyetin oluşturulması gerekmektedir (Page ve Goldsmith, 1987).

Türkiye’de sosyal hizmet sunumunun nasıl gerçekleştiğine bakılacak olunursa bu konuda faaliyette olan 4 yapı olduğu görülmektedir (Basut, 2015; Şaşmaz, 2019). Bunlardan ilkinin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı Sosyal Hizmet Merkezleri oluştururken ikincisini belediyelerin sosyal hizmet birimleri, üçüncüsünü kaymakamlık çatısı altındaki sosyal hizmet birimleri son olarak ise sivil toplum kuruluşlarınca sağlanan sosyal hizmet faaliyetleri oluşturmaktadır (Şaşmaz, 2019). Sosyal hizmet örgütlenmesinde bu dörtlü yapının önemli bir rolü bulunuyor. Türkiye’de 2004 ve 2005 yıllarında çıkarılan yerel yönetim yasalarıyla hayata geçirilen düzenlemeler sosyal hizmetlerde yerel yönetimlerin rolünün artmasını ve sosyal hizmetlerin kapsamına aldığı yaşlı, engelli, çocuk bakımı ve sosyal yardım gibi birçok konunun yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları altına bırakılmasını sağlamıştır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015).

2.4.1. Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM)

1993 yılında, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇK) bünyesinde aile ve çocuklara yönelik koruyucu ve geliştirici hizmetleri kapsamına alan Toplum Merkezleri kurulmuştur. Bu Merkezler koruyucu, önleyici ve rehabilite edici hizmet sunumu gerçekleştirmektedir. 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) kurulmasıyla sosyal hizmetler ve yardım alanında bir bütünlük sağlanmış ve 2013 yılında da ASPB yeni bir yapılanma içerisine girmiştir. 28554 sayılı yönetmelikle Toplum Merkezleri'nin yerini Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) almıştır (Resmi Gazete, 2013). SHM'ler faaliyetlerine 2013 yılında bakanlığın il müdürlüklerine bağlı olarak başlamıştır. Sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, çocuk gelişimci gibi alandaki birçok meslek elemanı kurum bünyesinde istihdam edilmektedir.

9 Şubat 2013 tarihli 28554 sayılı "Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği" ile SHM'lerin amaç, esas, görev ve ilkeleri belirlenmiştir (Resmi Gazete, 2013). Türkiye'de her ilde en az bir tane kurulmasına karar verilmiştir. Toplumun ihtiyaçlarının esas alındığı, sorunlara yönelik yerinde tespitlerin yapıldığı söz konusu sorunların çözümüne yönelik yerinde tespitlerin üretilmesini hedeflemektedir. Söz konusu mevzuatın ikinci bölümünün 7. Maddesinde SHM'lerin görevlerine yer verilmiştir. Bu görevler; aile temelli sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek, gençlere, çocuklara, kadınlara, engellilere, şehit yakınlarına ve gazilere yönelik sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve bu konudaki ilgili kuruluşlarla iletişim sağlamak ve korunmaya muhtaç bireylerin tespiti, ihtiyaç duyulan hizmetlerin tedarikini sağlamak ve aile içi danışmanlık hizmetleri sunmak olarak belirlenmiştir. Öte yandan kurumlar arası koordinasyona vurgu yapılarak kamu veya gönüllü kuruluşlar tarafından yürütülen tüm sosyal hizmet faaliyetlerinin Bakanlık tarafından denetiminin yapılacağı ve bu faaliyetlere yönelik bilgilerin veri tabanına işlenmesi öne çıkan görevler arasında yer almaktadır.

Yönetmeliğin dördüncü bölümünün 11. Maddesinde hizmet birimlerine ve görevlerine yer verilmiştir. Merkezlerdeki söz konusu birimler; başvuru tespit ve izleme birimi, uygulama birimi, eğitim ve danışmanlık birimi, şehit yakınları ve gazilere hizmet biriminden oluşmaktadır. Madde 12'de başvuru, tespit ve izleme biriminin görevleri, yapılan başvuruları veri tabanına kaydetmek, ihtiyaç duydukları hizmete ulaştırmak, istatistiki veriler elde ederek güncel raporlar oluşturmak olarak belirlenmiştir. Madde 13'te uygulama biriminin görevlerine yer verilmiştir. Yatılı hizmetlerinin kabul ve sonlandırma

işlemlerini gerçekleştirmek, evlat edindirme ve koruyucu aile işlemleri ile ihtiyaç halinde bu ailelere sağlanan rehberlik hizmetleri, evde bakım hizmeti alan aile ve bireylerle ilgili işlemlerin düzenlenmesi bu birimin öne çıkan görevleri arasında yer almaktadır.

Madde 14'te eğitim ve danışmanlık biriminin görevlerine yer verilmiştir. Ailelere ve bireylere yönelik eğitici faaliyet ve etkinliklerin düzenlenmesi ve bu konuda STK'lar ve yerel yönetimlerle iş birliğinin sağlanması, kadın ve çocuklara yönelik uygun rehberlik ve danışmanlık faaliyetlerinin düzenlenmesi, ailelerin refah ve mutluluğunun sağlanması noktasında eğitici, geliştirici hizmetler sunulması, engelli ailelerinin bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik etkinlikler hazırlanması ve istismar ve şiddetin önlenmesi konularında çalışmalar hayata geçirilmesi bu birimin görevleri arasında yer almaktadır.

Madde 15, şehit yakınları ve gaziler biriminin görevlerini düzenlemektedir. Bu birimin başlıca görevleri ise söz konusu ailelere yönelik sosyal hizmet faaliyetlerinin yürütmek, bu konuda toplumsal duyarlılığı güçlendirici faaliyetler ortaya koymak, şehit yakınları ve gazilere yönelik yapılan istatistiki güncel veri tabanını hazırlamak ve sunmaktır.

SHM'lerin faaliyetlerinin devamlılığını sağlamak için tabi oldukları birden fazla mevzuat bulunmaktadır. Bunlar; 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 29284 sayılı Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği, 28931 sayılı Ücretsiz veya İndirimli Seyahat Kartları Yönetmeliği, 29028 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında Tanınan İstihdam Hakkının Kullanımına İlişkin Yönetmelik, 26679 sayılı Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tespiti ve Bakım Hizmetleri Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 28995 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Kapsamında Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İstihdam Edilecekler Hakkında Yönetmelik, 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği olarak sıralanmıştır (Ayan, 2019). Bunlar SHM'lerin faaliyetlerini belirlediği mevzuat türlerinin önemli bir çoğunluğunu içermektedir.

Sosyal Hizmet Merkezlerinde Engelli Evde Bakım Hizmetleri, Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri, çocuklara yönelik hizmetler, ücretsiz kreş hizmeti, doğum yardımı

hizmetleri, yaşlılara ve engellilere yönelik hizmetler, aile danışmanlığı hizmetleri, kadın hizmetleri ve sığınmacılara, şehit ve gazi yakınlarına yönelik birçok alanda hizmetler verilmektedir. Söz konusu hizmetler arasında Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti kapsamında yardıma muhtaç olduğu tespit edilen ailelerin çocuklarına ve gençlere geçici veya süreli olarak nakdi ödemeler yapılmaktadır (Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Hizmeti, 2021). Geçici ekonomik destek yılda bir en fazla iki defa yapılmaktadır. Süreli ekonomik destek ise belirtilen süre kapsamında her ay yapılmaktadır. Destek aynı aileden en fazla iki çocuk için yapılabilmektedir.

2.4.2. Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP)

Türkiye’de Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) kurulmadan önce SHÇEK kapsamında, Sosyal Hizmet ve Rehabilitasyon Merkezleri (SHRM) yer almaktaydı. 2010 yılında yayınlanan yönergede SHRM’lerin tanımında, kişilerin talepte bulunması, müracaat etmesinden ziyade alan taraması yapılarak tespitlerde bulunmak ve risk haritaları oluşturmak önemli bir husus olarak belirtilmiştir (Ayan, 2019). Bu durumda SHRM’ler ile ASDEP uygulamasının arasında bir paralellik bulunduğunu ve bugün ASDEP uygulamasının amaç ve hedeflerinin SHRM’ler ile örtüştüğü görülmektedir. Tıpkı bu merkezlerin alt yapısında yer aldığı gibi ASDEP ile de Türkiye’de sosyal hizmet uygulamalarının sahadaki teşkilat yapısını oluşturmak konusunda önemli bir adım atılmıştır.

Aile destek hizmetleri, aile merkezli sorunları odağına alarak kapsamlı programları içeren bir sosyal hizmet alanıdır. Aile bireylerinin gelişimi, toplumsal yapının şekillenmesinde son derece önemli bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda aile içerisindeki mevcut sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik arayış, ailenin belli ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktadır. Mikro açıdan ailenin makro anlamda ise toplumun ihtiyaç halinde oluşu danışmanlık, rehberlik, eğitici ve öğretici hizmetlerin önemini her geçen gün arttırmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) 2016 yılında ailelere yönelik “her aileye bir sosyal hizmet uzmanı” sloganından hareketle Aile Sosyal Destek Programını (ASDEP) hayata geçirmiştir (Laçın, 2019). Aynı yıl ASDEP kapsamında İl Müdürlüklerinde ve SHM’lerde 1500 meslek elemanı göreve başlamıştır (Yıldız, 2020). 21 Haziran 2018 tarihinde Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslarda Değişiklik

Yapılmasına Dair Esasların Yürürlüğe Konulması Hakkında Kararın 30455 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla, Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığında istihdam edilmek üzere alınacak ASDEP görevlilerinin sözleşmeli personel kadrosundan istihdam edileceği belirtilmiştir (Resmi Gazete, 2018).

Bu programın önemli özelliklerinden biri talep odaklılık yerine arz odaklı hizmet anlayışından hareketle ortaya çıkmış olmasıdır. ASDEP, ailelerin sosyal hizmet ve sosyal yardım ihtiyacının belirlenerek bu kapsamda koruyucu önlemlerin alınmasını, ailelere yönelik planlı ve düzenli bir izleme ve denetleme sisteminin oluşturulmasını ve sunulan rehberlik, danışmanlık gibi hizmetlerle toplumun yaşam standartlarının iyileştirilmesini amaçlamaktadır. ASDEP uygulamasıyla sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında ihtiyaçların tespit edilmesi ve ulaşan hizmetlerin denetiminin gerçekleşmesi, sosyal politika uygulamalarının etkinlik analizinin yapılması amaçlanmaktadır.

ASDEP ile toplumun yaşam düzeyi, hayat koşulları ve muhtaçlık durumunun analizi yapılırken yerelden merkeze yönelik bir bilgi aktarım mekanizmasının işletilmesi yine bu çalışmaların etkinliği konusunda önemli hususlardan birini oluşturmaktadır. ASDEP Türkiye'nin her bir bölgesinde yer alan her ilin her bir ilçesindeki hanelere ulaşmayı hedeflemektedir. Hanelerin sosyoekonomik ve psikolojik durumları değerlendirmeye alınarak onlara gerekli hizmetler sunulup ardından takibi yapılmaktadır. Türkiye'de sosyal hizmet ve sosyal yardım ihtiyacı bulunan ailelere imkanlar sağlanmasında ve sürdürülebilir çözümler ortaya konulmasında ASDEP son derece önemli bir role sahiptir. Bugün ASDEP tarafından sunulan hizmetlerle, sosyal politika uygulamalarının etkinliğinin artırılması en önemli hedefler arasında yer alıyor. Bu program ile Türkiye'nin her bir ilinin en küçük idari birimine kadar sosyal risk haritaları çıkarılmıştır. Edinilen bu veriler kapsamında ihtiyaçlar doğrultusunda sosyal yardım ve hizmetlerin dağıtımı sağlanmaktadır. Bu sayede vatandaşların ihtiyaçlarına daha hızlı bir şekilde cevap verilmesi amaçlanmaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çatısı altında görev alan ASDEP personeli, sahada aile ziyaretlerinde bulunarak hem ailelerin sosyoekonomik durumlarını gözlemleyerek veri elde etmekte hem de bu kişilere rehberlik etmektedir. Hane ziyaretlerinde hazırlanan iki aşamalı soru formları ziyaret edilen hane üyelerine yöneltilmektedir. Bu soru formunun birinci aşaması aileye tanımaya yönelik sorular içerirken ikinci kısımda daha çok ihtiyaçlar ve risk durumunu tespit etmeye yönelik sorular

içermektedir. Program kapsamında yapılan gözlemler ve değerlendirmeler ile ileride oluşabilecek sorunlar için de gerekli önlemler alınmaktadır. Mevcut durum analizinden yola çıkılarak bireyin gerek ekonomik anlamda gerekse sosyal yaşantısında önünde nasıl bir süreç bulunduğu ve bu süreci yönetirken neler yapması gerektiği konusunda destek sağlanmaktadır. Yani ASDEP ile aslında ailelere mevcut sorunları çözmenin yanında koruyucu ve önleyici hizmet de sunulmaktadır. İlerleyen süreçte ise ailelerin takibi ve uygulamalar da sosyal hizmet merkezleri bünyesinde gerçekleştirilmektedir.

ASDEP personelinin görevleri arasında aileleri program hakkında bilgilendirmek, bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda iletişim sağlaması gerektiği ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirmek ve aracılık etmek yer almaktadır. Öte yandan yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgi ve verileri raporlamak ve aynı zamanda veri tabanına işlemek de personelin görev tanımları arasında yer almaktadır. ASDEP personelinin sorumluluk alanındaki kişi ve kurumlarla ilişki halinde bulunması esastır. Bu kapsamda yapılan gözlem ve tespitlerin gerekli durumlarda İl Müdürlüklerine iletiminin sağlanması gerekmektedir.

ASDEP personelinin sunduğu hizmetlerin çerçevesini mevzuatta bulunan yasalar çizmektedir. Bu yasalardan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 2022 sayılı kanun, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun öne çıkmaktadır (Laçin, 2019). ASDEP uygulamasında 2022 sayılı kanun kapsamındaki 65 yaş üstü muhtaç durumdaki kişilerin tespiti ve bu kişilerin ilgi kurum ve yardımlara yönlendirmesi yapılır. 2022 sayılı kanunun uygulama alanında öncelikle SYDV'lerin rol aldığını ASDEP uygulamasının ise bu işleyişe destek olmak maksadıyla paydaş bir yapı olarak yer aldığını belirtmek gerekmektedir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, korunmaya muhtaç aile, çocuk, engelli ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet modellerinin belirlenmesinde önemli bir yasal dayanak olmakla birlikte ASDEP uygulaması da bu kanun kapsamında işleyen bir sosyal hizmet modeli olarak yer almaktadır. 3294 sayılı kanun ise ülkede herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmayan kesimlerin ortaya çıkarılması ve destek sağlanması amacıyla uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda ASDEP personeli de sahada bu kişilerin tespitini ve ilgili kurumlara yönlendirmesini yaparak kanunun amacına hizmet eden bir işleyiş mekanizmasını eyleme geçirmektedir.

On Birinci Kalkınma Planı'nda ASDEP konusunda önemli politika ve tedbirler yer almaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019). Bu politika ve tedbirlerden ASDEP'in teknik hukuki ve kurumsal kapasitesinin artırılması ve ASDEP'in mevcut bilişim sistemleriyle Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi arasında gerçek zamanlı veri akışının sağlanacak olması son derece önemli adımlar olarak öne çıkmaktadır. Yine ASDEP uygulamasında, sosyal yardımları da içerecek şekilde kapsam genişlemesine gidilecek olması, sosyal yardım ve sosyal hizmet etkinliği açısından olumlu bir gelişme olarak durmaktadır.

On Birinci Kalkınma Planı'nda sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar alanında hayata geçirilmesi planlanan politika ve tedbirler, Türkiye'nin bu alanda hangi hedeflere doğru ilerleyeceğini görmek açısından önem taşımaktadır. Plan, sosyal yardım ve sosyal hizmetler arasında bağlantının güçlendirilmesi konusunda özellikle ASDEP uygulamasına yönelik kapsamlı politika ve tedbirleri içermektedir.

2.5. Sosyal Yardım Artı (+) Dönemi

Sosyal yardım sosyal hizmet bağlantısının güçlendirilmesinde atılan politika adımlarından birini de Sosyal Yardım Artı (+) dönemi oluşturmaktadır. 2018 yılında açıklanan 2019-2021 yıllarını kapsamına alan Yeni Ekonomi Programı'nda (YEP) kamuda Sosyal Yardım Artı (+) dönemine geçileceği belirtilerek politika hedefleri arasında yer almıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018). Nitekim Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019 yılında Sosyal Yardım Artı (+) dönemine geçişe dair harekete geçirildiğini duyurarak sosyal yardımlarda yeni bir dönemin kapılarını açmıştır. Sosyal yardım faydalanıcılarına sosyal hizmet, istihdam, eğitim, sağlık gibi çeşitli alanlarda kamu hizmetlerine ulaşım imkanlarının sunulması hedeflenmiştir.

Sosyal yardımların başvuru usulüyle talep odaklı gerçekleşmesinden ziyade bu şekilde arz odaklı bir yaklaşım benimsenerek sosyal yardımların etkinlik alanının genişlemesi hedeflenmektedir. Arz odaklı ihtiyaç tespitlerinin yapılması ve buna yönelik uygulamaların hayata geçirilmesiyle sosyal yardımlarda etkin ve verimli bir yapının hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

Türkiye’de sosyal yardım ve sosyal hizmet sunumu ve niteliği konusunda tartışmaların gelişiminde AB’ye üyelik sürecinin önemli bir etkisi olmuştur. Taşğın ve Özel (2011), Türkiye’de sosyal hizmetlerin dönüşümünü ele aldıkları çalışmada, bu süreci iki açıdan ele almıştır. Bunlardan ilki uyum sürecinde temel insan hakları sözleşmesi çerçevesinde sosyal yardım ve sosyal hizmet sunumundaki eksikliklerin daha görünür bir hale geldiğidir. İkinci olarak ise Ortak İçerme Belgesi ve Ulusal Plan gelmektedir. Ortak İçerme Belgesi aday ülke ve komisyon tarafından hazırlanan ve Türkiye’de yoksullukla ve sosyal dışlanmayla mücadelede ana stratejilerin belirlenmesini sağlayıp Türkiye’de sosyal hizmet ve sosyal yardımlarda dağınık yapı ve belirli eksikliklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Türkiye’de sosyal hizmet ve yardımların yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmaları Avrupa’da hayata geçirilen sistemlerle karşılaştırmak faydalı olacaktır. Batı Avrupa’da sosyal hizmet uygulamalarında kurumsallaşma anlamında reformlar 1980 yılından itibaren görülmeye başlamıştır (Taşğın & Özel, 2011). Fransa’da sosyal hizmetlerde kurumsallaşma, 1980’den sonra adem-i merkeziyetçi yapılanma ile olmuştur (Kaya, 2009; T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015). Merkezi yönetim tarafından eğitim ve sağlık hizmetleri üstlenilirken diğer hizmetler yerel birimlerin görev ve sorumluluğu olarak belirlenmiştir. Reformlar hayata geçmeden önce Fransa’da sosyal hizmet sisteminde karmaşık bir yapı hakimken reformlarla bu karmaşıklığın önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Almanya’daki sosyal hizmet sisteminde ise kar amacı gütmeyen kuruluşların güçlü olduğu dikkat çekmektedir. Bu kuruluşlar, yerelde iş birliği içerisine girerek kamu ile entegre bir şekilde işlerini yürütmektedir. Almanya’da sivil toplum kuruluşları son derece etkin pozisyona sahiptir. Uyanık (2018), Almanya’da sosyal yardım sistemi ve sosyal hizmet uygulamalarını ele aldığı çalışmada, sosyal refah uygulamalarının en iyi modellerinden biri olan Almanya’nın bu alandaki gelişmiş ve kapsamlı sistemi üzerinde değerlendirme yapmıştır. Almanya’da yardım hizmetlerinin gönüllükten ziyade devlet tarafından verilen bir hak olarak sunulması, devlet tarafından ihtiyaç sahiplerinin koruma

altına alındığı bir yapıyı ortaya koymaktadır. Almanya'daki bu sistemin Türkiye ile benzerlik taşıyan yönlerinin olduğuna, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde Almanya'nın Türkiye için örnek teşkil edeceğine dikkat çekilmiştir.

Çalışmada, sosyal hizmetlerin merkezi yönetim yerine yerinden yönetimle gerçekleştirilmesinin verimlilik açısından daha pozitif sonuçlar doğuracağı belirtilmiştir. Öte yandan model olarak aile desteklerinden ziyade kurumsal bakım modelinin geliştirilmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur. Almanya örneği üzerinden yapılan değerlendirmelerde 1980'lerden itibaren Almanya'da yapılan reformların sosyal hizmetlerin kurumsallaşmasında son derece etkili olduğu ve sistemin birbirine entegre hale geldiği dikkat çekmektedir. Almanya'da kar amacı olmayan kuruluşların, kamunun sosyal hizmet sistemine son derece entegre bir şekilde aktif çalışmakta ve güçlü olmaları önemli bir husustur.

İngiltere'ye bakıldığında sosyal hizmetlerde hem merkezi hem de yerel yönetimlerin etkin faaliyet alanlarına sahip olduğu ancak merkezi yönetimlerin daha baskın olduğu gözlemlenmektedir. İngiltere'de uygulanan reformlarda sosyal hizmetlerde sorumluluk ve yetkinin merkezden yerele geçişi görülmektedir. Buradan merkezin etkin kontrol gücüne bilhassa dikkat çekmek gerekmektedir. Çünkü uygulanan reformlar, merkezin yerel üzerindeki gücünün artırılması üzerine inşa edilmiştir (Kaya, 2009; T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015). Batı Avrupa geneli için sosyal hizmet anlayışının başvuru ve talepten ziyaden ihtiyaç çerçevesinde işlediğini ve yerelin hakim güç olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Şaşmaz (2019), Türkiye sosyal hizmet sunumu ve sosyal hizmet merkezlerini AB kıyaslaması yaparak incelediği çalışmasında Türkiye ve AB ülkeleri arasında sosyal hizmet sunumunda hem felsefe açısından hem de kaynak ve yöntem açısından belirli farklılıklar olduğuna dikkat çekmiştir. Öncelikle ortak çıkış noktası ele alındığında her iki sistemde de temel düşünce ve ortak hedefin sosyal devlet yapısını ortaya çıkararak daha etkili bir sosyal hizmet sunumu gerçekleştirmek olduğu belirtilen çalışmada, Türkiye'de ve AB'de sosyal hizmet sunumunun kurumsal yapısının kıyaslaması yapılmıştır. Bu kıyaslama politik, ekonomik, sosyal, teknolojik, çevresel ve yasal farklılıklar olarak 6 kategoride ele alınmıştır. İlk olarak politik farklılıklar kategorisinde, Türkiye'de sosyal hizmet sunumunda politik yapıya bağlılık, kurum politikalarının değişkenliği ve sosyal hizmetin 4 farklı yapı tarafından veriliyor olmasına karşın AB'de politik yapıyla ilişkilerin son derece

sınırlı olduğu, kurumların sabit ve kesin politikalarının olduğu ve sosyal hizmet sunumunun yalnızca belediyeler tarafından verildiği belirtilmiştir. Ekonomik farklılıklara bakıldığında Türkiye’de sosyal hizmet sunumunda yeterince güçlü bir ekonomik yapının olmadığı aynı zamanda ekonomik bakımdan üretken bir yapının işlemediği sadece dağıtan pasif yapıların varlığından bahsedilmiştir. AB’nin sosyal hizmet sunumunda ekonomik anlamda güçlü yönleri, üretken ve aktif yapıları vurgulanmıştır.

Sosyal farklılıklarda Türkiye’de sosyal hizmet sunumunda STK katkısı düşük düzeydeyken AB’de bunun oldukça yüksek olduğu vurgulanmıştır. Teknolojik açıdan sosyal hizmet sunumundaki farklılıklarda, Türkiye’nin teknolojik destek konusunda AB’ye kıyasla yetersiz bir yapıya sahip olduğu öne çıkmaktadır. Çevresel alanda farklılıklar, kurumlarla işbirliği konusunda Türkiye’nin yeterli düzeyde olmaması ve STK’larla koordinasyon konusundaki belirli aksaklıkların mevcut bulunması olarak ayrıştırılmıştır. Yasal olarak bakıldığında ise aslında yeterli düzeyde olan mevzuat ve düzenlemelerin hayata geçirilme konusunda AB’ye kıyasla yeterince aşama kaydedilemediği göze çarpmaktadır. Çünkü AB’de yasal mevzuatın uygulanabilirliği oldukça yüksektir. Ayrıca Türkiye’de sosyal hizmetin farklı kurumlar tarafından veriliyor olmasının yasal karışıklıklara neden olduğu AB’de bunun tek bir kurum tarafından gerçekleşmesinin yasa anlamında karışıklık gibi sorunları ortadan kaldırdığı dikkat çekmektedir.

Kobak (2006), yerel yönetimlerin yoksullukla mücadele konusunda uyguladığı sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetlerini ele aldığı çalışmasında, toplumda sosyal hizmet bilincinin yeterince oluşmadığını, kaynakların etkin kullanımı konusunda sorunlar yaşandığını ve yerel yönetimlerin merkezi yönetimden daha etkin faaliyetler yürütmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Belediyelerin sosyoekonomik açıdan toplumda nüfuz alanının her geçen arttığı ve bu kapsamda hizmet alanlarının da artması gerektiği belirtilmiştir. Belediye kanununun 14. Maddesinde belirtildiği üzere sosyal yardım ve sosyal hizmet konusunun belediyelere görev olarak verildiği ancak yoksullukla mücadelede etkin politikalar üretme söz konusu olduğunda yasaların açıklığa ihtiyacı olduğu belirtilmiştir.

Yerel yönetimlerin sosyal yardım ve sosyal hizmet konusunda belli sorumlulukları, merkezi yönetime devredilmiş olmasına rağmen yerel yönetimlerin yetki ve görevleri arasında yer almaya devam etmesi karmaşaya neden olmakta ve açıklık ihtiyacını doğurmaktadır. Ayrıca Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu uygulamasının yeniden

düzenlenmesinde, fonun belediyelere aktarılmasının ve merkezi yönetim tarafından denetlenmesinin etkin işleyiş yönünden uygun olacağı belirtilmiştir. Öte yandan merkezi ve yerel yönetimlerde kurumsal yapı da dikkat çekilen bir diğer önemli konudur. Kurumlar arası koordinasyon eksikliği nedeniyle kişilerin birden fazla kurumdan yardım alması, kaynakların etkin kullanımı ve gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşmasının önünde engel oluşturmaktadır.

Son olarak, merkezi yönetim çatısı altında gerek yerel yönetimlerin gerekse sivil toplum örgütlerinin koordineli çalışmasının önemine vurgu yapılarak dünya örnekleriyle kıyaslamalar yapılmıştır. Her ülkede sosyal hizmet ve sosyal yardım konusunda merkezi ve yerel yönetim arasındaki ilişkinin farklı olmasına rağmen oturmuş belirli bir çerçeveye sahip sosyal belediyeçilik anlayışının var olduğu belirtilmiştir.

Ciner vd. (2004), “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırması” ön komisyon raporunda sosyal hizmetlerin yeniden yapılanması konusunda mevzuatta yapılan düzenlemelere dair değerlendirmeleri ve bu konudaki belli başlı temel ilkeleri ele alarak açıklamıştır. Sosyal hizmetler alanında var olan örgütsel dağınıklığın imkanlar dahilinde giderilmesi gerektiğine dikkat çekilirken aynı zamanda sosyal yardım ve sosyal hizmet bağlantısına da vurgu yapılmıştır. Sosyal hizmetler ve yardımların birbiriyle sıkı bağlantısı olduğu bu nedenle norm ve standart birliği içinde olan bir anlayışla ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Sosyal hizmetler ve sosyal yardımların bir bütünün ayrılmaz parçaları gibi olduğu ve bu nedenle tek bir örgütsel model içerisinde değerlendirilmesi gerektiği yeniden yapılandırmanın temel ilkeleri arasında sıralanmıştır.

Çalışmada, mevcut yapıda sosyal yardımların israfa neden olan bir yapıya sahip olduğu bu sebeple de hem mevzuat hem örgütsel hem de uygulamada yeni ölçütlere göre ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Sosyal hizmetlerde yeniden yapılandırma konusunda üç seçenek ortaya konmuştur. Bu seçeneklerden biri de sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde karma bir yapının hayata geçirilmesidir. Çalışma bu karma yapıda merkezi yönetim ve yerinden yönetim kuruluşlarının bir arada sorumlu kılınmasını öngörüyor.

Çetin (2014) çalışmasında 58. hükümet programına uygun bir şekilde hazırlanan Acil Eylem Planı’nda (AEP) sosyal hizmet ve sosyal yardımlardaki dağınık yapının öne çıktığı ve koordinasyon ve işbirliğinden kaynaklı sorunların gün yüzüne çıkmasıyla bu alan da reform ihtiyacı doğduğunu bildirmiştir. Planda sosyal yardım ve hizmetler alanında

bütüncül bir yapının kurulması ve örgütlenmesinden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın sorumlu kılındığı ve kamu yönetiminde yeniden yapılandırma konusundaki düzenlemelerin hayata geçirilmesi için Sosyal Hizmet ve Yardım Kurumu Başkanlığı'nın (SHYKB) oluşturulmasının öngörüldüğüne yer verilmiştir. Ardından 2003 yılında bu konuda yasa tasarısı taslağı hazırlandığını ancak bir süre sonra rafa kalktığını belirtmiştir.

Çalışmanın bir diğer bölümünde Türkiye'de sosyal yardım ve sosyal hizmet alanındaki sunucuların yeterince koordinasyon ve işbirliği içerisinde çalışmadığı belirtilmiştir. Bu durumun yürütme ya da ortak projelerde yer alma konusuna da olumsuz yansıdığı tespit edilmiştir. Sosyal hizmetler ve sosyal yardımların koordinasyonundan merkezi yönetimin sorumlu olması gerektiğine değinilmiştir. İnsan kaynakları ve personel yapısına dair değerlendirme de ise bu alandaki meslek elemanlarının memur, kadro karşılığı sözleşmeli gibi süreklilik sağlayan alanlarda istihdam edilmesi gerektiği dikkat çekmektedir. Çalışmada söz konusu kadroların personel açısından güven sağlayacağına bu durumun da sürekliliği beraberinde getireceği belirtilmiştir. Merkezi yönetime bağlı sosyal hizmet kuruluşunda ve yerel yönetimlere bağlı sosyal hizmetler ve sosyal yardım birimlerinde belirli sayıda sözleşmeli ve geçici personel gibi unvanlarda personel istihdam edildiği görülmüştür. Bu durumda aynı unvan altında çalışan personelin farklı statülerde istihdam edilmesinin sevk ve idareyi olumsuz etkileyeceği sonucuna yer verilmiştir.

Sosyal yardımların yerel düzeyde etkinliğinin belirlenmesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının kurumsal yapılanması önemli bir role sahiptir. Yatkın (2019), 1986-2017 yılları arasında Türkiye'de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları politikasının çözümlenmesi hakkında yaptığı çalışmada, Türkiye'de sosyal yardımların tek bir çatı altında toplanması konusunun, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ifade edildiğini belirtmiştir.

Kurumsal yapılanma konusunda 2009 yılında Devlet Denetleme Kurulu'nun (DDK) gerçekleştirdiği araştırma ve inceleme raporlarının önemine değinilen çalışmada, Türkiye'de sosyal yardımlar alanında dağınık ve düzensiz yapının giderilmesi için DDK tarafından önerilen modele yer verilmiştir (Devlet Denetleme Kurulu, 2009). Bu modelde Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Bakanlığı adı altında bir bakanlık kurularak bu alanda belirli standartları belirleyen ve denetleyen yapının oluşturulması, bu yapıya bağlı olarak illerde kurulan il müdürlükleriyle birbirine entegre bir şekilde faaliyetlerini gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Bu öneri aynı zamanda merkez teşkilatında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ve Sağlık Bakanlığı çatısı altında yer alan Yeşil Kart Uygulama Birimleri gibi bu alandaki ilgili birimlerin birleştirilmesini öngörmektedir. Merkezde bakanlık çatısı altında yer alan bu kurumların illerdeki temsilciliklerinin de İl Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Müdürlüğü'ne bağlı olması gerektiği belirtilmiştir. Örneğin her ildeki SHÇEK il ve ilçe müdürlükleri, il ve ilçelerdeki SYDV'lerin İl Sosyal Hizmetler ve Yardım Müdürlüğü çatısı altında birleşmesi hedeflenmektedir. Bu rapor kapsamında ele alınan diğer bir önemli husus, tüm sosyal yardım faaliyetlerinin kayıt altına alınmasıdır. Bu sayede sosyal yardımlara dair güncel veriler elde edilmiş olacak ve kurumsal yapının sürdürülebilirliğine önemli bir katkı sağlanacaktır. Bu kapsamda kanun çıkarılmasının gerekliliği rapor kapsamında ele alınmıştır.

Genç ve Barış (2015), sosyal hizmetlerin yeniden yapılandırılmasında yerinden yönetimin işlevselliğini ele aldıkları çalışmada, 61., 62., 63. Hükümet programlarında ve 10. Kalkınma planında sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin eş güdüm halinde koordineli bir şekilde yürütülmesinin modern sosyal devlet anlayışının bir gereği olduğu belirtilmiştir. Bu politikada SYDV ve Sosyal Hizmet Merkezlerinin daha koordineli çalışmasının önem taşıdığı vurgulanmıştır. Bakanlık tarafından belirli inceleme ve denetimleri yapma görevinin Sosyal Hizmet Merkezlerine verildiği ve bu durumda eşgüdüm sağlanmasının amaçlandığı öne çıkmaktadır. Ancak bu durumun hizmet anlayışının yerelleşmesinden çok merkezi yönetimi güçlendirdiği açıklanmıştır.

SYDV'lerin hizmet sunumundaki başarıya gerekçe olarak hizmetin yarı yerelden verilmesi gösterilmiştir. Sosyal hizmet uygulamalarında da yerinden yönetim anlayışının yaygınlaşmasıyla hizmetin daha etkin ve verimli olmasına katkı sağlanacağına dikkat çekilmektedir. Merkezi yönetimin politika belirleyen olması gerektiği ve yerel yönetimlerin de hizmeti sunması gerektiği ifade edilmiştir. Böylece yerel yönetimle koordineli bir şekilde tek elden sosyal hizmetlerin yürütülebileceği öngörülmektedir.

Başer ve Kırılıoğlu (2020), Türkiye'de sosyal yardım sistemine yönelik sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerini ele aldığı çalışmada SYDV'lerin belirsiz işleyişine yer vermiştir. Sosyal Yardım Bilgi Sistemi'nin Bakanlık'a verdiği erişim yetkisi ile vakıflara verdikleri yetkilerin aynı olmadığı belirtilmiştir. Bu durumun müracaatçıyı değerlendirme

konusunda farklılıklara sebebiyet verebileceği vurgulanmıştır. Çalışmada aynı zamanda kurumsal altyapının netleşmediğine dair değerlendirmelere de yer verilmiştir. Burada hangi kurum ve kuruluşun hangi alana yardım vereceği konusundaki netliğe dikkat çekilmektedir. Örneğin sağlık alanındaki yardımı Sağlık Bakanlığı verecekse sosyal yardım kuruluşlarının sağlığa ilişkin yardım hizmeti vermemesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca farklı kuruluşların da yardımlarını vakıflar üzerinden yürütmeyi tercih ettiğine de çalışma kapsamında değinilmiştir.

Çalışmada yardımların belirli bir ağ içerisinde ortaklaşa yapılması hususuna değinilerek veri sistemine ilişkin değerlendirme yapılmıştır. Bu sayede bireylerin sosyal yardımlara olan bağımlılığını azalmasına katkı sağlanacağı belirtilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, SYDV, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kızılay, Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri ile İŞKUR'un da dahil olduğu 6 paydaşlı bir BYS veya BBS kurulması şart olarak görülmüştür. Burada kritik olan husus ise müracaatçının hangi kurumdan ne oranda yardım aldığının belirlenmesidir.

Çalışmada SYDV'lerdeki meslek personelinin çalışma saatleri, niteliği ve niceliğinin temel sorunlardan biri olduğu belirtilmiştir. Önemli oranda kaynaklara sahip olmalarına rağmen vakıflarda bu fonların mesleki açıdan kullanılmadığı bildirilmiştir. Öte yandan vakıf personelinin çakılı olarak çalışması nedeniyle tükenmişlik sendromuyla karşı karşıya kaldığına dikkat çekilmiştir. Bu durumun müracaatçıyı da olumsuz etkilediği görülmektedir. Aynı zaman nüfus yoğunluğunun küçük olduğu yerleşim yerlerinde personel ve müracaatçının birbirini tanımamasının farklı sorunlara neden olabileceği de ifade edilmiştir.

Vakıflarda müteveli heyetinin etki alanı da çalışmada ele alınmıştır. Yardımların kaymakam ve müteveli heyetinin istek ve beklentilerine göre oluşturulduğu ifade edilmiştir. Yardım sahiplerinin belirlenmesinde de meslek elemanlarının incelemelerinden ziyade heyet ve kaymakamın görüşlerinin öne çıktığı görülmektedir. Çalışmada bir diğer öne çıkan husus Vakıflarda yardım kalemlerinin fazla olması ve bu durumdan kaynaklı iş yoğunluğudur. Sağlık gibi çeşitli alanlarda yardım türlerinin vakıf çatısı altında verilmesi hizmetlerin yardım sahiplerine ulaşma süresini uzatmaktadır. Bu kapsamda Vakıfların kurumsal yapılanmasında belirli değişikliklerin hayata geçirilmesi gerektiği ve SYDV'lerin daha etkin çalışabilmesinin bir bakanlık altyapısı ile mümkün olacağını altı çizilmektedir.

Salim (2020), Türkiye’de yoksullukla mücadelede kamusal sosyal yardımlar ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarını incelediği çalışmada, il ve ilçelerde mütevellî heyetleri aracılığıyla çalışmaların yürütüldüğü görünse de sosyal yardım hizmetlerinin sunulmasında kaynakların önemli bir kısmının merkezi hükümetin söz sahibi olduğu SYDTF tarafından dağıtıldığı belirtilmiştir. Vakıflarda mütevellî heyetlerinin daimi başkanı olan illerde valiler, ilçelerde kaymakamların merkezi hükümet tarafından atandığına dikkat çekilmiştir. Seçilen üyelerin yine vali ya da kaymakamın belirlediği kişilere göre seçildiği belirtilmiştir. Ayrıca vakıfların yerel yönetim birimi gözüke de merkezîyetçi karakterinin baskın olduğuna çalışmanın sonuç kısmında dikkat çekilmiştir. Vakıflarda hemen hemen alınan tüm kararların mülki amir tarafından belirlendiğine değinilmiştir.

Gürbüz (2021), Türkiye’de makro sosyal çalışma eksikliğini Sosyal Hizmet Merkezleri üzerinden değerlendirdiği çalışmada, SHM’lerin buldukları il ve ilçelerdeki nüfus yoğunluğuna oranla uygulamalarının etkili olamayacağını belirtmiştir. Personel sayısının azlığına dikkat çekilerek SHM’lerin meslek elemanlarının azlığı da göz önüne alındığında makro sosyal çalışmalar yapmanın gerçekçi görünmediği bildirilmiştir. Bu noktada çalışmada ASDEP personelinin de toplumsal sorunların tespiti ve çözümü noktasında beklenen etkiyi yakalayamayacağına değinilmektedir. Daha etkili çalışmaların hayata geçirilmesi açısından SHM’lerin sorumluluk alanlarının daraltılması gerektiği belirtilmiştir. Sosyal hizmet merkezlerinin mahalle bazlı kurulmasıyla daha kolay uygulama takibinin yapılabileceğine dikkat çekilmiştir. Sorunun çözülüp çözülmediğine ve çalışmaların etkili olup olmadığına ilişkin kesin bilgilere bu sayede ulaşılabileceği öngörülmektedir.

Yıldız (2020), ASDEP uygulamasını Bursa ili örneği üzerinden incelediği çalışmada, ASDEP uygulama yönteminde farklılıklar olduğunu gözlemlemiştir. ASDEP kapsamında görevli personellerin görev aldıkları kurumun işlerinin yapılmasında yer aldıkları ve sürekli alan taraması yapmadıkları görülmüştür. Bu durumun kurumlarda yeterince meslek elamanı bulunmamasından kaynaklandığı belirtilmiştir. Personelin bir diğer dikkat çektiği durum sahada görüşme gerçekleştirilen vatandaşların kendilerine güven duymamalarıdır. Bu durumdan kaynaklı kişisel bilgilerini paylaşmadıkları tespit edilmiştir. Çalışmada personelin güven oluşturmaya çalışıp vatandaşları ikna etmeye çalıştığına yönelik de bilgilere yer verilmiştir. Dolayısıyla çalışma neticesinde ASDEP

uygulamasının yeterince tanıtılmadığı ve vatandaşların mesafeli davrandıkları sonucuna erişilmiştir.

Öte yandan çalışmada ASDEP personelinin talepleri de yer almıştır. Personelin haklarının detaylı bir şekilde yer aldığı mevzuatın geliştirilmesinin talep edildiği öne çıkmaktadır. Görev alınan kurumlarda farklı işlerde görevlendirilmek istemedikleri, kendi işlerini yapmak istedikleri belirtilmiştir. Kurumlarda dışlanmak istemedikleri ve görevde yükselme, tayin gibi belli özlük haklarına erişmek istedikleri de dikkat çekmektedir.

ASDEP personeline yönelik bir diğer çalışmayı ise Laçın (2019), programın değerlendirmesi ve personelin iş tatminlerinin ölçülmesi üzerine gerçekleştirilmiştir. Çalışmada personelin yoğun çalışma süreleri, güvenlik alanındaki boşluklar, yöneticilerin kanaati gibi unsurlara bağlı olarak personelin çalışma koşullarının değişebildiği belirtilmiştir. Bu durumun her bir kurumdaki görevli için farklı çalışma koşullarını ortaya çıkardığına dikkat çekilmiştir. Topluma ve paydaş kesimlere ASDEP'in tanıtımının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda personelin programa yönelik yaşadığı sorunların takip edilmesinin çözüm yollarının belirlenmesinin ve personelin güçlendirilmesinin program amaç ve hedeflerine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Özetle, Türkiye'de sosyal yardım ve sosyal hizmet ilişkisine yönelik çalışmaların önemli bir kısmının yeniden yapılandırma sürecine ilişkin olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda sosyal yardım ve hizmet ilişkisi ve koordinasyon meselesine sınırlı bir şekilde değinilmiştir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Sosyal Hizmet Merkezleri ve ASDEP personeli özelinde ele alınan çalışmalar ise personel yapısı, kurumsal yapılanma üzerine gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın sosyal yardım ve sosyal hizmet bağlantısında SYDV ve SHM'lerin kurumsal yapılarının nasıl bir role sahip olduğunun belirlenmesi açısından literatüre katkı sunması hedeflenmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmada kullanılan yöntem, araştırmanın modeli, veri toplama araçları ve teknikleri, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama süreci ve verilerin analizinin nasıl yapıldığı ele alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup yapılan mülakatların ardından elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak tema ve alt temalara ayrılarak analiz edilmiştir.

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada sosyal yardım ve sosyal hizmet ilişkisinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ve Sosyal Hizmet Merkezlerinin rolü üzerine çalışılmıştır. Ankara ilinde yer alan Mamak ve Etimesgut SYDV ile Altındağ ve Gölbaşı SHM'nin nasıl bir kurumsal yapılanmaya sahip oldukları, her kurum kendi içerisindeki mevcut durumu ve ihtiyaçları değerlendirilmiştir. Sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında koordineli bir yapının oluşması için Vakıf ve SHM'ler özelinde ne tür uygulamalarının hayata geçirilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Bu kapsamda çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2016) nitel araştırmayı tanımlarken, gözlem, görüşme gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, mevcut durumun olayların tüm gerçekçiliğiyle bütüncül bir şekilde ortaya konulmasının amaçlandığı bir yöntem olarak ele almıştır. Punch (2005) ise nitel araştırmayı verilerin sayı biçimini almadığı araştırma yöntemi olarak tanımlamaktadır. Nitel araştırmaların temelinde pozitivizm karşıtı ve tek bir doğrunun olmadığını savunan yaklaşım yer almaktadır (Kıncal, 2010). Evrende gerçekleşen herhangi bir olay veya durum tek bir sonucu meydana getirmemektedir. Bir olayın birden fazla sonucu bulunabilir. Bu durum, olay ve sonuç ilişkisinin tek yönlü doğrusal bir çizgiden ibaret olmadığını, olayın gerçekleştiği bağlam, çevre ve kişilere göre farklı sonuçlar elde edilebileceğini göstermektedir.

Öte yandan elde edilen bilimsel bilgi kendi içerisinde nesnel olma zorunluluğu barındırmamaktadır. Yani araştırmacıların yapmış oldukları araştırmalarda, kendi deneyimlerine ve kendi bakış açılarına rastlamak mümkündür. Çünkü araştırmacı kendi algıladığı biçimde araştırmayı gerçekleştirmekte ve ortaya koymaktadır. Dolayısıyla araştırmacının ortam ve bağlamın dışında tamamen nesnel bir bakış açısıyla araştırmayı gerçekleştirmesi mümkün değildir. Nitel araştırmalarda araştırmacı belli bir etkiye ve role sahiptir. Nitel araştırmada gerçeklerin yorumsal bir sürecin ürünü olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Araştırmacı ise bu sürecin bir parçasıdır.

Nitel araştırmalar, toplumdaki mevcut sorunların anlaşılması için birden fazla bakış açısı ortaya koymayı amaçlar (Heath, 1997; Kıncal, 2010). Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışma iki nitel araştırma grubundan oluşmaktadır. Sosyal yardım alanında araştırma grubunu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları oluştururken sosyal hizmet tarafında ise Sosyal Hizmet Merkezleri yer almaktadır.

Çalışma kapsamında Ankara ilinde yer alan Mamak ve Etimesgut SYDV ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Vakıf personeliyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın sosyal hizmet tarafındaki araştırmaların yapılması için Sosyal Hizmet Merkezleri'nde ise sosyal hizmet uzmanları ve ASDEP personeliyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmada ilk olarak SYDV personeliyle görüşmeler yapılmıştır. Sosyal yardımların dağıtıcısı rolündeki kurumun mevcutta nasıl bir kurumsal yapılanmaya sahip olduğuna dair görüşler alınmıştır. Ardından Vakıfların sosyal yardım ve sosyal hizmet ilişkisindeki rolüne değinilmiştir. Vakıfların kurumsal yapılanmasında ve sosyal yardım, sosyal hizmet entegrasyonunda ne gibi uygulamaların hayata geçirilmesi gerektiğine dair öneriler alınmıştır.

Sosyal Hizmet Merkezleriyle gerçekleştirilen görüşmelerde ise ilk olarak sosyal hizmetler alanında yerelde nasıl bir kurumsal yapılanmanın mevcut olduğu değerlendirilmiştir. Ardından iki kurum arasındaki koordinasyonun nasıl sağlandığına ve sosyal hizmet ve sosyal yardım entegrasyonuna dair görüşler alınmıştır. Dolayısıyla çalışmada sosyal yardım ve hizmetlerde bütüncül yapı değerlendirilirken her iki alanın yereldeki uygulama aktörlerinden veriler elde edilmiştir. Hem sosyal yardım kanadından

hem de sosyal hizmet alanından sosyal yardım ve hizmet ilişkisine dair değerlendirmeler alınarak bulgular kapsamında değerlendirilmiştir.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu çalışmanın evrenini Ankara ilindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Sosyal Hizmet Merkezleri oluşturmaktadır. Örneklemi ise Etimesgut ve Mamak SYDV ile Altındağ ve Gölbaşı SHM oluşturmaktadır. Çalışmada sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında çalışma grupları belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, belirli kriterli karşılayan özel durumlarda çalışmak için tercih edilmektedir (Başaran, 2017). Amaçlı örnekleme yöntemi, derinlemesine araştırma yapabilmek için bilgi noktasında zengin durumların seçilmesine imkan vermektedir (Patton, 1987; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu noktada amaçlı örnekleme yöntemleri pek çok olay ve durumun açıklanmasında yardımcı olmaktadır (Tarhan, 2015; Başaran 2017).

Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre maksimum çeşitlilik örneklemesindeki amaç, probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum yansıtmaktır. Böylece çeşitlilik gösteren durumlar arasında ortak olguların olup olmadığına bulmaya çalışılacak bunun üzerinden problemin farklı boyutları ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu çalışmada Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları arasından iletişim ve kaynaklara erişim kolaylığı gibi sebeplerle Etimesgut ve Mamak SYDV seçilmiştir. Sosyal Hizmet Merkezleri arasından ise Altındağ ve Gölbaşı SHM ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sosyal Hizmet Merkezleri seçilirken görüşme yapılan vakıfların bulunduğu ilçeler hariç tutulmuştur. Toplam 7 SHM arasından rastgele seçim yapılmıştır. Böylece Ankara ilinin 4 farklı ilçesindeki sosyal yardım ve hizmet alanında çalışan kurum personeliyle görüşmeler yapılmıştır. Farklı ilçeler seçilerek her ilçedeki sosyoekonomik koşulların farklı olmasının problem üzerindeki etkileri de gözlemlenmek istenmiştir. Bu kapsamda toplam 14 personele ulaşılmıştır. Görüşmelerde ortaya çıkan bulguların tekrar ettiği noktada görüşmeler sonlandırılmıştır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kendi içerisinde bir araştırma grubunu oluştururken Sosyal Hizmet Merkezleri ise kendi içerisinde bir araştırma grubunu

oluşturmaktadır. Her iki araştırma grubundan elde edilen veriler neticesinde sosyal yardım ve hizmetler alanında kurumsal yapılanmanın boyutları ortaya konuşmuştur. Sosyal yardım ve hizmetlerin bütüncül yapıya ulaşması için SYDV ve SHM'lerde hangi uygulamaların hayata geçirilmesi gerektiği analiz edilmiştir.

4.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kapsamında görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, karşılıklı konuşma yoluyla yapılmakta olup yüz yüze gerçekleştirilebilir. Görüşme yöntemini kullanmak gerek araştırmacılar açısından sağladığı esneklik gerek daha kolay ve doğru bilgiye ulaşmada yüksek cevap oranına ulaşmak gerekse araştırmacının kontrol alanının yüksek olması ve bu sayede etkili bir araştırma gerçekleştirilmesi açısından fayda sağlamaktadır. Görüşmeler derinlemesine bilgiye ulaşmaya uygun bir veri toplama yöntemi olup aynı zamanda araştırmacıların bireylere soruları doğrudan yönelttiği yani veri kaynağının teyit edildiği araştırma yöntemleridir (Geray, 2004; Kincal, 2010). Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme kâğıdı kullanılmıştır. Sorular belli bir akışa göre hazırlanmıştır. Öncelikle görüşmecilerden demografik bilgiler alınmış ardından Vakıf ve SHM'lerdeki kurumsal yapının nasıl işlediği sorulmuştur. Sonrasında sosyal hizmet ve yardımlarda bütüncül yapıya dair değerlendirmeler alınıp kurumsal yapılanmanın bu ilişkideki rolüne değinilmiştir.

4.4. Veri Toplama Süreci

Yapılan bu nitel çalışmada ilk etapta literatür taraması yapılmış ardından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile katılımcılarla birebir görüşme sonucunda verilere ulaşılmıştır. Görüşmeler derinlemesine mülakat şeklinde belirlenen amaca uygun örneklem grubuna yönelik önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış 10 soruluk görüşme kağıtlarıyla gerçekleştirilmiştir. İlk olarak SYDV'ler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Etimesgut SYDV ve Mamak SYDV'de 2 idari yönetici 5 sosyal çalışmacı olmak üzere toplam 7 kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan alınan yazılı izin ardından Altındağ ve Gölbaşı SHM ile görüşmeler yapılmıştır. Altındağ ve Gölbaşı SHM'de yapılan görüşmelerde ise 2 sosyal hizmet uzmanı 3 ASDEP görevlisi 2 kurum yöneticisiyle derinlemesine mülakat

yapılmıştır. Çalışma kapsamında toplam 14 kişiyle görüşme yapılmıştır. Derinlemesine mülakatlar araştırmacı ile birebir olarak not tutma şeklinde kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler kurum personelleriyle gerçekleştirilmiş olup çalışmanın metninde anonim ifadelerin kullanımı tercih edilmiştir. Metinde ifadelerine yer verilen katılımcılar, görüşmelerin yapıldığı kurumun kısaltmalarına göre kodlanmıştır. Kodlamalar şu şekildedir:

Tablo 4.1. Görüşme Yapılan Katılımcıların Kodlanması

Kısaltma	Kurum	Kısaltma	Cinsiyet
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	E	Erkek
SHM	Sosyal Hizmet Merkezi	K	Kadın
ASDEP	Aile Sosyal Destek Programı		

Metinde katılımcıların ifadelerine yer verirken numaralandırma yapılmış, buldukları kurumun kısaltması ve verilen numaradan oluşan kodlamalar kullanılmıştır. İlk olarak görüşmeci hangi kurumda görevliyse o kurumun kısaltması kullanılmış ardından kaçınıcı görüşmeci olduğunu belirten numara yer almış, son olarak katılımcının cinsiyetine göre kodlamaya yapılmıştır.

SYDV-1, K

Şekil 4.1. Görüşmeci Kodlama Örneği

4.5. Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile katılımcılara sorular yöneltilerek görüşmeler not tutma ile kayıt altına alınmıştır. Elde edilen veriler tema ve alt temalar altında kategorileştirilmiş ve betimsel analiz yöntemi ile derinlemesine yorumlanmıştır. Betimsel analizde amaç, görüşme gözlemlerin ardından elde edilen verilerin yorumlanarak aktarılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Betimsel analiz dört aşamalı bir süreçten oluşur. Öncelikle veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. Verilerin hangi tema ve kategoriler altında tasnif edileceği belirlenir. İkinci aşamada belirlenen temalara göre veriler işlenir. Üçüncü aşamada bulgular tanımlanırken dördüncü aşama ise bulguların yorumlanmasını oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle verilerin hangi temalarda analiz edileceği belirlenmiş ardından kategoriler ve alt kategorilere göre veriler işlenmiştir. Daha sonra bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 4. 2. Çalışmada Elde Edilen Bulgulara Göre Belirlenen Tema ve Kategoriler

TEMALAR	KATEGORİLER	ALT KATEGORİLER
SOSYAL YARDIM VE HİZMETLERDE KURUMSAL YAPI	Sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında yaşanan değişim ve dönüşüm	
	SYDV'lerde Mütevelli Heyetinin rolü	-Nüfus yoğunluğuna göre Mütevelli Heyetlerinin yapısı - Yardım sahipleri hakkında bilgi sahibi olma -Heyetin inisiyatifleri -Yardım tutarlarının belirlenmesi
PERSONEL DURUMU	SYDV personeli ve Mütevelli Heyeti	-Heyete bağımlı yapı -Kaymakamların personel konusunda yetkileri
	SYDV'lerin iş yoğunluğu	-Vakıfların artan sorumluluk alanı -Sınırlı sayıda personel -Rotasyon
	SHM'lerin personel yapısında ASDEP'in rolü	-Kurumsal kimlik eksikliği -Sahada güven problemi -İş tanımlarının belli olmaması - SHM uzmanı ve ASDEP personelinin özlük haklarının farklı olması
VERİ ALTYAPISI	BSYS	
	SHM'lerin SOYBİS üzerinden sınırlı erişimi	
SOSYAL YARDIM SOSYAL HİZMET ENTEGRASYONU	Bütüncül yapı	-Kapsayıcı yasal mevzuat ihtiyacı -Mesleki altyapı desteği -Aile ve Sosyal Hizmet İlçe Müdürlükleri -Koordinasyon ve iletişim
	SYDV ve SHM arasındaki farklılıklar	-İş tanımı ve kapsam farklılığı -Rapor yazma ve değerlendirme süreçleri -Personelin özlük hakları

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, çalışmanın en önemli aşamasını oluşturmakta ve araştırmacı söz konusu verileri objektif ve geniş perspektiften bir bakış açısıyla anlamlandırmaya çalışmaktadır (Altun ve Yazıcı, 2014; Ayan, 2019). Sosyal yardım ve sosyal hizmet bağlantısının SYDV ve SHM üzerinden incelendiği bu çalışmada elde edilen bulgular 4 ana tema altında analiz edilmiştir. Bunlardan ilkinisi sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde kurumsal yapı, ikincisini personel durumu oluşturmaktadır. Üçüncü sırada veri altyapısının incelenmesi gelirken son olarak sosyal yardım ve sosyal hizmet entegrasyonuna bakış ele alınmıştır.

5.1. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetlerde Kurumsal Yapılanma

Çalışmanın bu bölümünde katılımcıların içerisinde buldukları kurumlardaki kurumsal yapılanmaya dair değerlendirmeler yer almaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarındaki personel, vakıfların kurumsal yapısına, Sosyal Hizmet Merkez’indeki uzman ve ASDEP görevlileri ise SHM’lerin kurumsal yapılanmasına dair değerlendirmelerde bulunmuştur.

5.1.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında Kurumsal Yapının Dönüşümü

Türkiye’de 2002 yılından bu yana sosyal politikalar alanında önemli bir değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Sosyal yardımlarda yereldeki uygulama aktörü olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) dönüşüm sürecindeki rolünü vakıf personeli şu şekilde ifade etmektedir:

“2000’li yıllara kadar vakıflar herhangi bir kurumsal yapıya sahip değildi. 2002’de ilk icraat sosyal yardımların dağıtımına ilişkin kömürle alakalı düzenlemeler yapılmasıyla oldu. Kömür dağıtımında ihtiyaç sahiplerini falan biz

belirliyorduk. 2002 yılına kadar vakıf personelinin kim olduğu ne olduğu belli değildi. Mali işlerle mal müdürlükleri ilgileniyordu.” (SYDV-1, E)

İlerleyen yıllarda SYDV’lerin kurumsal yapılanmasına yönelik alınan kararlar kapsamında yardımlara yönelik de belirli kriterler getirilmiştir. Bu süreci SYDV personeli şu şekilde ifade etmiştir:

“2006 yılında ilk yardım esas ve usulleri belirlendi. Her türlü yardımın hangi aşamalardan geçeceği ne şartlarda verileceği bizlere anlatıldı.” (SYDV-1, E)

Vakıflardaki kurumsal yapılanmaya ilişkin değerlendirmelerde merkez teşkilat ile olan ilişkide vakıfların doğrudan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’ne bağlı olduğu dönemin süreç ve işleyiş açısından ciddi kolaylıklar sağladığı ve olası aksaklıkların önüne geçtiğine değinilmiştir. Bu hususta SYDV personeli şu noktalara dikkat çekmektedir:

“O dönemde genel müdür Devlet Bakanı ile direk görüşüyordu. Şimdi süreç hemen sonuçlanmıyor. Bakan yardımcısıyla görüşmek gerekiyor. Bu aşamalar aslında süreci uzatıyor. Direk Cumhurbaşkanlığı’na bağlı olsa daha iyi olur.” (SYDV-1,E)

Bugün SYDV’lerin herhangi bir konudaki talebi önce Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’ne oradan Bakan yardımcısına ardından Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı’na iletilmektedir. Görüşmeciler, bu aşamaların karar alma sürecini uzattığına dair tespitlerde bulunmuşlardır.

5.1.2. SYDV’lerde Mütevelli Heyetinin Rolü

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının karar organı mütevelli heyetidir. Vakıfların kurumsal yapısına yönelik yöneltilen sorularda mütevelli heyetinin organizasyon yapısı, karar alma mekanizmasına yönelik öne çıkan bazı hususlar dikkat çekmektedir. Mütevelli heyetinin aldığı kararlar neticesinde yardım sahipleri belirlenmektedir. Bu noktada heyetin yardım sahiplerini belirlemeye yönelik bilgisinin sınırlı olduğuna dair değerlendirmeler yer almaktadır. SYDV personeli bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Heyet yardım sahiplerini tanımıyor, bilmiyor, onların karar vermesine ne gerek var. Sunum yapıyoruz anlatıyoruz biz zaten. Raporu da sunuyoruz.” (SYDV-5, K)

Mütevelli heyetlerinin yapısına yönelik önemli konulardan biri de taşra ve büyükşehirde yer alan vakıfların heyet yapısında ciddi farklılıkların bulunmasıdır. Vakıf personeli bu konuya şu şekilde açıklık getiriyor:

“Taşrada mütevelli heyetinin etkisi daha fazla. Bizde aynısı geçerli değil. Sadece imza atıyorlar. Aile yardımlarında görüşüyorlar. Onun dışında sadece imzalıyorlar. (SYDV-5, K)”

Bu kapsamda taşra ve büyükşehirlerdeki vakıf heyetlerinin, yardım sahipleri hakkında bilgi edinme hususunda farklılıklar taşıdığı öne çıkmaktadır. Büyükşehirde SHM’lerin sorumluluğundaki nüfus taşradan daha fazladır. Bu açıdan az nüfuslu bölgede heyetin yardım sahiplerine dair bilgi sahibi olma imkanı daha yüksektir. Aynı durum yüksek nüfuslu büyükşehirler ve ilçeleri için geçerli değildir. Bu yüzden nüfus yoğunluğu anlamında heyetlerin buldukları bölgeye göre yardım sahipleri hakkında bilgi sahibi olma durumu farklılık göstermektedir.

Vakıflarda yardım tutarının belirlenmesi de heyetin görevleri arasında yer almaktadır. Bu noktada heyet tarafından belirlenen yardım miktarlarının vakıftan vakfa farklılık gösterdiği görülmektedir. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’nden vakıflara gönderilen kaynağın kullanımının heyetinin inisiyatifinde olduğu ve kullanımı hususunda heyetin kararları doğrultusunda hareket edildiği tespit edilmiştir. Vakıf personelinin bu konudaki açıklamaları şu şekilde:

“Başka vakıfların daha fazla yardım sağladığını söylüyorlar. Mütevelli heyetinin inisiyatifinde tabi bu durum. O vakıf bayram yardımını yabancılara da veriyormuş mesela. Bize uygun değildi biz vermiyoruz.” (SYDV-7, K)

5.1.3. Sosyal Hizmet Merkezlerinde Kurumsal Yapının Dönüşümü

Türkiye’de sosyal hizmetlerin yerel düzeydeki temsilcisi olan Sosyal Hizmet Merkezlerinin (SHM) kurumsal yapısı ele alındığında bu konuda geçmişten günümüze

sosyal hizmetlerde yaşanan değişim ve dönüşüm göz önünde bulundurularak değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Bu konuda SHM personelinin şu görüşüne yer verilebilir:

“Kurumsal açıdan çok iyiyiz. Yıllar önce yardım alan kurum iken şimdi yardım veren kurum haline geldik. Pozitif yönlü bir değişim sürecini takip ediyoruz.”
(SHM-1, K)

Türkiye'nin sosyal hizmetlerdeki dönüşümünü, yardım alan bir konumundan yardım veren konuma geçişiyle olumlu yönde değerlendiren bu görüşle sosyal hizmetlerin aktiflik yönü vurgulanmıştır. Önceden Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun aldığı yardımlarla hizmet sağlama görevi üstlenirken bugün SHM'lerin sosyal hizmetlerin dağıtımında ciddi bir rol üstlendiğine dikkat çekilmiştir. Kurumsal yapılanmadaki mevcut duruma dair ise şu şekilde değerlendirmeler yer almaktadır:

“Öncelikle bir öngörülebilir kariyer planlaması lazım. Bu hangi kurum olursa olsun geçerli. Herkesin bu işi yapabiliyor olması Türkiye'de sosyal hizmetin niteliğini düşüren bir durum oluşturur. Yönetici de alttan gelmelidir. Bu kurumun yöneticisinin dışarıdan gelmemesi gerekiyor. Yöneticinin belirli bir deneyim kazanmış olması lazım.” (SHM-3, E)

Bu ifadeyle SHM'lerde yöneticilerin kendi içerisinde yapı doğrultusunda belirlenmesi gerektiği ve dışarıdan farklı kurumlardan veya meslek gruplarından kişilerin SHM'lerde yönetici olmaması gerektiği belirtilmiştir. Kurumun içerisinde yetişen, alan hâkimiyeti olan yetkin yöneticileri, kendi personeli içinde yetiştiren ve seçen bir yapıya ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir.

5.2. Personel Yapısı

Kurumlar içerisinde en önemli konulardan birini personel yapısı oluşturuyor. İlk olarak personel yapısını nitelik ve nicelik açısından ele almak gerekiyor. Personelin donanım açısından ve sayıca ne durumda olduğu, kurumdan beklentileri, beklentilerin yönetimi, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin etkinliği açısından son derece önemli konular olarak öne çıkmaktadır. SYDV ve SHM'ler birbirinden farklı personel yapısına

sahip olup kendi içinde de farklı personel sistemleri bulunmaktadır. SHM çatısı altında hem uzman personeli hem de ASDEP personeli istihdam edilmektedir. ASDEP personeli, SHM uzmanlarından farklı statü ve nitelikte görev almaktadır. Dolayısıyla personelin mevcut durumu ve beklentileri ele alınırken hem kurum içerisindeki hem de kurumdan kuruma ortaya çıkan farklılıklar göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmıştır.

5.2.1. SYDV’lerde Mütevelli Heyeti ve Personel Arasındaki İlişki

SYDV’lerde vakıf organizasyonunda karar mercii olarak mütevelli heyeti yer almaktadır. Mütevelli heyeti, SYDV’lerin en yetkili karar organıdır. Vakıf personelinin görev ve sorumlulukları heyet tarafından belirlenir. İş motivasyonu ve iş güvencesi gibi konularda da belirli bir etki alanına sahiptir. Personel ve heyet arasında birbirine bağımlı bir yapı bulunmaktadır. Bu durumu vakıf personeli şu şekilde ifade ediyor:

“Kadrolu olmadığımız için heyete bağımlılık durumumuz var. Hatta mütevelli heyeti başkanı kaymakamlar olduğu için kaymakamlıklardan bize bir sürü iş geliyor.” (SYDV-2,K)

Vakıflar çoğunlukla kaymakamlıklarla aynı binaları paylaşmaktadır. Fiziki yakınlık, kaymakamlık ve SYDV’ler arasındaki diyalogun artmasına neden olmaktadır. Bu diyalog ve kaymakamların heyet başkanı olması, vakıfların organizasyon yapısında farklı uygulamaları beraberinde getirmektedir. Kaymakamlıklar vakıfların iş yükünü arttırdığına dair bulgulara rastlanmıştır. Aynı zamanda personelin iş pozisyonunu belirlemede de söz sahibi oldukları görülmüştür. Bu konuda vakıf personellerinin şu değerlendirmeleri incelenebilir:

“Vakıfta farklı pozisyonlarda çalıştım. Bir dönem kaymakam beyin özel kalemine ben bakıyordum bir ara hizmet içi eğitimler verdim, bire bir vatandaşla ilgilendiğim dönemler de oldu.” (SYDV-3,K)

Vakıflardaki mevcut yapı, kaymakamların vakıf personeli üzerinde geniş bir yetki alanına sahip olmasına neden olmaktadır. Personel eksikliği durumunda vakıf personelinin kaymakamlıklarda istihdam edildiği örneklere de rastlanmıştır. Dolayısıyla nitelikten ziyade niceliğin ön planda olduğu görülmektedir. Kaymakamların vakıf personeline

müdahalelerde bulunması, vakıflardaki kurumsal yapının işleyişini etkilemektedir. Bu konuda vakıf personeli tarafından dile getirilen şu şekilde bir ifade bulunmaktadır:

“Kaymakam personel durumuna müdahale ediyor. İşveren kaymakam gibi duruyor. 657’yi her işte kullanamazlar ama vakıf personeline bunu yapıyorlar.” (SYDV-5, E)

Burada vakıf personeli ve devlet memuru statüsündeki kaymakamlık çalışanları arasındaki farka vurgu yapılmıştır. Devlet memuru statüsündeki kaymakamlık personelinin görev tanımlamalarının dışına çıkamayacağı belirtilmiştir. Ancak vakıf personelinin daha esnek çalışma koşullarında çalışabildiğine dikkat çekilmiştir.

5.2.2. SYDV’lerin Görev ve Sorumlulukları

Vakıfların iş yoğunluğunun oldukça fazla olması personel verimliliğini de etkilemektedir. Vakıf personelinin görev ve sorumluluklarında sadece sosyal yardımların yer almadığı aynı zamanda çeşitli kurumların işlerinin de SYDV’lerin sorumluluğunda olduğu görülmektedir. Bu duruma vakıf personelleri şu şekilde açıklık getiriyor:

“Vakıfların iş yükü çok fazla Genel Sağlık Sigortası da bize kalmış durumda.” (SYDV-5,E)

SGK, Sağlık Bakanlığı işleri dahi vakıflara yıkılmış durumda. Şimdi personel aynı anda birden fazla işle ilgilenmek zorunda kalıyor hangisiyle ilgilenir. Dul yetim aylığını SGK kendi bağlıyor ama vakıflar üzerinden yürütmeyi seçiyor.” (SYDV-6,K)

Çeşitli kurumların yürüttüğü işlerin vakıflara verilmesi, vakıfların sorumluluk alanının genişlemesine ve iş yükünde artışa neden olmuştur. Bu durum personelin de yoğunluğunun artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla personelin verimli çalışması için bazı destekleyici unsurların devreye girebileceğine dair öneriler geliştirilmiştir. Bu konuya vakıf personeli şu şekilde ifade etmektedir:

“Yeterli sayıda personel bulunmuyor. İş çok personel az. Başvuru sayısı da her geçen gün artıyor zaten. Personel sayısının mutlaka artması lazım.” (SYDV-4,K)

Vakıf personelinin dikkat çektiği bir diğer hususu rotasyon konusu oluşturmaktadır. Göreve başladıkları vakıfta devamlılığın zaman içerisinde yıpratıcı bir hal aldığını şu şekilde ifade edilmiştir:

“Rotasyon zorunlu olacak, sürekli aynı kişilerle muhatap oluyoruz. Sürekli aynı bölgede aynı insanlarla çalışıyorsunuz düşünsenize. Artık onlar bizi tanıyor biz de onları. Kurumsallık falan kalmıyor.”(SYDV-5,K)

5.2.3. Sosyal Hizmet Merkezlerinde Personel Yapısı

Sosyal Hizmet Merkezlerinde hem kurumun uzmanları hem de ASDEP görevlileri istihdam edilmektedir. 2016 yılında hayata geçirilen ASDEP programı, sosyal hizmet ve sosyal yardım faydalanıcılarının tespit edilmesinde sahadan veri toplamak ve bunların kayıtlarını il müdürlüklerine iletmek hususunda görevlendirilmiştir. ASDEP personeli alan taramasının dışında SHM’lerde görev almaktadır.

5.2.3.1. SHM’lerde ASDEP Yapılanması

ASDEP programı sosyal hizmet ve sosyal yardım entegrasyonunda önemli bir role sahip olmakla birlikte bugün sosyal hizmet alanında faaliyet göstermektedir. SHM’lere sonradan entegre olan bu yapının kurumsal anlamda altyapısının oluşması ve SHM’lere entegrasyonu belirli konuları ön plana çıkarmaktadır. Bu konular; ASDEP programında çalışan görevli personelin söz konusu görev ve sorumluluklarının ve iş tanımının belirlenmesi, uygulanması ve kurumsal kimlik konusunda sosyal hizmet sistemi içerisinde nerede konumlandığının belirlenmesi gibi sıralanabilir. Personel sayısındaki eksiklik, ASDEP personelinin vatandaş nezdinde tam anlamıyla güven sağlayamaması ve kurumsal anlamda sağlam bir altyapının henüz oturmamış olması ise öne çıkan diğer konulardır. ASDEP personelinin bu konudaki yorumları şu şekilde:

“Kurumsal kimlik sahibi değiliz. Vatandaşlar devlet personeli olduğumuzu algılamıyor, bir güven eksikliği var. Gittiğimiz evlerde karşı tarafa bir güven oluşturamıyoruz.” (ASDEP-1, K)

“ASDEP arz odaklı olduğu için en büyük problemimiz güven problemi. Evlere gittiğimizde sorduğumuz belli başlı sorular var. Bunların arasında mesela TC kimlik numarası da var. Bunlar güven oluşturmuyor karşı tarafta.” (ASDEP-3,K)

ASDEP görevlileri sahaya çıktıklarında hanelere dair daha önceden herhangi bir bilgiye sahip olmadan ev ziyaretlerinde bulunuyorlar. Dolayısıyla hanedeki kişilerin kimlik bilgileri gibi birçok özel bilgiyi kişiden talep etmek durumunda kalıyorlar. Hane sahibi de bu kişisel bilgileri ASDEP personeline verirken şüphe duyuyor. Bu güven probleminin en önemli sebebi, ASDEP görevlilerin hanelere ait bilgileri nüfus kayıt sisteminden temin etmeden ziyaretlerde bulunmasıdır. ASDEP personeli bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Bakanlıktan uzmanlar geliyor. Biz entegrasyon sağlayın diyoruz, nüfus bilgilerine direk ulaşalım diyoruz. Bunu bilmek karşı tarafa da güven sağlar. Karşı taraf kapıyı açtığında biz Aile Bakanlığı'ndan geliyoruz bu bilgilere göre geliyoruz dediğimizde güven sağlamış oluruz. “ (ASDEP,3-K)

ASDEP personeli konuya ilişkin öneride de bulunmuştur.

“ASDEP'in tanınırlığı bilinirliğinin artması lazım. Muhtarlar ve okullarda rehber öğretmenlerle görüşmeler yaptık. Bu görüşmeler Bakanlık tarafından planlandı. Bize gönderdiler biz de yaptık.” (ASDEP,3-K)

ASDEP personeli kurumsal yapı içerisinde kendisine yer bulamadığına ve SHM'lerde kurumsal kimlik kaynaklı sorunlar yaşadıklarına değinmiştir:

“Personel eksikliğinden dolayı SHM'lerde başka işlerde de çalışıyoruz. SHM'ler de sayı olarak yeterli değiller.” (ASDEP,1-K)

SHM'ler personel olarak sayıca eksikliğini ASDEP personeline tanıdıkları görev ve sorumluluklarla tamamlamaktadır. Bu noktada aslında saha görevlisi olarak iş tanımı yapılan personelin büroda SHM uzmanları tarafından yapılması gereken işlerde de görevlendirildiği gözlemlenmektedir.

5.3. Veri Altyapısı

Sosyal yardımlarda veri alt yapısının oluşum süreci uzun yıllar almış ve belirli aşamalardan geçmiştir. Bu aşamalar vakıfların yardımları etkin bir şekilde dağıtmasına ve faydalanıcıların tespit edilmesinde etkili olmuştur.

5.3.1. Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi

Vakıflarda müracaatçılara ilişkin bilgiler ve yapılan yardımların sistem üzerinden takibi oldukça önemli bir konu olarak öne çıkmaktadır. Vakıflarda veri altyapısının gelişimini vakıf personeli şu şekilde ifade etmektedir:

“ 2006 yılında yardımların esas ve usulleri belirlendi. Her türlü yardımın hangi aşamadan geçeceği anlatılmıştı. 2004- 2005 yıllarında T.C. kimlik numarası ile internet üzerinden sorgulama yapmaya başladık. 2007-2008 yılları arasında ise SOYBİS ile nüfus ve tapu işleri de dahil edildi. 2008 yılında Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYDGM), çöpe atılan otomasyon programı ve tüm programları bir araya havuzda topladı. Bunun ardından TÜBİTAK ile bir protokol imzaladı ve komisyon kurdular. Bu sayede 2012 yılında Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (BSYS) hayata geçirildi. TÜBİTAK ile 2015 yılına kadar sözleşmeleri vardı ancak sonrasında sözleşmeyi yenilemediler. Şu an sistem Bakanlığın bilgi işlemcilerinin elinde.” (SYDV-1,E)

Veri altyapısının etkin kullanılmasında bugün hala sorunların olduğu belirtiliyor. Bu noktada yapılan bir kıyaslamayı vakıf personeli şu şekilde dile getiriyor:

“Altyapı yeterli değil, sistem takılıyor. TÜBİTAK ile birlikteyken sistem iyi çalışıyordu. Yeni versiyonlar geliyor güncellemeler yapılıyordu. TÜBİTAK ile tekrar sözleşme yapılması gerekebilir.” (SYDV-1, E)

5.3.2. SHM Uzmanları ve ASDEP Personelinin SOYBİS’e Erişimi

ASDEP personeli çalışmalarını SOYBİS sistemi üzerinden gerçekleştirmektedir. ASDEP’in Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi’ne (BSYS) erişim imkanı bulunmuyor.

Sadece vakıflar tarafından yapılan yardımları görebiliyorlar. Bu noktada sosyal hizmet uzmanları ve ASDEP personeli, SOYBİS'e yönelik şu değerlendirmelerde bulunuyor:

“SOYBİS kullanıyoruz biz Altındağ'da kendi sistemimizde kurumumuzu ve SYDV'yi görebiliyoruz. (SHM,2- K)

“SOYBİS yeterli ama şöyle; zaman zaman hata veriyor, sistemsel hatalar bunlar. Bir de SOYBİS üzerinden erişim daha geniş bilgilere ulaşabilsek daha iyi olur. Mesela banka hesaplarına ulaşabilsek iyi olur. “ (ASDEP,3-K)

Veri altyapı imkanlarına yönelik imkanların daha da genişletilmesi gerektiğine yönelik talep ve beklentilerin bulunduğu tespit edilmiştir.

5.4. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Entegrasyonu

Sosyal yardımlarda artı (+) dönemiyle birlikte sosyal yardım ve sosyal hizmet ilişkisinde yeni bir döneme girildi. Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin bütüncül bir bakış açısıyla yeniden yapılanması konusu gündeme geldi. Kurumlar arasında iş birliği ve entegrasyon sağlanmasında, personel, mevzuat ve veri altyapısı gibi birden fazla unsur yer almaktadır. Çalışmanın bu bölümünde hem Sosyal Hizmet Merkezi çalışanlarının hem de Vakıf çalışanlarının entegrasyona ilişkin görüş ve değerlendirmeleri alınmıştır.

5.4.1. SYDV ve SHM Arasındaki Farklılıklar

Personel olarak sosyal hizmet ve sosyal yardım entegrasyonuna nasıl baktığına yönelik soruya Vakıf çalışanları bu konuya dair beklentilerini şu şekilde dile getiriyor:

“Vakıflarla SHM'lerin entegrasyonu mutlaka hayata geçirilecektir. Uzun süredir konuşuluyor bu konu zaten beklenen bir durum. Ancak vakıfların karmaşık yapısı üst merciiyi zorluyor. Ayrıca SHM'lerdeki personelin çalışma hızıyla bizimki de farklı. ” (SYDV-5, E)

İki kurum arasındaki alan farklılığına, SHM personeli şu şekilde açıklık getirmiştir:

“SHM’de birey yetiştiriyorsunuz. Var olan durumdan farklı bir boyuta getirmeye çalışıyorsunuz. Felsefe bu birey yetiştirmeye çalışıyorsunuz bir çocuğu parçalanmış aile veya diğer ekonomik sorunlardan alıyorsunuz sıfırdan başlıyorsunuz üniversiteden mezun olana kadar devlet kaynaklarından o kişiye angaje ediyorsunuz. Toplumun içine salıyorsunuz sıfırdan insan yetiştiriyorsunuz. Ama sosyal yardımların böyle bir beklentisi yok amacı da yok.” (SHM,4-E)

Yapılan görüşmelerde kurumların iş tanımı ve yoğunluğu bakımından birbirinden farklı koşullara sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla her bir kurumun sosyal hizmet ve sosyal yardım ilişkisine bakışı da değişmektedir. Söz konusu farklılıkları her iki kurumun personeli de şu şekilde değinmektedir:

“SHM’lerin yazdığı rapor 3 sayfa bizimki ise yarım sayfa. Onlar çok daha detaylı çalışıyorlar.” (SYDV-7, K)

“Benim günde 10 dosya kapatmam gerekiyor onlar günde 1 hane kapatıyorlar. Bu yüzden daha detaylı çalışabiliyorlar. “ (SYDV-4, K)

“Onun inceleme yaptığı tespitlerle bizim yaptığımız tespitler ve raporlaştırma sistemi o kadar çok farklı nitelik farkı var ki. Gittim diyor para talebi edilen kişinin evini inceledim durumu zayıf diyor. Bu bir halk dilidir. Biz oradaki ekonomik yoksunlukların olup olmadığı noktasında görüş bildiriyoruz. İhtiyacının olup olmadığını o şekilde değerlendirip yoksunluklara bağlı olarak değerlendirip sosyal ekonomik desteğe ihtiyacı vardır veya yoktur diye bağlıyoruz.” (SHM-4, E)

Görüşmelerde SHM personeli ve Vakıf personeli arasında nitelik yönünde farklılıklar olduğuna dair değerlendirmeler yapılmıştır.

“Zaten birleşmekten ziyade nitelik olarak değerlendirme, yorumlama becerisi açısından orada çalışan personelle burada çalışan arasında çok büyük bir nitelik farkı var.” (SHM-4, E)

Vakıflar, verilen yardım türlerinin çeşitliliği nedeniyle SHM’lere nazaran daha geniş kapsamlı bir yardım portföyüne sahiptir. Bu nedenle iş yükü bakımından SHM’lerle kıyaslandığında yoğunluklarının daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. SHM’lerin kurumsal yapıları daha sistemli bir şekilde işlemektedir. Görüşmeciler SHM’lerin vakıflara göre

işleyişinin daha düzenli olduğuna dikkat çekmektedir. Sosyal yardımlar, kapsamlı bir alan olması nedeniyle iş yoğunluğunun daha fazla olduğu görülmektedir. Vakıfların organizasyon yapısında iş yoğunluğunun daha fazla olmasının diğer bir nedeni de yardım sahiplerinin yardım süresi bittiğinde yeniden başvuru açması gerekmesidir. Bu durum tekrar dosya açılması ve heyet onayından geçmesi gibi aşamaları beraberinde getirmektedir.

“SHM daha düzenli, yardım süresi belli. Biz her seferinde yeniden başvuru alıyoruz. “ (SYDV-4, K)

“Yardımlarda bize sürekli yenileri ekleniyor ama işin sonunu görme konusunda biz daha hızlıyız” (SYDV-5, E)

Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin iş tanımı ve kapsam gereği ayrıştığına dair sosyal hizmet personelinin şu şekilde görüşleri yer almaktadır:

“Sosyal yardımlaşma yani SYDV tamamen yoksulluğun çözümüne yönelik olarak tamamen palyatif yaklaşımlar sergiliyor. Gidiyorsunuz diyorsunuz ki benim böyle bir yoksunluğum var yardıma ihtiyacım var, onu veriyor. Sosyal hizmetler ise başta dediğim gibi insanın var olduğu süreçteki eksikliklerini fark ettirip o eksiklikleri fark ettirdiği noktalarda beceri kazandırıp kendi kendine yeterli hale getirilmesine yönelik çalışmaları sürdüren bir meslek.” (SHM-4, E)

5.4.2. Sosyal Yardım ve Hizmetlerde Bütüncül Yapı

Görüşmelerde sosyal yardım ve sosyal hizmet entegrasyonunun sağlanması için mevzuat değişikliğinin bir gereklilik olduğu öne çıkmaktadır. Konu ve kapsam açısından farklılıkların daha bütüncül bir bakış açısıyla yorumlanması ve mevzuatın da buna göre oluşturulması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin tek çatı altında toplanmasına vakıf görevlileri şu şekilde değerlendirmelerde bulunuyor:

“Hizmet ve yardımlar bir arada yürütülemiyor çünkü vakıflar İş kanununa tabii iken SHM’ler 657 sayılı kanuna tabii. Temel Sosyal Yardım Kanunu’nun çıkarılması gerekiyor. Daha kapsayıcı olur bu sayede.” (SYDV-6, E)

Vakıflarda iki kurum arasındaki diyalogun güçlendirilmesi için mütevelli heyeti toplantılarına SHM yetkililerinin de katılması gerektiği düşünülmektedir. Bu sayede ilgilendikleri ortak kitle ile ilgili fikir sahibi olan iki kurum alınan kararlarda birbirinden haberdar hale gelmiş olacaktır. Vakıf yetkilisi bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“SHM müdürlerinin mütevelli heyetine çağırılması gerekiyor. Vakıfların da SHM’lerin de ele aldıkları hanelerde kesişimleri çok fazla. Müdürlerin vakıfta yürütülen sosyal yardım işlerinden de haberdar olmaları lazım. İŞKUR müdürleri de gelmeli. Ben İŞKUR müdürünü çağırıyorum toplantılara.” (SYDV-1, E)

Görüşmelerde mütevelli heyetlerinin buldukları bölgede hane durumlarına dair değerlendirmeler yaparken SHM müdürlerinin de söz sahibi olmaları fikir beyan etmeleri, bilgi sahibi olması gerektiği vurgulanmıştır. Ancak yapılan gözlemlerde bu durumun her vakıfta farklı şekilde işlediği görülmektedir. Bazı vakıflarda SHM müdürü mütevelli heyeti toplantılarına çağırılırken bazılarında aynı durum söz konusu değildir. Dolayısıyla bu durumun bir inisiyatiften ziyade gereklilik haline gelmesi hatta müdürlerin toplantıya katılmaktan ziyade heyette yer alması gerekebilir. Aynı şekilde İŞKUR temsilciliğinin bulunduğu bölgelerde İŞKUR ilçe müdürlerinin de heyette yer alması gerektiği dile getirilmiştir. Bu sayede sosyal yardım, sosyal hizmet ve istihdam bağlantısının güçlendirilmesi için uygun bir yapı ortaya çıkarılmış olacaktır.

Sosyal hizmet merkezi çalışanlarının ise konuya yönelik görüşleri şu şekildedir:

“Mütevelli heyetlerinin toplantısında kaymakamın orada tespit ettiği bazı vakalar varsa vakaları sosyal hizmetlere yönlendirmek istediklerini yönlendiriyor veya o vakalarla ilgili bizim merkez tarafından çalışma var mı yok mu bunun değerlendirilmesini talep ediyor. (SHM-4, E)”

SYDV ve SHM entegrasyonuna yönelik değerlendirmelerde tek çatı altında aynı kurumda yer alma ihtimali de dile getirilmiştir. Mevcut durumda kurumların aynı ilçede farklı mesafelerde yer aldığı görülmektedir. Ancak entegrasyon durumunda kurumlar arasında fiziki yakınlığın da olması beklenmektedir. Böylece bireylerin iki ayrı kurumda farklı farklı gerçekleştireceği işlemleri aynı mekan içerisinde gerçekleştirme imkanı da sunulabilir. Kurum personeli bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Vatandaşlar açısından son derece elzem bir durum bu. Vakıfla SHM birbirine uzak mesafede olunca vatandaş oradan oraya belge taşıyor. Ayrıca yük oluyor insanlara hem de zaman alıyor.” (SYDV-4,K)

Kurumlar arası mesafenin ortadan kalkması durumunun sosyal yardım ve sosyal hizmet entegrasyonu adına önemli bir adım olması beklenmektedir. Hatta bazı görüşmeciler SYDV ve SHM’lerin tek bir çatı altında yer almasının daha mantıklı olacağını beyan etmişlerdir.

“SYDV’ler bugün Aile Bakanlığı çatısı altında hizmet verebilir. 1986’da Çocuk Esirgeme ile sınırlı olan sosyal hizmet anlayışından dolayı vakıflar kurulmuş. Ama bugün Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurulmuş. O dönemde ihtiyaç vardı. Bugün o iki başlığa ihtiyaç yok. Bugün Sosyal Hizmet Bakanlığı kurulduysa bu sosyal hizmetleri tek çatı altında toplamak için kurulmuştur. Vakıflar kapatılıp her ilçede Aile Bakanlığı ilçe müdürlüğü kurulup tek çatı altında toplanacak. Bu sayede kaymakam ve valinin de yükünü hafifletmiş olacağız.” (SHM-3, E)

Yapılan değerlendirmelerde iki kurumun entegrasyonunda daha bütüncül bir bakış açısına ihtiyaç olduğu ve bu yapının mesleki altyapıyla desteklenmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.

“Daha bütüncül bakış açısı lazım en önemlisi de mesleki bir bakış açısı. Vakıflar sadece devletin veren eli olarak yapılmış. İş yükü bu işin birleştirilmesinin önünde engel değil. İhtiyaç sahiplerini mesleki bakış açısıyla değerlendirelim.” (SHM-3,E)

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde sosyal yardım ve sosyal hizmet ilişkisinde Vakıflar ve Sosyal Hizmet Merkezlerinin kendi içerisinde sahip oldukları kurumsal yapının boyutları ortaya konarak iki alan arasındaki bağlantının sağlanmasında hangi unsurların öne çıktığına yer verilmiştir. İki alan arasındaki etkileşimi sağlayacak unsurlara yer verildikten sonra bu uygulamaların hayata geçirilmesi noktasında hangi politika adımlarının atılması gerektiğine dair önerilere yer verilmiştir.

Türkiye’de sosyal yardım ve sosyal hizmet alanı arasında koordineli ve bütüncül yapının sağlanmasına yönelik bugüne kadar birçok politika önerisi gündeme gelmiş ve çeşitli uygulamalar hayata geçirilmiştir. Bu konuda 2003 yılında 58. Hükümet Acil Eylem Planı kapsamında Türkiye’de sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin dağınık bir yapı içerisinde olduğu bildirilerek iki alan arasında bütüncül bir kurumsal yapılanmanın sağlanması konusunda somut bir politika önerisinde bulunulmuştur. (T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP), 2003). Planda bu alandaki dağınıklığın giderilmesi ve sosyal güvenlik hizmetlerinin herkese ulaştırılabilmesi için bütüncül ve koordineli bir yapının oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. Planın ardından Sosyal Hizmet ve Yardım Kurumu Başkanlığı’nın kurulması için yasa tasarısı taslağı oluşturulmuş ancak hayata geçirilmemiştir.

2009 yılına gelindiğinde Devlet Denetleme Kurumu tarafından sosyal hizmet ve sosyal yardımların yeniden yapılandırılmasıyla ilgili bir rapor yayımlanmış ve bu raporda Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımlar Bakanlığı’nın kurulması önerilmiştir. Aynı zamanda Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Temel Kanunu çıkarılması da öneriler arasında yer almaktadır. Raporunda sosyal yardım ve hizmet alanında kurumsal yapılanmadaki sorunlara dikkat çekilerek yapılanma konusunda bu tarz sorunlar mevcutken hizmetlerin geliştirilmesinin uzun vadeli çözümler sunmadığına yer verilmiştir. Kurumsal yapılanmada iyileşme sağlanmadığı sürece yardım ve hizmet sunumu veya çeşidinde yapılacak her türlü artış ve yeniliğin kısa vadeli çözümleri beraberinde getireceğine dikkat çekilmiştir. Bu alanda etkinliğin artırılması için kalıcı ve uzun vadeli çözüm önerilerine ihtiyaç olduğu,

bunun için de kurumsal yapılanmanın tekrar gözden geçirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Bu çalışmada, sosyal yardım ve sosyal hizmetler bağlantısında kurumsal yapılanmanın boyutları Ankara ilindeki SYDV ve SHM'ler kapsamında ele alınmıştır. Bu çalışmanın temel konusu sosyal yardım ve sosyal hizmet ilişkisinde yereldeki uygulama aktörlerinin nasıl bir role sahip olduğunun ve bu iki alan arasındaki bağlantının nasıl etkin hale getirileceğinin tespit edilmesidir.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada Ankara ilinde yer alan Mamak ve Etimesgut SYDV ile Altındağ ve Gölbaşı SHM ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Vakıflarda ve SHM'lerde istihdam edilen 14 personel ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde çalışanların kurumsal yapılanma, istihdam koşulları, personelin özlük hakları, iş yoğunluğu, veri altyapısı ve sosyal yardım ve sosyal hizmet ilişkisi ve koordinasyon ve entegrasyon konusu üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Ankara ili örneği üzerinden sosyal yardım ve sosyal hizmet arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmada, kurumların yapılanmasındaki mevcut durum tespit edilmiş ve çeşitli boyutlarla ele alınmış ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Her iki alanı kurumsal yapılanma, personel durumu, veri altyapısı ve entegrasyon başlıkları altında inceleyen çalışmada öncelikle mevcut durum tespit edilmeye çalışılmıştır. SYDV'lerin kurumsal yapılanmasında mütevelli heyeti öne çıkmaktadır. Bugün vakıfların organizasyon yapısında mütevelli heyetinin sorgulandığı görülmektedir. Mütevelli heyetinin aldığı kararlar doğrultusunda yardım sahipleri belirlendiği vakıflarda, yardım sahiplerinin belirlenmesinin taşra ve büyükşehirler arasında farklılıklar gösterdiği öne çıkmaktadır. Taşradaki heyetlerin yardım sahipleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğu, bu duruma sebep olarak gösterilmektedir. Büyükşehirlerde sorumlu olunan nüfus, daha geniş bir kitle olduğu için taşradaki kadar geniş bilgi sahibi olma imkanı doğmadığı görülmektedir. Bu kapsamda nüfus yoğunluğuna göre heyetlerin yardım sahiplerine dair bilgi sahibi olması durumu farklılık göstermektedir.

Vakıfların bir diğer görevi olan yardım tutarlarının belirlenmesinde de ilçeler arası farklılıklar görülebilmektedir. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından vakıflara gönderilen kaynak, heyetin kullanım inisiyatifindedir. Bu açıdan bazı vakıflarda farklı kesimlerin yardımlardan faydalandığı dikkat çekmiştir. Aynı ilin farklı ilçelerinde farklı

türlerde yardımlar yapılabilir. Bölgedeki sosyoekonomik koşullar gereği değişen nüfus yoğunluğu, farklı etnik grupların yer alması ve hane halklarının gelir durumuna göre yardım türlerinin de değişebileceği gözlemlenmiştir.

Başer ve Kıriloğlu (2020), sosyal yardım ve sosyal hizmet üzerine yaptıkları çalışmada da bu konuya dikkat çekmektedir. Mütevelli heyetinin vakıflarda yetkili tek mercii olduğu, yardım sahiplerinin meslek elemanlarının incelemelerine göre değerlendirilmesinden ziyade heyet ve kaymakamın görüşleri nezdinde belirlendiği belirtilmiştir. Yardım tutarlarının belirlenmesinde de yine kaymakam ve heyetin istek ve beklentilerinin etkili olduğuna dikkat çekilmiştir.

Çalışmanın ikinci grubunu oluşturan Sosyal Hizmet Merkezleri'nde ise nitelikli bir kurumsal yapının oluşması açısından yöneticilerin kurumun içerisinden belirlenmesi gerektiği konusu öne çıkmaktadır. Bu sayede SHM'lerin idaresinde, alan hakimliği ve yetkinlik açısından daha etkili bir yapının ortaya çıkacağı öngörülmektedir. Böylece SHM'lerde verimliliğin arttırılacağı değerlendirilmiştir.

Çalışmada SYDV ve SHM'lerdeki personel yapısı da ayrı ayrı incelenmiştir. Vakıf ve SHM'ler birbirinden farklı personel yapısına sahiptir. SYDV'lerde vakıf personelinin, SHM'lerde ise hem sosyal hizmet uzmanlarının hem de ASDEP personelinin istihdamı gerçekleştirilmektedir. Vakıf personeli idari olarak mütevelli heyetine bağlı olup İş Kanuna tabiidir. SHM'lerde çalışan sosyal hizmet uzmanları ise kadrolu personel olarak istihdam edilmektedir. ASDEP görevlileri ise sözleşmeli personel olarak istihdam edilmektedir. Söz konusu iki kurum içerisinde yer alan personelin mevzuat açısından tabii olduğu farklılıklara göre mevcut durum ve beklentilerinin de değiştiği gözlemlenmiştir.

Vakıflarda personelin görev ve sorumlulukları heyet tarafından belirlenmektedir. Aynı zamanda vakıf personeli, kaymakam tarafından alınan kararlar doğrultusunda farklı pozisyonlarda da çalışabilmektedir. Bazı vakıf personellerinin kaymakamlık bünyesinde görevlendirmeye çalıştığı görüşmelerde tespit edilmiştir. Ayrıca vakıf personellerinin özlük hakları bakımından kaymakamlık çalışanlarına kıyasla dezavantajlı olduğuna dair değerlendirmeler de yapılmıştır. Bu durumun vakıf personelinin iş motivasyonunu etkilediği gözlemlenmiştir. Bu kapsamda vakıf personelinin görev ve sorumluluklarının belirlenmesinde ve uygulanmasında organizasyon yapısının yeniden tanımlanmasına ihtiyaç duyulabilir. Çetin (2014), çalışmasında personel yapısına yönelik değerlendirmede

bulunarak bu alandaki meslek elemanlarının memur, kadro karşılığı sözleşmeli gibi süreklilik sağlayan alanlarda istihdam edilmesi gerektiğine değinmiştir. Mevcut durumda aynı unvan altında çalışan aynı işleri yapan personelin farklı statülerde istihdam edilmesinin idari yönden sorun teşkil edebileceğine dikkat çekilmiştir.

Kurum içi personel statülerine yönelik bir diğer kıyaslama da SHM'lerde gerçekleştirilmektedir. ASDEP görevlileri kurumda personel eksikliği olduğu durumlarda farklı görevlerde de çalışmaktadır. Alan taramasının yanında kurum içerisinde çeşitli görevlerde de yer aldıkları görülmektedir. Literatüre bakıldığında Gürbüz (2021), SHM'lerin buldukları il ve ilçelerde nüfus yoğunluğuna oranla sınırlı personel sahip olduklarına dikkat çekmektedir. SHM'lerdeki meslek elemanlarının sayıca az olmasının makro çalışmalar gerçekleştirilebilmek için yeterli olmadığı belirtilirken bu alanda daha etkili çalışmaların hayata geçirilebilmesi için SHM'lerin sorumluluk alanının daraltılması önerilmiştir. SHM'lerin mahalle bazında uygulamaya geçmesiyle takiplerin daha etkili ve kolay bir şekilde yapılacağı bildirilmiştir.

Yıldız (2020), tarafından ASDEP uygulamasına yönelik çalışmada da, uygulama yöntemindeki farklılıklara dikkat çekilmektedir. Personelin görev aldığı kurumdaki işleri yaptığı ve sürekli alan taraması yapmadığı belirtilmiştir. Aynı zamanda ASDEP personelinin özlük haklarının detaylı bir şekilde yer aldığı mevzuat geliştirilmesini de talep ettiğine yer verilmiştir. ASDEP personelinin, statüsünün belirlenmesi, tayin ve görevde yükselme gibi sosyal hizmet uzmanlarının sahip olduğu haklara erişmek istedikleri çalışma kapsamında öne çıkan konular arasında yer almaktadır.

Yapılan görüşmelerde ASDEP personelinin özlük haklarına yönelik değerlendirmelerin yanında bu personelin kuruma entegrasyonunda görev ve sorumluluklar, kurumsal kimlik, iş tanımının belirlenmesi gibi konularda da belirli noktaların öne çıktığı görülmektedir. ASDEP görevlileri, sahada vatandaştan veri toplama konusunda da belli sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre vatandaşların ASDEP personelinin, Bakanlık çalışanı olduğunu algılayamaması ve görüşmelerde direkt kişisel bilgilerin talep ediliyor olması güven eksikliğine neden olmaktadır. Personelin saha ziyareti öncesinde hanelere ait nüfus kayıt bilgilerine erişmeden kapı kapı dolaşarak tespitlerde bulunması vatandaş nezdinde güven problemini ortaya çıkarmaktadır. Personelin öncesinde vatandaşların nüfus kayıt bilgilerine erişerek ev ziyaretlerinde bulunmalarının güven sorununu ortadan kaldırılmasında etkili olacağı tespit edilmiştir.

Böylece ASDEP personelinin kurumsal kimlik sahibi olduğunun vatandaş tarafından daha kolay bir şekilde kabul edileceği öngörülmektedir.

Yıldız (2020), çalışmasında ASDEP personeliyle yapılan görüşmelerde vatandaşın personele güven duymadığına dikkat çekmiştir. Hatta personelin güven oluşturmak için çabaladığını ve ikna etmeye çalıştığına yönelik değerlendirmeler de yer almaktadır. Bu noktada ASDEP personelinin yeterince tanıtılmadığı ve vatandaşların bu sebeple mesafeli davrandıkları sonucuna yer verilmiştir. Laçın (2019), ASDEP'in tanıtımındaki yetersizliklere vurgu yapmış, personelin programa yönelik yaşadığı sorunların takip edilmesi ve çözüm yollarının belirlenmesi önerisinde bulunmuştur. Bu kapsamda personelin güçleneceği ve programın amaç ve hedeflerine ulaşacağına yer verilmiştir.

Bir diğer konuyu SYDV'lerdeki iş yoğunluğu oluşturmaktadır. Başer ve Kırılıoğlu (2020), Türkiye'de sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerini ele alındığı çalışmada, sosyal yardımlarda kurum ve kuruluşların vereceği yardımların net olmadığı belirtilmiştir. Sağlık alanındaki yardımları Sağlık Bakanlığı tarafından verilmesi gerekiyorsa bunun SYDV'ler üzerinden yürütülmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Nitekim yapılan çalışmada da benzer bulgulara rastlanmıştır. Görüşmeciler vakıfların yardım dışında çeşitli kurumların işlerini de üstlendiğini işaret ederek tüm bunların vakıfların iş yoğunluğunu arttırdığını dile getirmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgularda sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında artan başvuru sayısına paralel personel sayısında da artışa ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir.

Öte yandan rotasyon konusu da öne çıkan bir diğer husus olarak çalışmada yer almaktadır. Başer ve Kırılıoğlu (2020) SYDV'lerde meslek personelinin çakılı olarak çalışmasının tükenmişlik sendromuna neden olduğunu belirtmiştir. Bu durumun müracaatçı açısından da olumsuz sonuçlar doğurduğuna dikkat çekilmektedir. Bir personelin aynı vakıfta uzun müddet çalışmasının kurumsallığı zayıflattığına dair değerlendirmeler yapılmıştır. Nüfus yoğunluğunun düşük olduğu yerlerde müracaatçı ve personelin birbirini tanımasının farklı sonuçlara sebebiyet vereceği vurgulanmıştır. Yapılan çalışmada literatürde yer alan bu değerlendirmelere yönelik bulgulara rastlanmıştır. Vakıf personeli aynı bölgede sürekli aynı kişilerle muhatap olmanın kurumsallığı zayıflattığını belirtmiştir. Birbirlerini tanıdıklarını ve bu durumun sıkıntıya yol açtığı bu kapsamda rotasyonun zorunlu hale gelmesi gerektiği çalışmaların bulguları arasında yer almaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulguların analiz edildiği temalardan birini de de veri paylaşımı oluşturuyor. On Birinci Kalkınma Planı'nda ASDEP'in Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi'ne entegrasyonu başta olmak üzere yerelde ve kamuda veri paylaşımı konusunu önemli bir husus olarak değerlendirilmektedir. Akıcı veri paylaşımının sağlanamaması, sosyal hizmetler ve sosyal yardımların koordineli bir şekilde ilerlemesinin önünde engel olarak durmaktadır. Özellikle yerelde veri ve bilgi paylaşımı konusunda yaşanan teknik veya kurumsal aksaklıklar merkezde bütüncül politikalar geliştirilmesine de engel olmaktadır. On Birinci Kalkınma Planı'nda bu alanda daha bütüncül ve birbirine entegre bir yapıya ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekilmiş ve gelecek dört yıllık süre için hayata geçirilmesi planlanan politika ve tedbirler yer almıştır.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgularda veri paylaşımı konusunda SHM'lerin BSYS'ye entegre olmadığı görülmektedir. SHM'lerdeki uzmanlar ve ASDEP personeli SOYBİS üzerinden işlemlerini gerçekleştirmektedir. ASDEP personeliyle yapılan görüşmelerde SOYBİS sisteminin daha geniş erişim yetkilerinin olmasının faydalı olacağına dikkat çekilmiştir. Sistem üzerinden sadece vakıflar tarafından yapılan yardımların görülebildiği bunun dışında gelir durumuna yönelik bilgilere de ihtiyaç olduğu dikkat çekmektedir.

Çalışmada son olarak her iki kurumun kendi içindeki dinamiklerine yönelik bulguların değerlendirilmesinin ardından bu iki kurumun sosyal yardım ve sosyal hizmet ilişkisine ve entegrasyonuna bakışı ele alınmıştır. Görüşmelerde vakıfların ve SHM'lerin iş yoğunlukları ve çalışma biçimleri arasındaki farklar belirgin şekilde öne çıkmıştır. Bu farklılıkların sosyal yardım ve sosyal hizmet ilişkisi üzerinde etkili olması beklenmektedir. Vakıflarda ilgilenilen hane sayısı ve yardım türünün fazla olması nedeniyle yoğunluk oluşmaktadır. Görüşmelerde söz konusu yoğunluğun vakıflarda müracaatçılara dair detaylı değerlendirme yapılmasına imkan vermediği görülmüştür. SHM'lerde yardım türlerinin yapısı gereği değerlendirme koşullarının daha detaylı olduğuna dikkat çekilmiştir. İki kurumun hem raporlama sistemlerinde hem değerlendirmelerinde farklılıklar yer almaktadır. Literatürde yer alan çalışmada vakıflardaki iş yoğunluğunun eş güdümlü çalışma önünde engel oluşturmayacağı belirtilse de sahada gözlemlenen bulgular, entegrasyondaki tek faktörün vakıfların iş yoğunluğuyla kalmadığını aynı zamanda SHM'lerin de farklı bir çalışma sistemine sahip olduğunu da ortaya koymaktadır.

Bir diğer konuyu SYDV'lerde istihdam edilen personel ile SHM'lerde yer alan

sosyal hizmet uzmanları ve ASDEP personelinin birbirinden farklı statüde istihdam edilmesi oluşturmaktadır. Bu durumun sosyal yardım ve sosyal hizmet koordinasyonunda ayrışmalara neden olabileceği öngörülmektedir.

Görüşmelerde sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında entegrasyonun gerçekleşmesi durumunda kurumsal yapılanmanın ne şekilde olacağına dair değerlendirmeler de yer almıştır. SYDV'lerin de bugün Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çatısı altında hizmet verebileceğine dikkat çekilmektedir. Kurum personeli tarafından yapılan bu değerlendirmede, yeni bir bakanlıktan ziyade Vakıfların Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na entegre edilmesi önerilmektedir. Vakıfların kurulduğu dönemdeki ihtiyaçların bugün var olmadığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi merkezi yönetimde yetkili bir merciinin her iki alanı da kapsamına aldığına dikkat çekilmiştir.

Sosyal yardım ve hizmetlerde bütüncül bakış ve eşgüdüm konusu, AB'ye uyum sürecinde hazırlanan yeniden yapılandırma çalışmalarında da yer almaktadır. Ciner vd. (2004), çalışmasında sosyal hizmetler ve sosyal yardımların birbiriyle sıkı bir bağlantısı olduğuna bu açıdan standart bir çerçevede ele alınması gerektiğine değinmiştir. Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin tek bir örgütsel model içerisinde değerlendirilmesinin, yeniden yapılandırmanın temel ilkeleri arasında yer aldığı belirtilmiştir. Bu alanda karma bir yapının hayata geçmesiyle hem merkezi yönetimin hem de yereldeki uygulama aktörlerinin bir arada sorumlu olduğu bir yapı önerilmiştir. Yapılan görüşmelerde iki yapı arasındaki eş güdümün sağlanması açısından bütüncül bir bakış açısının hayat geçirilmesi gerektiğine yer verilmiştir. Vakıflardaki iş yükünün fazla olmasının bu entegrasyonun sağlanmasında engel oluşturmadığına yönelik değerlendirmeler de yapılmıştır.

Türkiye'de sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin kurumsal yapılanmasını inceleyen birçok çalışma bulunmakla birlikte sosyal yardım ve sosyal hizmet ilişkisini Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ve Sosyal Hizmet Merkezleri üzerinden birlikte ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu noktada çalışmanın, Ankara ilinde yer alan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Sosyal Hizmet Merkezleri'nin mevcut kurumsal yapılanması üzerinden sosyal yardım ve sosyal hizmet bağlantısının tespit edilmesi amacıyla yönelik olarak literatüre katkıda bulunması beklenmektedir.

Türkiye’de sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında koordinasyonun sağlanması için belirli düzenlemelere ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir. Daha etkili bir sosyal yardım ve sosyal hizmet sunumu için entegrasyonun güçlendirilmesi, kurumsal kapasitenin daha da geliştirilmesi gerekecektir. Bu kapsamda öncelikle Vakıf ve SHM’ler arasında eşgüdümlü bir yapının oluşması gerekmektedir. Her il ve ilçede yer alan vakıfların Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın il müdürlüklerine bağlanarak SYDV ve SHM’lerin tek çatı altında toplanması önerilmektedir.

Vakıflardaki mütevellî heyetinin yetki alanında güncellemeye gidilebilir. Personel durumu, yardım sahipleri, yardım miktarları ve türleri gibi konuların belirlenmesinde heyetlerin sahip olduğu geniş yetki alanı yeniden gözden geçirilebilir. Her vakıftaki heyetin kendi inisiyatifinde kararlar alması vakıftan vakıfa farklı işleyişleri beraberinde getirmektedir. Vakıflar arası eş güdümlü bir yapının oluşması için personel durumunun belirlenmesinde vakıfların heyete bağlılığını ortadan kaldıracak, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na doğrudan bağlı bir yapı hayata geçirilebilir. Personel maaşlarının, çalışma koşulları ve görev tanımının belirlenmesinin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı görev ve yetki alanı içerisine girdiği bir yapıda, vakıf personelinin görev ve sorumlulukları net bir tanıma ulaşacağı ve heyete bağımlı yapının ortadan kalkmış olacağı düşünülmektedir.

Vakıflardaki iş yoğunluğunun fazla olması raporlama ve inceleme işlemlerinin SHM’lere kıyasla daha yüzeysel olmasına neden olmakta ve değerlendirmelerin detaylandırılmasının önünde engel oluşturmaktadır. Detaylı incelemeler yapılması için iş yoğunluğuna paralel personel sayısında da artışa gidilebilir. Her bir personelin ilgilendiği dosya sayısına belirli sınırlar konularak her bir müracaatçı hakkında kapsamlı değerlendirme yapabilmek imkanı sunulabilir. Böylece SHM’lerde ve Vakıflarda yapılan değerlendirmelerdeki nitelik farklılığı giderilmiş olacaktır.

Uygun veri altyapısı entegrasyonun en önemli sacayaklarından birini oluşturuyor. Bu noktada merkezi yönetim tarafından Vakıflar ve SHM’lerin kullandığı veri altyapısının güçlendirilmesi gerekmektedir. Kurumların eş güdümlü içerisinde çalışabilmesi için her bir kurum tarafından yapılan işlemlerin sistemdeki tüm paydaşlar tarafından açık ve şeffaf bir şekilde görüldüğü sürecin bütünü izlendiği bir izleme paneli oluşturulabilir. Böylece hem merkezi yönetim birimleri hem de yereldeki uygulama birimleri bu panel üzerinden uygulama takibi yaparak erişim sağlamış olacaktır.

Sosyal yardım ve sosyal hizmet entegrasyonunda ASDEP'in kilit bir role sahip olduğu gör÷lmektedir. ASDEP'in kurumsal kimlik sorunu çözülmeli, personelin görev ve sorumlulukları net bir şekilde belirlenmeli ve ortak bir iş modelinin oluşturulması gerekmektedir. Bu iş modeli Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın merkez birimleri tarafından yürütülmeli ve takibi yapılmalıdır. Bu sayede ASDEP'ten beklenen verimliliğin daha hızlı bir şekilde hayata geçirilmesi sağlanacaktır. ASDEP'ler arasında daha bütüncül bir yapı oluşacaktır.

ASDEP sosyal yardım ve hizmetlerde talep odaklı yaklaşımdan arz odaklı yaklaşıma geçişin en önemli uygulamalarından birini oluşturmaktadır. On Birinci Kalkınma Planı'nda yer alan politika tedbirlerine göre ASDEP uygulamasının kapsamının sosyal yardımları da kapsayacak şekilde genişletilmesiyle birlikte sosyal yardımlarda talep odaklı yaklaşımdan arz odaklı yaklaşıma geçişte önemli bir aşama kaydedilecektir. Bunun yanında sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında daha koordineli bir yapı oluşmuş olacaktır. ASDEP görevlilerinin kurumsal kimlik, güven problemi gibi sorunlarına çözüm üretildikten sonra çalışmalarına saha odaklı devam etmeleri, SHM uzmanları ve Vakıf personeline sosyal yardım ve sosyal hizmet faydalanıcılarının dosyalarında daha detaylı analiz ve değerlendirme yapma imkanı sağlayacaktır. Kurum ve saha çalışmaları birbirinden ayrılmış olacaktır. Hizmet ve yardım talebi tek bir kaynaktan toplandıktan sonra tasnif edilecek detaylı değerlendirmeler yapılacaktır. Böylece sosyal yardım ve sosyal hizmetler kurumsal olarak daha bütüncül bir yapıya erişerek hizmet ve yardımların dağıtım ve sunumunda daha etkin bir yapı hayata geçirilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adaman, F., Yakut Çakar, B., Çalı, Ş., & Erus, B. B. (2011). *Sosyal koruma programlarında kapsam sorunu: Yeşil kart sahipliği ve faydalanamamanın belirleyicileri üzerine bir çalışma*. Boğaziçi Üniversitesi.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları*. <https://www.aile.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonu*. <https://www.aile.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yardimlasma-ve-dayanismayi-tesvik-fonu/>
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608M1-1..pdf>
- Akan, R. (2015). *Türkiye'de seçim dönemlerinde sosyal yardımlar: Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonu üzerinden bir değerlendirme* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Akbaş, E. (2006). Bir disiplin aracı olarak sosyal hizmetler. *Sosyal Politikalar Dergisi*, 25-30.
- Akgün, S., & Uluğtekin, M. (2001). *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a*. Kızılay.
- Aksanyar, Y. (2015). *Sosyal yardımda yeni bir yaklaşım olarak şartlı sosyal yardım: Sosyal yardım-istihdam bağlantısının etkinleştirilmesi programı 2014 yılı Türkiye uygulaması üzerine bir araştırma* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Dumlupınar Üniversitesi.
- Akyüz, F. (2008). Sosyal yardımdan sosyal sigortaya: Bismarckyan ve İngiltere sosyal güvenlik sistemlerinin tarihsel dönüşümü. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 59.
- Akyüz, N. (2019). *Türkiye ve Almanya'da sosyal hizmet uygulamalarının karşılaştırılması* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Alptekin, K., Topuz, S., & Zengin, O. (2017). Türkiye'de sosyal hizmet eğitiminde neler oluyor? *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(2), 50-69.
- Altun, F., & Yazıcı, H. (2014). Nitel ve nicel yöntemleri kullanan araştırmacıların empatik eğilimleri ve işlevsel olmayan tutumları arasındaki farklılıklar. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 371-386.
- Arıcı, K. (2003). Sosyal yardım hakkı. İçinde: E T Kaplan ve B Bayat (der), *Çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri seçme yazılar*. Gazi Üniversitesi Yayınları.

- Arıcı, K. (2014). *Genel olarak sosyal güvenlik (kavram-amacı-konusu ve tarihi)*. Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Arslan, Z. (2013). Sened-i İttifak'ın ortaya çıkışı ve insan hakları bakımından değerlendirilmesi. *The Journal of Social Sciences*, 6(8), 77-91.
- Ayan, S. (2019). *Sosyal hizmet merkezlerinde verilen hizmetlerin sosyal hizmet çalışanlarının bakış açısından değerlendirilmesi: Ümraniye sosyal hizmet merkezi örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Baloğlu, B. (2002). *Sosyal bilgilerde araştırma yöntemleri*. DER Yay.
- Barr, N. (2004). *Economics of the welfare state*. Oxford University Press.
- Basut, L. (2015). *Kurum tanıtım raporu*. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü/Sosyal Hizmet Merkezi.
- Başaran, Y. K. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47), 480-495.
- Başer, D., & Kırılıoğlu, M. (2020). Türkiye'deki sosyal yardım sistemine yönelik sosyal hizmet uzmanlarının deneyimleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 4(31), 1486-1513.
- Bilici, M. (2003). *Yoksullukla mücadelede örnek uygulama: T.C. Başbakanlık sosyal yardımlaşma ve dayanışma teşvik fonu* (Cilt 2). Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.
- Ciner, C. U., Kahramanoğlu, E., Doğan, T., Karataş, K., Konaklı, N., & Özkaya, A. (2004). *Birinci sosyal hizmetler şurası: Türkiye'de sosyal refah politikaları çerçevesinde sosyal hizmetler (ön komisyon raporları ve bireysel çalışmalar)*. T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü.
- Çavuşoğlu, T. (2001). Türkiye çocuk esirgeme kurumu ve çocuk bayramı. *Sosyal Hizmetler Dergisi*, 1(12), 9-17.
- Çengelci, E. (1996). *Cumhuriyet Türkiye'sinde sosyal hizmetlerin örgütlenmesi*. Şafak Matbaacılık.
- Çengelci, E. (1998). *Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu*. Aydınlar Matbaacılık.
- Çetin, H. (2014). *Türkiye'de sosyal hizmetler ve sosyal yardımların yeniden yapılanması üzerine bir değerlendirme* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Çevikbaş, R. (2010). Sosyal hizmet etkinliklerinde belediyeler. *Yerel Siyaset*, 4(36), 26-33.
- Çiçek, Ş. E. (2010). *Türkiye'de belediyelerin sosyal hizmet ve sosyal yardım politikaları: Batı Akdeniz örneği* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Demirhan, Y., & Kartal, N. (2010). Yoksullukla mücadelede Türkiye deneyimi: Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonu. T. B. Müdürlüğü içinde, *Uluslararası*

yoksullukla mücadele sempozyumu deneyimler ve yeni fikirler (s. 135-149). SYDGM Yayınları.

Devlet Denetleme Kurulu. (2009). *Araştırma ve inceleme raporu*. Devlet Denetleme Kurulu.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). *Sosyal hizmetler ve yardımlar özel ihtisas komisyonu raporu*. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı.

Doğan, F. H. (2019). *Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının işleyişi: Çüngüş ilçesi örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.

Duyan, V. (2003). Sosyal hizmetin işlev ve rolleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 14(2), 1-22.

Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton University Press.

Fraser, D. (1984). *The evolution of the British welfare state*. Palgrave.

Genç, D. D., & Barış, Y. (2015). Sosyal hizmetlerin yeniden yapılandırılmasında yerinden yönetimin işlevselliği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 0(32), 96-117.

Geray, H. (2004). *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş*. Siyasal Yayınları.

Gökçe, B. (1992). *Toplumsal bilimlerde araştırma*. Savaş Yayınları.

Gümüş, İ. (2018). Tarihsel perspektifte refah devleti: Doğuş, yükseliş ve yeniden yapılanma süreci. *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 1(1), 33-66.

Gümüş, M. (2019). *Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları personelinin hukuki statüsü ve ilave tediye problemi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.

Gümüş, İ. (2020). Esping-Andersen ve Refah Rejimi Tartışmaları: Teorik Bir Değerlendirme. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 3(1), 101-117.

Gündüz, Ö. (2006). *Türkiye'de sosyal güvenlik kurumlarını birleştirme politikası* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

Gürbüz, N. (2021). Türkiye'de Makro Sosyal Çalışma Eksikliği Sosyal Hizmet Merkezleri Üzerinden Bir Değerlendirme. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi 10. Sosyal Bilimler Kongresi.

Güzel, H. C. (2011). Hasan Cemal Güzel'in konuşması. *Turgut Özal Sempozyumu*. Ankara.

Heath, A. W. (1997). *The proposal in qualitative resarch*. The Qualitative Report.

- Kalağan, G. (2009). *Türkiye'de 1980 sonrası bürokratik dönüşüm: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) örneği* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Karabayır, İ. (2019). *ILO temel sosyal güvenlik standartları kapsamında aile yardımlarının Türk sosyal güvenlik sistemine entegrasyonu: AB karşılaştırmalı öneriler* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Karataş, K. (2003). Yoksullukla mücadele: Bir sosyal politika aracı olarak sosyal yardımlar. 5. *Türkiye insan hakları hareketi konferansı 2002 bildirileri: Yoksulluk ve insan hakları* (s. 25). İnsan Hakları Derneği ve İnsan Hakları Bakfı Ortak Yayını.
- Kaya, E. (2009). *Yoksullukla mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin sosyal yardım modeli* [Yayınlanmamış uzmanlık tezi]. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Kaya, T. (2017). *Türkiye'de belediyelerin sosyal yardım ve sosyal hizmet sorumluluğu: Muratpaşa ve Kepez belediyeleri örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Keleş, R., Nowak, J., & Tomanbay, İ. (1991). *Türkiye'de ve Almanya'da sosyal hizmetler*. Selvi Yayınları.
- Kesgin, B. (2014). *Kamu sosyal politikalarında sosyal yardım*. Açılım Kitap.
- Keskin, M., & Şahin, N. (2010). *Sosyal güvenlik mevzuatı açısından işveren yükümlülükleri ve uygulama esasları*. Birleşik Matbaacılık.
- Kılıç, R., & Çetinkaya, Ş. (2012, Aralık). Türkiye'de yoksullukla mücadelede sosyal yardım stratejileri ve bir model önerisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(34), 93-114.
- Kıncal, R. Y. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayıncılık.
- Kobak, K. (2006). *Yerel yönetimlerin yoksullukla mücadelede uyguladığı sosyal yardım ve sosyal hizmet programları* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Koçer, H. A. (1987). *Türkiye'de modern eğitimin doğuşu*. Uzman Yayınları.
- Kovancı, O. (2003). *Kapitalizm, yoksulluk ve yoksullukla mücadelede tarihsel bir deneyim: İngiliz yoksul yasaları*. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- Kut, S. (2005). *Türkiye'de sosyal hizmet mesleğinin eğitimi*. Aydınlar Matbaacılık.
- Laçın, A. (2019). *ASDEP görevlilerinin aile sosyal destek programının uygulama sürecine ilişkin değerlendirmeleri ve iş tahminlerinin ölçülmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yalova Üniversitesi.

- Myles, J., & Quadagno, J. (2002). Political theories of the welfare state. *Social Service Review*, 1(76), 40.
- Narin, D. Y. (2019). *Türkiye'de sosyal hizmet ve sosyal yardımların gerçekleştirilmesinde yönetsel ve yasal boyutlar: Sivas ilindeki uygulamalar* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Özal, T. (1990). *Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 8.6.1990 tarihinde 75. dönem kaymakamlık kursu konuşması*. İçişleri Bakanlığı Konferans Salonu.
- Özbek, N. (2002). *Osmanlı İmparatorluğu'nda sosyal devlet*. İletişim Yayınları.
- Özbek, N. (2006). *Cumhuriyet Türkiye'sinde sosyal güvenlik ve sosyal politika*. Tarih Vakfı.
- Özbilgin, M., & Hatipoğlu, D. (1987). Mülki idare amirlerinin sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına ilişkin icraatlarının değerlendirilmesi ve denetlenmesi. *Türk İdare Dergisi*, 0(376), 98-101.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme sürecinde refah devleti*. İTO Yayınları.
- Özsoy, D., & Karataş, K. (2020). Türkiye'de yoksullukla mücadele politikalarının hukuki çerçevesi. *R&S Research Studies Anatolia Journal*, 3(1), 107-120.
- Öztürk, A. İ. (2012). Cumhuriyet döneminde belediyelerin asker aile yardımları. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 11(21), 27-57.
- Page, E., & Goldsmith, M. (1987). *Central and local government relations: A comparative analysis of West European unitary states*. Sage.
- Pıtırılı, A. (1993). 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ı uğurlarken. *Türk İdare Dergisi*, 0(399), 27.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş*. Siyasal Kitabevi.
- Resmi Gazete. (1983, 05 27). 1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu. (18059).
- Resmi Gazete. (1986, 06 14). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu.
- Resmi Gazete. (1992, 08 13). Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşlanması ve Yeşil Kart Uygulaması Hakkında Yönetmelik.
- Resmi Gazete. (2013, 02 09). 28554 Sayılı Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği.
- Resmi Gazete. (2018, 06 21). Kararname. *Resmi Gazete*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/06/20180621-1.pdf>
- Resmi Gazete. (2021, 04 2021). Kararname. *Resmi Gazete*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210421-5.pdf>

- Salim, M. (2020). Türkiye'de yoksullukla mücadelede kamusal sosyal yardımlar ve bir kurum incelemesi: Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 0(36), 1659-1679.
- Saran, U. (1997). *Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonu ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı*. Vakıflar Dergisi.
- Selcik, O., & Güzel, B. (2016, Ekim). Sosyal hizmet mesleğinin çalışma alanı ve sosyal hizmet uygulamasının Türkiye ölçeğinde değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 461-469.
- Seyyar, A. (1998). Sosyal sigortalar sisteminde bakım sigortası. *Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi*, 0(2).
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği. (1995). Türkiye'de sosyal hizmetler. *4. ulusal sosyal hizmetler konferansı: 2000'li yıllara doğru sosyal devletin gerçekleştirilmesinde sosyal hizmetlerin yeri ve önemi*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Sosyal Hizmetler Kanunu. (1983). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>
- Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Hizmeti. (2021). <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/sed-hizmeti/>
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. (2004). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/12/20041209.htm#2>
- Sözeriyim, A. R. (2019). *Sosyal politika açısından sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları: Aksaray ili örneği*. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Şaşmaz, A. (2019). *Sosyal hizmet sunum sistemi ve sosyal hizmet merkezlerinin işleyiş ve işlevlerinin Türkiye ve AB açısından kıyaslaması* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP). (2003). <https://docplayer.biz.tr/3890419-T-c-58-hukumet-acil-eylem-plani-aep.html>
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2015). *Türkiye'de sosyal hizmet ve yardımların yeniden organizasyonu*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). *Türkiye'nin bütünlük sosyal yardım bilgi sistemi*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü. (2003, 12 29). *Kamu yönetimi temel kanunu tasarısı ile içişleri, plan ve bütçe ve anayasa komisyonları raporları (1/731)*. <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss349m.htm>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2018). *Yeni ekonomi programı-orta vadeli program 2019-2021*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.

- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *On birinci kalkınma planı (2019-2023)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Tanör, B. (1999). *Osmanlı-Türk anayasal gelişmeleri*. YKY Yayınları.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 649-669.
- Taşgın, N. Ş., & Özel, H. (2011). Türkiye'de sosyal hizmetlerin dönüşümü. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 175-190.
- TBMM. (1986, 05 28). *Tutanak dergisi*. TBMM.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal çalışma sözlüğü*. Selvi Yayıncılık.
- Uyanık, M. (2018). *Almanya'da sosyal yardım sistemi ve sosyal hizmet uygulamaları*. Yalova: Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünlü, E. (2008). *Sosyal hizmet eğitiminde küresel standartlar ve Türkiye için öneriler*. Nobel Yayınları.
- Vakıflar Kanunu, 5737 (2008). <https://resmigazete.gov.tr/fihrist?tarikh=2008-02-20>
- Yargıtay 9. Hukuk Dairesi. (2019, 07 01). *karararama.yargitay.gov.tr*. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>
- Yatkın, Ş. (2019). *1986- 2017 döneminde Türkiye'nin sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları politikasının çözümlenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2007). *Sosyal hizmet*. Sakarya Yayıncılık.
- Yıldırım, N. (1996). *İstanbul darülaceze müessesesi*. Darülaceze Vakfı Yayınları.
- Yıldırım, Ş. (2017). 2000'li yıllarda çocuk koruma sistemi içinde bakım hizmetlerinin genel görünümü. *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 87-110.
- Yıldız, Y. (2020). *Sosyal politika uygulaması olarak aile sosyal destek programı (ASDEP) değerlendirmesi: Bursa örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.

EKLER

EK-1 YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT SORULARI

1. Kurumda karar alma mekanizması nasıl işlemektedir? Mevcut yapının işleyişini anlatır mısınız?
2. Kurumdaki personel yapısını nasıl değerlendiriyorsunuz, karşı karşıya kaldığınız sorular var mı varsa neler?
3. Kurumunuzdaki çalışma koşullarını nasıl değerlendirirsiniz?
4. Kurum çalışanı olarak daha etkili bir sosyal yardım/hizmet sunumu için kurumdan beklentileriniz neler?
5. Sosyal yardımlar/ sosyal hizmetlerde yasal altyapıyı nasıl değerlendiriyorsunuz?
6. Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin sahada kesiştiği noktalar var mı, bu gibi durumlarla karşılaştığınızda ne yapıyorsunuz?
7. SYDV ve SHM'ler arasında koordinasyona ihtiyaç var mı, bu alanda işbirliğine yönelik düşünceleriniz neler?
8. Sosyal yardım ve hizmetler tek bir çatı altında bir araya gelirse hangi avantaj ve dezavantajlar ortaya çıkar?
9. Sosyal yardım ve hizmetlerin sunumunda uygun veri altyapısına sahip misiniz, bu konuda beklenti ve talepleriniz neler?
10. SYDV'lerin kurumsal yapı ve hukuki statü itibarıyla normal vakıflardan ayrılan yönleri var. SYDV'lerin ayrıcalıklı durumu sosyal yardım ve sosyal hizmet entegrasyonunda nasıl bir etkiye sahip, önerileriniz ne olur?

EK-2 ETİK KURULU PROJE ONAY BELGESİ

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ) ETİK KURULU PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika bölümü öğrencilerinden Merve Sarıkaya'nın, Türkiye Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet İlişkisinin SYDV ve SHM Üzerinden İncelenmesi adlı araştırması değerlendirilmiştir. (Bu kısım başvuru sahibi tarafından doldurulmalıdır)

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.

Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.

AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2020 - 255
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	15.09.2020
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	08.10.2020 - 09
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

İMZA

Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	Üye
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ	Üye
Doç. Dr. Behlül TOKUR	Üye
Doç. Dr. Birgül ÖZKAN	Üye
Doç. Dr. Yüksel Akay UNVAN	Üye
Dr. Öğr. Üyesi Şule KAYA	Üye
Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul DEMİRDEL	Üye
Dr. Öğr. Üyesi Nimet YILDIRIM TİRGİL	Üye

EK-3 SOSYAL HİZMET MERKEZLERİ İLE MÜLAKAT İZİN YAZISI

59

19/08/2020

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel
Müdürlüğü'ne

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Politika bölümünde yüksek lisans tez çalışmalarım kapsamında sosyal hizmet ve sosyal yardım entegrasyonuna dair araştırmalar yapmaktayım. Bu kapsamda Ankara ilindeki Sosyal Hizmet Merkezleri'nde görüşmeler gerçekleştirmek üzere izin talebinde bulunmaktayım. Konuyla ilgili gereğinin yapılmasını arz ederim.

Merve Sarıkaya
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Adres:

EK-4 ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER
Adı Soyadı: Merve Sarıkaya Doğum Tarihi: Doğum Yeri: E- mail:
EĞİTİM
Lisans: Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler /2017 Yüksek Lisans: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal Politika/2022
İŞ TECRÜBESİ
Muhabir:
YAYINLAR
Karagöl, E. ve Sarıkaya M. (2018). Doğu Akdeniz'deki Enerji Denklemi ve Değişen Dengeler. International Congress Of Energy Economy and Security. Tam Metin Bildirimi. Develi, A. ve Sarıkaya M., (2022). Türkiye'de Sosyal Yardım ve Hizmet İlişkisinin Etkinliği. Uluslararası Uygulamalı Sosyal Bilimler Kongresi. Özet Bildiri.